

Oslo kommune
Kommunerevisjonen

Rapport 18/2012

Ettervern

**Barneverntiltak for ungdom etter fylte 18 år i
Bydel Gamle Oslo og Bydel Stovner**

Tidligere publikasjoner fra Kommunerevisjonen i Oslo

Forord

Denne rapporten er et resultat av forvaltningsrevisjonsprosjektet om tiltak for ungdom 18-23 år hjemlet i lov om barneverntjenester (ettervern). Rapporten er basert på en caseundersøkelse i barneverntjenesten i to bydeler, Bydel Gamle Oslo og Bydel Stovner.

Forvaltningsrevisjon er en lovpålagt oppgave for Oslo kommune. Formålet med forvaltningsrevisjon er nedfelt i kommuneloven § 77 nr. 4:

Kontrollutvalget skal påse at kommunens eller fylkeskommunens regnskaper blir revidert på en betryggende måte. Kontrollutvalget skal videre påse at det føres kontroll med at den økonomiske forvaltning foregår i samsvar med gjeldende bestemmelser og vedtak, og at det blir gjennomført systematiske vurderinger av økonomi, produktivitet, måloppnåelse og virkninger ut fra kommunestyrets eller fylkestingets vedtak og forutsetninger (forvaltningsrevisjon).

Denne forvaltningsrevisjonen er forankret i kontrollutvalgets vedtak av 30.08.2011 (sak 73). Den tilhører fokusområde *Myndighetsutøvelse og brukertilpassede tjenester*, jf. bystyrets vedtak om *Overordnet analyse og plan for forvaltningsrevisjon 2012-2016* av 13.06.2012 (sak 165).

Undersøkelsen er gjennomført i henhold til gjeldende standard for forvaltningsrevisjon (RSK 001) fastsatt av Norges Kommunerevisorforbund.

Undersøkelsen er gjennomført av seniorrådgiver Hanne Sophie Hem (prosjektleder), revisjonsrådgiver Morten A. Engebretsen og førsterevisor Truls A. H. Stende.

Kommunerevisjonen har engasjert dr.psychol. Elisabeth Backe-Hansen, forsker I ved Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) som konsulent. Vi takker henne for verdifulle innspill. Eventuelle svakheter er imidlertid utelukkende Kommunerevisjonens ansvar.

Vi vil takke bydelene Gamle Oslo og Stovner, samt Byrådsavdeling for eldre og sosiale tjenester for nødvendig bistand i prosjektet.

15.10.2012

Lars Normann Mikkelsen
avdelingsdirektør

Hanne Sophie Hem
seniorrådgiver

Innhold

Hovedbudskap	5
Sammendrag	5
1. Innledning.....	11
1.1 Formål og problemstillinger	11
1.2 Revisjonskriterier	12
1.3 Metode og undersøkelsesopplegg.....	12
1.4 Bakgrunnsinformasjon: ettervernet i tall m.m.....	14
1.5 Framstillingen videre i rapporten	16
2. Organiseringen av barneverntjenestene og rutinebeskrivelser for ettervern.....	17
2.1 Revisjonskriterier	17
2.2 Barneverntjenesten i Bydel Gamle Oslo	17
2.3 Bydel Stovner.....	21
3. Planleggingen av ettervernet før ungdommen fyller 18 år	25
3.1 Revisjonskriterier	25
3.2 Bydel Gamle Oslo	25
3.3 Bydel Stovner.....	27
4. Avslutning av tiltak ved fylte 18 år	31
4.1 Revisjonskriterier	31
4.2 Bydel Gamle Oslo	31
4.3 Bydel Stovner.....	32
5. Iverksetting av og samarbeid om etterverntiltak.....	34
5.1 Revisjonskriterier	34
5.2 Bydel Gamle Oslo	34
5.3 Bydel Stovner.....	41
5.4 Beskrivelse av erfaringer fra NAVs ungdomskonsulenter i de to bydelene.....	47
6. Brukernes tilbakemeldinger om ettervernet	50
6.1 Beskrivelse av ungdommenes synspunkter og erfaringer	50
6.2 Fosterforeldres svar på spørreskjema om ettervern i Bydel Gamle Oslo	52
7. Kommunerevisjonens konklusjoner og anbefalinger	55
7.1 Konklusjoner	55
7.2 Anbefalinger.....	59
8. Mottatte uttalelser og Kommunerevisjonens vurdering	60
8.1 Byrådsavdeling for kunnskap og utdanning	60
8.2 Bydel Gamle Oslo	60
8.3 Bydel Stovner.....	61
Referanser	63
Tabelloversikt	64
Vedlegg 1 Nærmere om metode og undersøkelsesopplegg	65
Vedlegg 2 Revisjonskriterier	71
Vedlegg 3 Ettervernet i tall.....	78

Vedlegg 4 Tabeller vedr. svar på spørreskjema fra fosterforeldre tilknyttet Bydel Gamle Oslo	83
Vedlegg 5 Uttalelse fra Byrådsavdeling for eldre og sosiale tjenester	85
Vedlegg 6 Uttalelse fra Bydel Gamle Oslo.....	87
Vedlegg 7 Uttalelse fra Bydel Stovner	89

Hovedbudskap

Barnevernloven åpner for å gi etterverntiltak til ungdom mellom 18 og 23 år som har hatt tiltak etter denne loven før de ble myndige. Spørsmålet som ofte har blitt reist, er om ungdom i denne aldersgruppen faktisk får nødvendig hjelp og støtte av barneverntjenesten i form av etterverntiltak. Kommunerevisjonen har undersøkt to barneverntjenesters arbeid på dette området, Bydel Gamle Oslo og Bydel Stovner.

Begge barneverntjenester oppga at de hadde som utgangspunkt at etterverntiltak skulle tilbys alle ungdommer når de fylte 18 år. Basert på den informasjonen som Kommunerevisjonen har mottatt, hadde barneverntjenestene med ett unntak sørget for dette. Samlet sett mener Kommunerevisjonen at de to barneverntjenestene i stor grad hadde ivaretatt planlegging og iverksetting av etterverntiltak på tilfredsstillende vis. Undersøkelsen har imidlertid også avdekket enkelte mangler ved dokumentasjonen for enkeltklienter, svakheter i saksbehandlingen og andre forbedringsmuligheter.

Sammendrag

Bakgrunnsinformasjon: ettervernet i tall

Ved utgangen av 2011 var det 3 954 barn og unge som hadde tiltak etter barnevernloven i Oslo. Av disse hadde 489 etterverntiltak. Antallet ungdommer med etterverntiltak har økt de siste årene. Også andelen har økt, det vil si at stadig flere av de som mottok barneverntiltak, var ungdom mellom 18 og 23 år; fra 9,9 prosent i 2007 til 12,4 prosent i 2011.

En sammenlikning av Oslo kommunes bydelsbarnevern med landet som helhet og med kommunene med henholdsvis høyest og lavest andel ungdom i ettervern blant de ti største bykommunene (ASSS-kommunene) ved utgangen av 2011, viser følgende:

- Stavanger: 17,7 prosent
- Oslo (bydelsbarnevernet): 12,4 prosent
- Alle kommuner: 9,9 prosent
- Kristiansand: 6,8 prosent

Det var imidlertid markante forskjeller mellom bydelene i Oslo ved utgangen av 2011. *Antall* ungdommer i alderen 18 år og eldre med etterverntiltak varierte fra 13 til 60 ungdommer. Det var samtidig store forskjeller mellom bydelene i det totale antallet med barneverntiltak. Når vi så på *andel* ettervernklinter av det totale antallet som hadde barneverntiltak ved utgangen av 2011, fant vi også her markante forskjeller mellom bydelene. Slik så det ut i de to undersøkte bydelene og de to bydelene med henholdsvis høyest og lavest andel:

- Bydel St. Hanshaugen: 21,5 prosent
- Bydel Stovner: 14,3 prosent
- Bydel Gamle Oslo: 11,7 prosent
- Bydel Bjerke: 8,1 prosent

Formål, problemstillinger og revisjonskriterier

Barn og unge som er i kontakt med barnevernet, har ofte dårligere levekår og dårligere forutsetninger for å klare seg bra som voksne. Etterverntiltak skal hjelpe ungdommene,

etter at de har fylt 18 år, på best mulig måte ved overgangen til voksenlivet. Formålet med undersøkelsen har vært å gi informasjon om status for ettervernet gjennom å se nærmere på de to utvalgte bydelenes ivaretagelse av sitt ansvar vurdert opp mot krav og føringer for dette området.

Undersøkelsen har følgende problemstillinger:

- Er barneverntjenestens planlegging av ettervernet tilfredsstillende?
- Er barneverntjenestens iverksetting av etterverntiltak tilfredsstillende?
- Hvis samarbeid med andre instanser er aktuelt i ettervernet, hvordan samarbeides det da med disse?

Revisjonskriteriene utgjør den målestokken som ligger til grunn for Kommune-revisjonens vurderinger. Revisjonskriteriene i denne undersøkelsen er hovedsakelig hentet fra barnevernloven og ettervernrunskrivet fra 2011 fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Metode og undersøkelsesopplegg

Undersøkelsen omfatter ettervernarbeidet i regi av barneverntjenesten i to utvalgte bydeler. Bydelene ble valgt etter en samlet vurdering av ulike forhold, men valget var ikke basert på antakelse om høy risiko for feil eller mangler.

Undersøkelsesperioden omfatter i hovedsak årene 2010 og 2011, men også data fra første halvår 2012 er med. Datainnsamlingen har foregått i perioden februar–juni 2012, men med supplerende informasjonsinnhenting høsten 2012.

Rapporten bygger blant annet på

- gjennomgang av skriftlig dokumentasjon som interne rutinebeskrivelser mv.
- gjennomgang av klientmapper/journaler (stikkprøver som omfattet 31 ungdommer)
- intervjuer og møter med ledere og ansatte i barneverntjenestene

Kommunerevisjonen har også intervjuet ungdomskonsulenter i NAV i de to bydelene, noen ungdommer med etterverntiltak, og fosterforeldre (spørreskjemaundersøkelse).

Nærmere om de utvalgte barneverntjenestene

Det var en spesialisering av ettervernkompetanse i begge undersøkte barneverntjenester.

Barneverntjenesten i Bydel Gamle Oslo var inndelt i fem team som hadde egne ledere som rapporterte til barnevernleder både med hensyn til økonomi og tjenesteproduksjon. *Ettervernteamet* var etablert som et prosjekt i 2011, men ble videreført og utvidet i 2012 som et permanent team i barneverntjenesten. Teamet besto av teamleder og fem årsverk barnevernkonsulenter, totalt seks årsverk fra 2012.

Barneverntjenesten i Bydel Stovner var organisert i to seksjoner med hver sin seksjonsleder som rapporterte til barnevernleder. Barneverntjenesten hadde opprettet én stilling som ettervernkonsulent i 2009. Sommeren 2011 ble ettervernarbeidet styrket med ytterligere én stilling. Ettervernkonsulentene var organisatorisk plassert i en av seksjonene.

I tillegg var det ved begge barneverntjenester også andre barnevernkonsulenter enn de som inngikk i ettervernteamet i Bydel Gamle Oslo og ettervernkonsulentene i Bydel Stovner som var saksbehandlere for ungdom med etterverntiltak.

Om ungdommene med etterverntiltak

74 ungdommer hadde etterverntiltak i barneverntjenesten i løpet av 2011 i Bydel Gamle Oslo. For Bydel Stovner var det tilsvarende tallet 71.

Forskjellene mellom ungdommenes situasjon før de fylte 18 år ga ulike behov for etterverntiltak. For enkelte besto tiltaket per utgangen av 2011 av ett tiltak, eksempelvis råd og veiledning, mens for andre var det mer omfattende ”pakker” av flere barneverntiltak. For noen ungdommer var det samarbeid med andre instanser.

Utvalgte funn og Kommunerevisjonens vurderinger

Hadde barneverntjenestene rutiner for sitt arbeid med ettervern?

Begge barneverntjenestene hadde skriftlige og oppdaterte rutiner for sitt arbeid med ettervern, og disse omfattet barneverntjenestenes samarbeid med andre instanser i forbindelse med ettervernet. For Bydel Gamle Oslo var de fleste rutinene og prosedyrebeskrivelsene fra 2011 og 2012, da ettervernteamet ble etablert henholdsvis som et prosjekt og som et permanent team i barneverntjenesten. Rutinene var ikke fullt ut implementert på undersøkelsestidspunktet. Bydel Stovners rutiner var ikke tilstrekkelig tydelig på enkelte områder som informasjon om ettervern til ungdommene, og var heller ikke på alle punkter fullt ut implementert.

I hvilken grad fikk ungdommene tilbud om ettervern da de fylte 18 år?

Basert på opplysninger fra barneverntjenestene hadde begge fulgt hovedregelen om at tiltak skal tilbys videreført etter at ungdommen fyller 18 år. Gjennom Kommunerevisjonens datainnsamling har vi ikke gjort funn som tyder på noe annet.

Bydel Stovner oppga at ingen ungdommer hadde fått sin sak avsluttet ved fylte 18 år i løpet av 2010 og 2011 fordi barneverntjenesten vurderte at det ikke var behov for etterverntiltak. Bydel Gamle Oslo oppga at det var én ungdom som hadde fått saken sin avsluttet ved fylte 18 år i samme tidsperiode. I dette tilfellet hadde barneverntjenesten vurdert at ungdommen ikke hadde behov for etterverntiltak, og ungdommen selv hadde vært enig i avslutningen. Etter Kommunerevisjonens vurdering var saksbehandlingen i dette tilfellet korrekt.

Ble ungdom som ikke samtykket til etterverntiltak, kontaktet etter ett år?

Ifølge Bydel Gamle Oslo var det totalt elleve ungdommer som i løpet av 2010 og 2011 hadde takket nei til etterverntiltak da de fylte 18 år; tre ungdommer i 2010 og åtte i 2011. Ungdommer som takket nei i 2011, var blitt kontaktet i ettertid i tråd med kravet om å ta slik kontakt. De som takket nei til etterverntiltak i 2010, var ikke kontaktet i ettertid med sikte på å undersøke om de hadde angret seg.

Bydel Stovner etablerte sommeren 2011 en rutine for å registrere ungdom som takket nei til etterverntiltak ved fylte 18 år. Bydelen hadde således ikke oversikt over hvilke ungdommer dette gjaldt i 2010 og første halvdel av 2011. Følgelig var heller ingen ungdommer blitt kontaktet i ettertid i løpet av 2010 og 2011.

Ingen av barneverntjenestene hadde prosedyre eller praksis for å registrere ungdom som hadde hatt etterverntiltak en periode, men som deretter trakk sitt samtykke til videre tiltak. Ungdommene dette gjaldt, var følgelig heller ikke kontaktet i ettertid.

Var planleggingen av ettervernet tilfredsstillende?

Med hensyn til kravet om å ha informert ungdommen om mulighet for ettervern i god tid før vedkommende fyller 18 år, avdekket vår gjennomgang av seks relevante klientmapper i Bydel Gamle Oslo at det var dokumentert at slik informasjon var gitt i fem av seks saker. Ungdommene var på det tidspunktet mellom 16 og 17 år, hvilket Kommunerevisjonen anser å være innenfor kravet om "i god tid før".

I Bydel Stovner avdekket en tilsvarende gjennomgang at informasjon om ettervernet var dokumentert i fem av sju saker. To av ungdommene var på det tidspunktet ca. 16,5 år, mens tre var 17,5 år. Etter Kommunerevisjonens vurdering er det grunn til å reise spørsmål ved om 17,5 års alder kan anses å fylle lovkravet om "i god tid før".

I halvparten av relevante klientmapper i Bydel Gamle Oslo, tre av seks, fant Kommunerevisjonen ikke dokumenterte planer for tiltak etter fylte 18 år. Barneverntjenesten hadde imidlertid utarbeidet skriftlige prosedyrer både i 2011 og 2012 som blant annet omhandlet hvordan saksbehandler i samarbeid med ungdommen skulle utarbeide en langsiktig plan for tiltak etter fylte 18 år. De fleste ungdommene som Kommunerevisjonen intervjuet, og mange fosterforeldre som besvarte spørreskjemaet, oppga at barneverntjenesten i Bydel Gamle Oslo i stor grad innhentet og brukte ungdommenes egne ønsker og behov i planleggingen av etterverntiltak.

For Bydel Stovner fant Kommunerevisjonen dokumentert omtale av framtidige tiltak etter fylte 18 år i fem av sju relevante klientmapper, men det var lite systematikk i omtalen. Barneverntjenesten hadde fastsatt skriftlige prosedyrer for hvordan den i samarbeid med ungdommen skulle utarbeide en plan for tiltak etter fylte 18 år. Det var utarbeidet et kartleggingsskjema for dette formålet. Ettervernkonsulentene oppga imidlertid at skjemaet var benyttet for svært få ettervernklinter.

Var iverksettingen av etterverntiltak tilfredsstillende?

Det forelå skriftlig samtykke til tiltak etter fylte 18 år fra ungdommene i de klientmappene som Kommunerevisjonen har gjennomgått, med ett unntak i hver av barneverntjenestene.

Begge barneverntjenestene hadde utarbeidet tiltaksplaner for samtlige ungdommer som Kommunerevisjonen gjennomgikk klientmappene til. Tiltaksplanene i Bydel Gamle Oslo hadde i all hovedsak en varighet på mellom et halvt og ett år. I Bydel Stovner hadde åtte av tiltaksplanene tilsvarende varighet, mens fem hadde en varighet på mellom tre og fem år. I sju av klientmappene i Bydel Stovner var det relevant å se om tiltaksplanene var evaluerte. I tre tilfeller framgikk av dokumentasjonen at tiltaksplanene var blitt evaluerte, mens det i fire tilfeller ikke var dokumentert evaluering. I Bydel Gamle Oslo var det dokumentert at evaluering av tiltaksplanene var gjennomført i to av seks klientmapper.

Det var spor av samarbeid, dialog og møteplasser mellom saksbehandler og ungdommene i begge bydeler. Gjennomgangen av klientmappene viste at de fleste ungdommene hadde gitt skriftlig samtykke til etterverntiltak og hadde signert sine

respektive tiltaksplaner. Når det for øvrig gjelder ungdommens medvirkning og kravet om at barneverntjenestene *i samarbeid med* ungdommen skal vurdere hvorvidt iverksette tiltak skal opprettholdes eller erstattes av andre tiltak, har Kommunerevisjonen ikke grunnlag for å vurdere.

Når det gjelder søknader fra ungdommene om økonomisk bistand av ymse art eller andre tiltak, skal slike behandles etter forvaltningslovens regler. Kommunerevisjonen påpeker at det er viktig at saksbehandlere i dialogen med ungdommen makter å skille mellom hva som er søknader og hva som er sondering av muligheter. I de sistnevnte tilfellene skjedde mye av saksbehandlingen på muntlig basis der og da. Dette medførte liten etterprøvbarhet, risiko for forskjellsbehandling og svekket rettsikkerhet for ungdommene. På den andre siden ser Kommunerevisjonen at det rent barnevernfaglig vil kunne være lite hensiktsmessig å betrakte enhver sondering fra ungdommene som en formell søknad om økonomisk støtte eller andre tiltak.

Hvordan ble det eventuelt samarbeidet med andre instanser?

Begge barneverntjenestene kunne dokumentere samarbeid med andre instanser i mange saker, og de kunne også dokumentere at de hadde bistått ungdommen med å ta kontakt med andre deler av hjelpeapparatet. Kommunerevisjonen har ikke grunnlag for å vurdere om andre instanser burde vært inne i sakene, eller om omfanget lå på riktig nivå.

I 2011 hadde nesten 30 prosent av ungdommene (20 av 74) i Bydel Gamle Oslo parallelle tiltak, det vil si både etterverntiltak fra barneverntjenesten og tiltak fra NAV sosial. Tilsvarende for Bydel Stovner var 7 prosent (5 av 71). Når det gjaldt overføring av ungdom som hadde hatt etterverntiltak til NAV, oppga de to barneverntjenestene at fire–fem ungdommer i hver av bydelene ble overført både i 2010 og 2011.

Anbefalinger

- Barneverntjenesten i Bydel Stovner bør vurdere ytterligere tiltak som kan sikre at det i god tid før ungdommen fyller 18 år, utarbeides plan for framtidige tiltak etter fylte 18 år.
- Barneverntjenestene bør etablere en rutine for å registrere ungdom som har hatt etterverntiltak og deretter trukket sitt samtykke mot barneverntjenestens faglige vurdering. Det bør herunder utarbeides en rutine for å kontakte disse ungdommene ett år etter at alle tiltak er avsluttet.
- Barneverntjenestene bør vurdere aktuelle tiltak for å sikre mest mulig likhet i saksbehandlernes håndtering av ønsker som framsettes av ungdommene, tiltak som også er egnet til å sikre ungdommenes rettsikkerhet.
- Barneverntjenestene bør etablere rutiner for å sikre at ivaretagelsen av sentrale krav i lovverket blir tilfredsstillende dokumentert i hvert enkelt tilfelle (samarbeid med ungdommen om tiltak, informasjon i god tid før ungdommen fyller 18 år, evaluering av tiltaksplaner).

Uttalelser til rapporten

Kommunerevisjonen sendte rapport til uttalelse til byråden for helse og sosiale tjenester, Bydel Gamle Oslo og Bydel Stovner. Alle instansene varsler relevante tiltak.

Byrådsavdeling for eldre og sosiale tjenester viser i sin uttalelse blant annet til at byrådsavdelingen allerede har gjennomgått Kommunerevisjonens anbefalinger i et

oppfølgingsmøte med bydelsbarnevernet, og at den planlegger å gjennomføre en besøksrunde til alle barneverntjenestene for å følge opp bydelenes internkontroll, blant annet knyttet til rutiner for å sikre planlegging av ettervern og oppfølging av de som takker nei til tiltak.

Tiltakene som Bydel Gamle Oslo varsler er relevante for å lukke avvik og bidra til forbedring av bydelens ivaretagelse av planlegging og iverksetting av etterverntiltak. Bydel Stovner varsler også flere relevante tiltak. Av uttalelsen framgår imidlertid ikke bydelens vurdering av samtlige av Kommunerevisjonens anbefalinger.

1. Innledning

Ettervern har i den senere tid blitt et sentralt tema, og dreier seg om at ungdom som har hatt barneverntiltak, enten hjelpetiltak eller vært under omsorg, kan få videreført tiltak eller få nye tiltak etter at de har blitt myndige. Målet med å gi tiltak til ungdom i barnevernet etter fylte 18 år er at de skal få nødvendig hjelp og støtte i overgangsfasen til en selvstendig voksentilværelse. Nær 770 ungdommer hadde etterverntiltak i Oslo i løpet av 2011.

Tiltak skal som hovedregel videreføres, gitt at ungdommene samtykker ved fylte 18 år. En lovendring i 2009 skulle bidra til å sikre at det alltid gjøres en grundig vurdering av om en ungdom skal tilbys ettervern, og hva dette eventuelt skal bestå av.

Barnevernloven gir imidlertid ikke ubetinget rett til tiltak – verken for familier, barn eller ungdom under 18 år eller for ungdom som har fylt 18 år. Det er opp til barneverntjenesten å vurdere behovet i det enkelte tilfellet. Men loven gir adgang til å opprettholde igangsatte tiltak, eller erstatte disse med andre tiltak, inntil ungdommen har fylt 23 år. I utgangspunktet vil alle typer tiltak kunne opprettholdes. Dette kan for eksempel gjelde fortsatt fosterhjems- eller institusjonsplassering, eller videreføring av hjelpetiltak i hjemmet. Nye hjelpetiltak kan også iverksettes.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har gjennom flere år arbeidet for å styrke barneverntjenestens ansvar for ungdom over 18 år. Departementets rundskriv om ettervern fra 2011 viser blant annet til at mange ungdommer som har vært under barnevernets omsorg, har mindre og mer sårbart familienettverk enn ungdommer flest. I Oslo kommunes fellesskriv til bydelene (nr. 2/2010) vises det til at det foreligger omfattende dokumentasjon på de vansker ungdommer møter ved overgangen til en voksentilværelse. Undersøkelser som belyser levekår for barn og unge som tidligere har hatt barneverntiltak, har bidratt til å sette ettervernet på dagsorden. Eksempelvis viser to rapporter fra NOVA at ettervernet ser ut til å ha en svært viktig funksjon; ettervernklienter har en større sjanse enn andre ungdommer til å få et vellykket forløp som unge voksne ved at det gjennomgående går bedre med disse enn de som har hatt barneverntiltak uten å få ettervern.¹ Siden barn og unge som er i kontakt med barnevernet, ofte har dårligere levekår og dårligere forutsetninger for å klare seg bra som voksne, skal altså ettervernet hjelpe disse ungdommene på best mulig måte.²

Spørsmål som har vært stilt – både i offentlige debatter, i media og blant politikere – er om barnevernet faktisk prioriterer ettervernet, og om ungdom i alderen 18–23 år faktisk får tiltak slik det forutsettes i barnevernloven. I foreliggende rapport presenterer Kommunerevisjonen resultatet av sin undersøkelse av barneverntjenestens håndtering av ettervernet i to utvalgte bydeler: Bydel Gamle Oslo og Bydel Stovner.

1.1 Formål og problemstillinger

Formålet med undersøkelsen har vært å gi informasjon om status for etterverntilbudet gjennom å se nærmere på de to utvalgte bydelenes ivaretagelse av sitt ansvar sett opp

¹ NOVA-rapport nr. 17/2008 *Forskningsskunnskap om ettervern* (Bakketeig, E. & E. Backe-Hansen (red.)) og nr. 10/09 *Barnevern og ettervern* (Kristofersen, L. B.).

² SSB-rapport nr. 4/2010 *Kvalitetsforskjeller i barnevernets arbeid* (Henningsen, M og T. Kornstad)

mot krav og føringer for dette området. Det er ikke en komparativ undersøkelse, men en caseundersøkelse i to bydeler.

Undersøkelsen har følgende problemstillinger:

- Er barneverntjenestens planlegging av ettervernet tilfredsstillende?
- Er barneverntjenestens iverksetting av etterverntiltak tilfredsstillende?
- Hvis samarbeid med andre instanser er aktuelt i ettervernet, hvordan samarbeides det da med disse?

Med begrepet *ettervern* menes her både barneverntjenestens informasjon om og planleggingen i tiden før myndighetsalder, og barneverntjenestens arbeid med tiltak for ungdom fra fylte 18 år til 23 år. Vi vil for øvrig presisere at begrepet *etterverntiltak* er knyttet opp mot tiltak etter fylte 18 år.

1.2 Revisjonskriterier

Revisjonskriteriene utgjør den målestokken som ligger til grunn for Kommune-revisjonens vurderinger. Revisjonskriteriene i denne undersøkelsen er hovedsakelig hentet fra barnevernloven og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets ettervernrundskriv fra 2011. Byrådsavdeling for eldre og sosiale tjenester har også gitt enkelte føringer i Fellesskriv til bydelene nr. 2/2010.³

Ettervernet etter barnevernloven gjelder bare for ungdom som har hatt tiltak etter denne loven før fylte 18 år, og som selv samtykker til tiltak etter de har fylt 18 år.⁴ Vedtak om omsorgsovertakelse som er truffet før fylte 18 år, faller automatisk bort på det tidspunktet ungdommen fyller 18 år. Dette er en naturlig konsekvens av at foreldreansvaret opphører og ungdommen blir myndig. Ungdommene kan klage til Fylkesmannen hvis de ikke får den hjelpen de ønsker. Hvis ungdommen selv ikke ønsker noe tiltak fra barneverntjenesten etter fylte 18 år, skal ungdommen gjøres oppmerksom på at han eller hun kan ombestemme seg. Det er forventet at barneverntjenesten skal kontakte ungdommen etter ett år for å undersøke om han/hun har ombestemt seg.⁵

De spesifikke kriteriene som benyttes, framkommer innledningsvis i hvert av kapitlene 2–5. Et generelt krav som gjelder for alle de temaene som berøres, er at barneverntjenestens saksbehandling i stor grad bør være skriftlig og etterprøvable. Det finnes en samlet framstilling av revisjonskriteriene i *vedlegg 2*.

1.3 Metode og undersøkelsesopplegg

Undersøkelsen omfatter ettervernarbeidet i regi av barneverntjenesten i to utvalgte bydeler. Bydelene ble valgt blant annet på bakgrunn av at vi ønsket å gjennomføre undersøkelsen i en sentrumsnær bydel og i en bydel beliggende mer i ytterkanten av Oslo, og at de hadde et visst omfang av ettervernklienter. Etter en samlet vurdering falt valget på Bydel Gamle Oslo og Bydel Stovner.

³ For øvrig kan det opplyses om at dette fellesskrivet nylig er revidert, og ble i juni 2012 erstattet av Fellesskriv 3/2012.

⁴ Det er ett unntak til denne hovedregelen. Det gjelder tiltak for ungdom med alvorlige atferdsvansker der tiltakene kan opprettholdes med tvang utover fylte 18 år innenfor de tidsbegrensninger som er satt av Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker, jf. barnevernloven § 4-24 tredje ledd.

⁵ Jf. departementets rundskriv Q-2011-13 og Ot.prp. nr. 69 (2008–2009) kapittel 5.2.

Undersøkellesperioden omfatter i hovedsak årene 2010 og 2011, men vi har også med data fra 2012. Datainnsamlingen har foregått i perioden februar–juni 2012, men med supplerende informasjonsinnhenting gjennom hele undersøkelsen. Rapporten bygger blant annet på:

- gjennomgang av skriftlig dokumentasjon som interne rutinebeskrivelser mv.
- gjennomgang av klientmapper/journaler for 31 utvalgte ungdommer i alderen 17–23 år⁶
- intervjuer og møter med ledere og ansatte i barneverntjenestene

Vi har også intervjuet ungdomskonsulenter i NAV i de to bydelene, ungdommer med etterverntiltak (åtte tilknyttet Bydel Gamle Oslo, færre tilknyttet Bydel Stovner) og fosterforeldre i begge bydeler (spørreskjemaundersøkelse), men som bare fosterforeldre i Bydel Gamle Oslo besvarte. Vi beskriver svarene i egne avsnitt eller kapitler og refererer ellers til dette materialet noen steder hvor det er relevant.

Det er videre foretatt en sammenstilling av rapporteringsdata på området for samtlige bydeler og for utvalgte storbykommuner.

Kommunerevisjonen har dessuten i forbindelse med undersøkelsen også hatt møte med representanter for Byrådsavdeling for eldre og sosiale tjenester, Norsk fosterhemsforening og Fylkesmannen i Oslo og Akershus.

Det finnes ingen regnskapsrapportering på barneverntjenestens etterverntiltak for seg. KOSTRA skiller mellom tre funksjoner; barnevernadministrasjon (kostrafunksjon 244), tiltak i opprinnelig familie (kostrafunksjon 251) og tiltak utenfor opprinnelig familie (kostrafunksjon 252). Vi har dermed ikke et grunnlag for å gi informasjon om kostnader knyttet til ettervernet eller utviklingen av kostnadsbildet for denne delen av bydelsbarnevernets tilbud. Verken Bydel Gamle Oslo eller Bydel Stovner har ført eget regnskap for alle kostnader knyttet til etterverntiltak. Bydel Gamle Oslo hadde en egen konto/art for ettervernet som vi har fått oversendt, men den dekket ikke alle utgiftene. Vi har ikke bedt bydelene om å beregne eller skaffe til veie oversikt over de totale utgiftene til etterverntiltak.

Kommunerevisjonen har ikke hatt som siktemål å vurdere skjønnsutøvelsen i enkeltsaker.

Kommunerevisjonen har gjennomført færre intervjuer med ungdom med etterverntiltak fra Bydel Stovner enn fra Bydel Gamle Oslo (åtte); dette fordi det viste seg vanskelig å få aktuelle ungdommer i tale. I tillegg har ingen fosterforeldre tilknyttet Bydel Stovner besvart vårt spørreskjema. Svarprosenten på spørreskjemaet for fosterforeldre tilknyttet Bydel Gamle Oslo var relativt lav, 40 prosent.

Det vises til vedlegg 1 for en mer utfyllende beskrivelse av undersøkelsens metode.

⁶ I Bydel Gamle Oslo var stikkprøvekontrollen basert på oversikt fra barneverntjenesten over 79 klienter med etterverntiltak. Kontrollen omfattet tolv av disse klientene, samt tre som gjaldt klienter under 18 år i planleggingsfasen. I Bydel Stovner fikk vi en liknende oversikt, og gjennomgikk 13 av totalt 71 klientmapper med etterverntiltak, samt tre som gjaldt klienter under 18 år i planleggingsfasen.

1.4 Bakgrunnsinformasjon: ettervernet i tall m.m.

Ettervernet i tall

I rapportens vedlegg 3 presenteres tabeller som gir en oversikt over ettervern i tall. I tabellene framgår blant annet utviklingen over tid i form av antall med etterverntiltak og andeler av de med ettervern av de som totalt har tiltak etter barnevernloven. Det er viktig å være oppmerksom på at det benyttes ulike kilder; enkelte ganger er det tale om rapportering på et *gitt tidspunkt* (oftest ved utgangen av året), mens det andre ganger refereres til eksempelvis antall ungdommer *gjennom året*. Tallene vil derfor kunne variere for ett og samme år. Kommunerevisjonen har søkt å være nøye på hva det refereres til i den enkelte tabell og under omtale av tallmaterialet.

I Norge var det ved utgangen av 2011 i overkant av 38 000 barn og unge som hadde tiltak etter barnevernloven. Av disse var det 3 774 ungdommer med etterverntiltak.⁷ Dersom vi ser på andelen ettervernklienter av antall barnevernsklienter for landet som helhet (alle kommuner), var andelen av de med etterverntiltak 9,9 prosent i 2011. En sammenlikning av Oslo kommune med kommunene med henholdsvis høyest og lavest andel ungdom i ettervern blant de ti største bykommunene, viser følgende:

- Stavanger: 17,7 prosent
- Oslo: 12,4 prosent
- Kristiansand: 6,8 prosent

Ved utgangen av 2011 var det i Oslo kommune totalt 3 954 barn og unge som hadde tiltak etter barnevernloven, herav 489 ungdommer med etterverntiltak.⁸ Antallet med etterverntiltak har økt hvert år siden 2007, med den mest markante økningen fra 31.12.2008 til 31.12.2009 (jf. tabell 9). Det kan ha sammenheng med at det kom en presisering i barnevernloven med virkning fra 01.07.2009. Fra da skulle opphør av tiltak ved fylte 18 år og avslag på søknad om tiltak etter fylte 18 år gjøres i form av enkeltvedtak etter forvaltningslovens bestemmelser, og begrunnes ut fra hensynet til barnets beste.

Det var markante forskjeller mellom bydelene i Oslo ved utgangen av 2011 når det gjaldt antall ungdom 18 år og eldre med etterverntiltak, fra de med færrest, som hadde 13 (bydelene Frogner og Ullern) til den med flest, som hadde 60 ungdommer (Bydel Sagene) (jf. tabell 11). Det er samtidig store forskjeller mellom bydelene i det totale antallet med barneverntiltak.⁹

Bydelene med den høyeste og laveste andelen av ettervernklienter, av det totale antallet av barn og ungdommer med barneverntiltak i bydelen, var ved utgangen av 2011 (jf. tabell 12):

- 21,5 (Bydel St. Hanshaugen)
- 8,1 (Bydel Bjerke)

Om denne variasjonen mellom bydelene i andel innebar reelle forskjeller mellom den enkelte ungdoms mulighet for å få tilbud om ettervern i Oslo kommune, gir denne

⁷ Kilde: *Rapporteringsbanken* 2. halvår 2011.

⁸ Kilde: *Årsstatistikk for bydelene 2011*.

⁹ Per 31.12.2011 hadde Bydel Ullern det laveste antallet med barneverntiltak totalt (101), mens Bydel Søndre Nordstrand hadde flest (589).

undersøkelsen ikke informasjon om. Kommunerevisjonen antyder ulike, mulige forklaringer i vedlegg 3.

Om lag to tredjedeler av ungdommene som mottok etterverntiltak gjennom året i 2011 i Oslo, var 18 eller 19 år, mens en tredjedel var mellom 20 og 22 år. Antallet ettervernklienter som var 22 år, hadde imidlertid nær doblet seg fra 2010 til 2011 (fra 23 ungdommer i 2010 til 43 i 2011, jf. tabell 13).

Andre relevante undersøkelser mv.

Kommunerevisjonen gjennomførte i november 2005 en spørreskjemaundersøkelse rettet mot samtlige barnevernfaglige ansatte i bydelsbarnevernet. Resultatet av spørreskjemaundersøkelsen er presentert i rapport 13/2006 *Bydelsbarnevernet i Oslo kommune*. Et sentralt funn var at relativt mange ansatte, samlet sett 35 prosent, oppga at barneverntjenesten i stor grad unnlot å videreføre tiltak til de over 18 år på grunn av økonomi. Arbeid med tiltak for ungdom over 18 år var det temaet av totalt sju temaer hvor de ansatte oppga minst tilfredshet med egen barneverntjenestes arbeid.¹⁰

Fylkesmannen i Oslo og Akershus rapporterte resultatet av en kartlegging og tilsyn med ettervern i barneverntjenestene i Oslo og Akershus i august 2009. Tilsynet for barneverntjenestene i Oslo ble gjennomført ved at fylkesmannen ba bydelene om at et kartleggingsskjema ble besvart. I det følgende vil enkelte sentrale funn presenteres:

- Seks bydeler oppga at tidspunkt for oppstart av prosessen med å forberede ungdom på hva som skal skje med barnevernssaken etter fylte 18 år, startet ved fylte 17 år, én oppga at den startet tett opptil den dagen da ungdommen fylte 18 år, mens de øvrige åtte bydelene oppga at det ville være avhengig av ungdommens situasjon.
- De fire viktigste grunnene som ble oppgitt av bydelene for at etterverntiltak ikke ble innvilget, var: Andre instanser hadde eller skulle overta ansvaret for ungdommen, ungdommen hadde ikke behov for videre tiltak, ungdommen samtykket ikke og ungdommen ønsket seg tiltak som barneverntjenesten ikke støttet.
- Det var ingen bydeler som oppga å ha rutiner for å kontakte ungdom en tid etter at barnevernssaken ble avsluttet.

Fylkesmannen oppsummerte hvilke utfordringer bydelsbarnevernet erfarte i sitt ettervernarbeid, der blant annet det å finne egnede tiltak, samarbeid med andre instanser og ulike sider ved kommunikasjonen med ungdommene ble framhevet. Det ble også trukket fram som en utfordring den vurderingen barneverntjenesten må gjøre av om den enkelte ungdom kan klare seg uten hjelpeapparatet.

I et notat fra byråden for sosiale tjenester til helse- og sosialkomiteen datert 25.02.2010 redegjøres det for bydelenes rapportering om hvordan ettervernarbeidet var styrket etter at bystyret vedtok å gi bydelene et tilskudd til dette ved budsjettbehandlingen 2009. I notatet pekes det på at rapporteringen fra bydelene viser at arbeidet med ettervern var betydelig styrket, blant annet ved at flere ungdommer mottok tiltak, at det foregikk kompetanseutvikling av ansatte og utarbeidelse av rutiner. Byråden skriver også følgende:

¹⁰ Mens 79 prosent eller høyere andeler av de barnevernfaglige ansatte oppga at egen barneverntjeneste i stor grad arbeidet godt med meldinger, undersøkelsessaker, hjelpetiltak, omsorgsovertakelsessaker mv., var tilsvarende andel 59 når det gjaldt tiltak etter fylte 18 år. Av 330 aktuelle respondenter var det 272 som besvarte skjemaet (svarprosenten var 82).

Nyere forskning viser at ettervern har stor betydning for ungdommenes mestring av voksenlivet, for eksempel når det gjelder helse, utdanning og arbeid. Det er derfor positivt at det i noen bydeler er ungdommer over 18 som i 2009 først har takket nei til ettervern, men som angret seg, og tok kontakt med barneverntjenesten for å få hjelp.

På oppdrag fra Byrådsavdeling for eldre og sosiale tjenester, og med utgangspunkt i bystyrets vedtak, ble det i 2010 gjennomført en intervjuundersøkelse blant barn og ungdom med fosterhjems plasseringer.¹¹ I intervjuene ble det blant annet stilt spørsmål til ungdom i aldersgruppen 15–23 år om planlegging og eventuelt gjennomføring av ettervern. Funnene fra denne delen av undersøkelsen er blant annet oppsummert slik:

[Det er] positivt at de fleste ungdommene vi har snakket med har fått informasjon om ettervern. Noen har imidlertid kommet litt sent i gang, og har kanskje ikke så klare planer som de burde hatt på dette tidspunktet. [...] Rapporten viser også at kvaliteten på ettervernarbeidet i barnevernet varierer mye. [...] Resultatene fra vår undersøkelse viser at det gjøres mye godt arbeid med ettervern, men at det fortsatt er rom for å gjøre en enda bedre jobb med å forberede overgangen til voksenlivet for fosterbarna (side 51).

1.5 Framstillingen videre i rapporten

Hvert av kapitlene 2–5 er delt inn i underkapitler der henholdsvis barneverntjenestene i Bydel Gamle Oslo og Bydel Stovner er behandlet hver for seg. I *kapittel 2* redegjøres det for enkelte nøkkeltall, for barneverntjenestens organisering og for hvilke skriftlige rutinebeskrivelser barneverntjenestene hadde for sitt ettervernarbeid. I *kapittel 3* redegjøres det for resultatet av vår kartlegging og vurdering av hvordan barneverntjenestene hadde planlagt sitt ettervernarbeid, mens det i *kapittel 4* redegjøres for barneverntjenestens håndtering av avslutning av tiltak ved fylte 18 år. I *kapittel 5* framgår resultatet av vår gjennomgang av de som hadde etterverntiltak. I *kapittel 6* presenteres en samlet framstilling av våre intervjuer med utvalgte ungdommer og resultatet av en spørreskjemaundersøkelse rettet mot fosterforeldre. I *kapittel 7* framkommer Kommunerevisjonens konklusjoner og anbefalinger.

I det siste kapitlet, *kapittel 8*, gjør vi rede for uttalelsene til rapporten som er mottatt fra Byrådsavdeling for eldre og sosiale tjenester, Bydel Gamle Oslo og Bydel Stovner. Disse uttalelsene finnes i sin helhet i vedlegg.

¹¹ Jf. bystyrets vedtak 25.08.2010, sak 271 og 27.02.2008, sak 75 vedr. Kommunerevisjonens rapporter om tilsyn, oppfølging og kontroll ved fosterhjems plasseringer. Rapporten det vises til, er *Undersøkelse blant fosterbarn 2010*.

2. Organiseringen av barneverntjenestene og rutinebeskrivelser for ettervern

I dette kapitlet vil organiseringen av de to barneverntjenestene bli kortfattet presentert. Det vil videre bli redegjort for hvilke skriftlige rutiner barneverntjenestene hadde. Det er verdt å merke seg at begge barneverntjenestene hadde en rekke generelle prosedyrer og maler for sitt arbeid som også var relevante for arbeid med etterverntiltak. Her vil det redegjøres for rutiner, prosedyrer mv. som mer direkte berørte ettervernarbeidet.

2.1 Revisjonskriterier

- Barneverntjenesten bør ha skriftlige og oppdaterte rutiner for sitt arbeid med ettervern. Rutinene bør omfatte barneverntjenestens samarbeid med andre instanser i forbindelse med ettervernet.

2.2 Barneverntjenesten i Bydel Gamle Oslo

2.2.1 Faktabeskrivelse

Nøkkeltall

Av tabell 1 framgår enkelte nøkkeltall for barneverntjenesten for utvalgte år.

Tabell 1 Netto driftsutgifter, stillinger, antall barn med tiltak totalt og med etterverntiltak per 31.12, Bydel Gamle Oslo. 2005, 2007, 2009 og 2011.

År	Netto driftsutgifter barneverntjenesten (mill. kroner)	Stillinger (årsverk)	Antall barn med tiltak totalt	Antall ungdom med etterverntiltak per 31.12
2005	100,4	44	321	26
2007	89,6	44	344	24
2009	115,7	48	364	33
2011	118,3	52	402	47

Note: Netto driftsutgifter (samlet for KOSTRA-funksjon 244, 251 og 252) er hentet fra den aktuelle årsberetningen for Bydel Gamle Oslo. For de øvrige tre kolonnene er tall hentet fra Utviklings- og kompetanseetatens tabell 31:06. "Barn med tiltak i barnevernet per 31.12.2004–2010/2011 etter alder". Kilder oppgitt i tabellene: Bydelsstatistikken (for 2005, 2007 og 2009) og Oslo kommunes datavarehus/Familia (for 2011). Tabellen omfatter kun barn og ungdom som hadde tiltak per 31.12, ikke de hvis tiltak var avsluttet før 31.12.

Tabell 1 viser blant annet at antall ungdom med etterverntiltak har økt siden 2007. Også andelen med etterverntiltak har økt, fra 7 prosent i 2007 til 11,7 prosent i 2011. Når det gjelder antallet stillinger som også viser en økning i tabellen, har bydelens ledelse pekt på at det har vært en reell styrking som rapporteringen i statistikken ikke synliggjør. Dette har skjedd ved omorganiseringer, der bydelen har "løftet ut" enkelte stillinger fra barneverntjenesten til øvrig tjenesteapparat slik at antallet med barnevernfaglig kompetanse har økt mer enn det tallene i tabellen viser.

Barneverntjenesten oppga at den totalt hadde elleve enslige mindreårige flyktninger som var omfattet av barneverntiltak totalt. Av disse var det ni som var fylt 18 år med etterverntiltak (tall per august 2012).

I tabell 2 framgår antall ungdom med etterverntiltak fordelt på alder for årene 2007 og 2009–2011. Det gjøres oppmerksom på at antallet som framgår her, er ungdommer med etterverntiltak gjennom året, og ikke som oversikten i tabell 1, der ettervernklinter per 31.12. framgår.

Tabell 2 Antall ungdom med etterverntiltak gjennom året fordelt på alder. 2007, 2009, 2010 og 2011. Bydel Gamle Oslo.

År	18 år	19 år	20 år	21 år	22 år	Totalt
2007	25	14	9	5	4	57
2009	23	21	11	3	1	59
2010	25	13	11	7	2	58
2011	32	21	9	8	4	74

Note: Kilden er Helseetaten. Basert på uttrekk fra Oslo kommunes datavarehus etter avtale med Kommunerevisjonen. Ungdom med etterverntiltak gjennom året 2007, 2009, 2010 og 2011. Tabellen omfatter altså alle med etterverntiltak, ikke bare de med tiltak 31.12.

Tabell 2 viser at antall ungdom med etterverntiltak var relativt likt i 2007, 2009 og 2010, mens antallet økte fra 2010 til 2011. Tabellen viser videre at de fleste som hadde etterverntiltak, var 18 og 19 år.¹²

Organisering

Bydelen har valgt en tre-nivå-modell som organisasjonsform. Barnevernleder har det daglige, løpende ansvaret for barneverntjenesten. Barnevernleder rapporterer til avdelingsleder for myndighetsutøvelse barn og ungdom, som også er utpekt som barnevernadministrasjonens leder. Avdelingslederen er en av totalt åtte avdelingsledere som inngår i bydelsdirektørens lederteam.

Barneverntjenesten er bygget opp som en spesialistmodell, inndelt i fem egne team. Teamene er: mottak/undersøkelse, tiltak 1 og 2, fosterhjem og ettervern. Hvert team har en egen leder som rapporterer til barnevernleder både når det gjelder økonomi og tjenesteproduksjon. Den enkelte teamleder har det daglige personalansvaret og ansvaret for å følge opp sine saksbehandlere/barnevernkonsulenter.

Ettervernteamet var etablert som et prosjekt i 2011, men ble videreført og utvidet i 2012 som et permanent team i barneverntjenesten. Teamet besto av teamleder og fem årsverk barnevernkonsulenter fra 01.01.2012. Bydelen oppga at den blant annet konsulterte Bydel Østensjø, som hadde etablert ettervernet i en egen tjeneste, før den besluttet hvordan den ville organisere sitt ettervernarbeid.

Bydel Gamle Oslo viste til at den har lagt stor vekt på å styrke bydelens forebyggende tjenester til barn og ungdom. Bydelen oppga at den har satset mye på det forebyggende arbeidet, på opprettelsen av egne lokale tiltak og på samarbeid både internt og eksternt. Bydelen har opprettet en familiesentral fra 2010 der bydelen har bredere kompetansesammensetning enn i barneverntjenesten, og som arbeider forebyggende mot barn og ungdom i bydelen. Bydelen har siden 2008 bygget opp en egen "miljøarbeiderpool" der saksbehandlere fra barnevernet kan bestille miljøarbeidere. Bydelen har også egne hybeltiltak og andre former for bofellesskap.

¹² Ungdom i alderen 20–22 år utgjorde 32 prosent av de med etterverntiltak gjennom året i 2007, 25 prosent i 2009, 35 prosent i 2010 og 29 prosent i 2011.

De barnevernfaglige saksbehandlerne i full stilling hadde normalt 14–18 klienter hver som de fulgte opp i 2010 og 2011. Det gjaldt også ettervernteamet fra 2011.

Rutiner, prosedyrebeskrivelser, maler etc.

Barneverntjenesten hadde en skriftlig prosedyrebeskrivelse: *Tiltaksplan, Handlingsplan mot 18 år og Evaluering* av februar 2011, oppdatert i oktober 2011. Barneverntjenesten hadde også i februar 2011 etablert en prosedyre for arbeid med enslige, mindreårige asylsøkere. Flere av prosedyrene/malene for ettervernet var imidlertid fra januar 2012, noe som har sammenheng med etableringen av ettervernteamet. Bydelen oppga at den utarbeidet nye prosedyrer fordi det var ønskelig med mer ensartet praksis i barneverntjenesten når det gjaldt planlegging og gjennomføring av ettervern.

Prosedyren *Forberedelse til 18 år* (februar 2012) handlet om planlegging av ettervern. Her ble sentrale aktiviteter for dette arbeidet, blant annet kartlegging av ungdommens praktiske og sosiale ferdigheter, samarbeid med ungdommen i planleggingsfasen og utarbeidelse av arbeidsplaner for framtidig samarbeid, beskrevet. Det var utarbeidet sjekklister for saksbehandlingen.

Barneverntjenesten hadde videre etablert en prosedyre i januar 2012: *Der tiltak ikke opprettholdes, Klagerett, Når ungdom angrer og Kontakte ungdom ved 19-års alder*. Denne prosedyren omfattet saksbehandlingsrutiner om angrefrist, utsendelse av brev til ungdommen som hadde takket nei til ettervern, mv.

Barneverntjenesten hadde også en sjekklister for arbeid med ungdom over 18 år, hentet fra departementets rutinehåndbok for barneverntjenesten i kommunene.

Barneverntjenesten informerte om at den også kunne benytte sjekklister hentet i informasjonsbrosjyren *Klar for å bo alene*, utgitt av Landsforeningen for barnevernsbarn.

Bydelen har videre utarbeidet prosedyren *Overføring av saker til ettervernteamet* (januar 2012). I denne er det skissert tre ulike kategorier ettervernklinter:

1. Avgrenset ettervern (ettervernet planlagt avsluttet ved 19 års alder). Eksempelvis gjelder dette enkle tiltak eller ungdom som bor i fosterhjem til fullført videregående skole.
2. Ungdom som krever mer aktivt ettervern (ettervernet er planlagt avsluttet ved 20 års alder). Eksempelvis er dette ungdom som trenger hjelp til selvstendigjøring, oppfølging fra miljøarbeider, hjelp til å skaffe bolig, hybel/Ungbo og oppfølging av skole/praksisplass.
3. Omfattende ettervern (vanskelig å planlegge avslutning av ettervernet). Eksempelvis er dette ungdom som trenger spesialoppfølging fra flere instanser, fra psykiatrien eller habiliteringstjenesten.

Av prosedyrebeskrivelsen framgår det at det er ettervern for ungdom i de to sistnevnte kategoriene som i hovedsak skal overføres til ettervernteamet. Det framgår også følgende:

Sannsynligheten/muligheten for å nyttiggjøre seg hjelp fra barneverntjenesten er like viktig som behovet for hjelp. Dersom ungdommen er så hjelpetrengende at det er naturlig at

habiliteringstjenesten overtar, vil ungdommen komme i kategorien avgrenset ettervern til tross for omfattende behov.

Barneverntjenesten hadde videre utarbeidet en rekke maler, blant annet for

- brev som skal sendes ut ett år etter dersom ungdom har takket nei til ettervern ved fylte 18 år
- tiltaksplan for ungdom over 18 år med samtykkeerklæring
- individuell plan
- samtykke til opprettholdelse av tiltak etter fylte 18 år
- samtykkefullmakt til utveksling av informasjon mellom parter som samarbeider om å hjelpe ungdommen
- avtale om bruk av oppsparte midler¹³

Samarbeidsavtaler mv. med andre instanser

Barneverntjenesten hadde inngått en skriftlig samarbeidsrutine med NAV, *Samarbeid med NAV*, fra januar 2012. Barneverntjenesten hadde også inngått samarbeidsavtaler med flere andre instanser eller tjenestesteder i bydelen, hvor rutiner for samarbeidet var beskrevet. Det gjaldt blant annet videregående skoler, Enhet for psykisk helse, Senter for flyktninger og innvandrere, Senter for arbeid og kvalifisering, helsestasjon- og skolehelsetjenesten, Politiet og Familiesentralen. Noen av disse avtalene falt inn under det tverrfaglige oppfølgingsteamet. Flere av avtalene hadde spesifikke rutiner for samarbeid og møtehyppighet.

De fleste samarbeidsavtalene var inngått eller revidert i perioden 2010–2012. Bydelen deltok i et regionalt SALTO-prosjekt etablert i 2006 av fire bydeler, hvor bydelen satt i styringsgruppen med Utdanningsetaten, stasjonssjefer og SALTO-koordinatorer. SALTO er et samarbeid mellom Oslo politidistrikt og Oslo kommune om kriminalforebyggende tiltak blant barn og unge.

Bydel Gamle Oslo hadde opprettet fire tverrfaglige team rettet mot barn og unge i Oslo, hvorav ett var et oppfølgingsteam for ungdom over 16 år. Ifølge avtalen fra 2010 (*Samarbeidsavtale 16+*) besto dette teamet av flere forskjellige instanser, blant annet Oppfølgingstjenesten, Politiet, ruspoliklinikken Tøyen DPS, Ungdom og kvalifisering, videregående skoler, BYMIF (Byomfattende senter for enslige mindreårige flyktninger), Senter for arbeid og kvalifisering og NAV. Teamet skulle ha minimum fire møter i året hvor partene skulle orientere hverandre om ungdomsmiljøet i bydelen for tidlig å fange opp problemutvikling og behov. Det var også anledning til å ta opp enkeltsaker i møtene.

2.2.2 Kommunerevisjonens vurdering

Barneverntjenesten hadde skriftlige og oppdaterte rutiner for sitt arbeid med ettervern. Rutinene omfattet barneverntjenestens samarbeid med andre instanser i forbindelse med ettervernet. De fleste rutine og prosedyrebeskrivelsene var fra 2011 og 2012, da ettervernteamet ble etablert henholdsvis som et prosjekt og som et permanent team i barneverntjenesten.

¹³ Denne malen var utarbeidet slik at eventuelle ungdommer over 18 år med formue ikke skulle begynne å bruke av sin arv uten barneverntjenestens samtykke så lenge ungdommene hadde etterverntiltak. Det var ingen ungdommer i 2010 og 2011 som hadde slik formue, og avtalen var følgelig ikke inngått med noen.

2.3 Bydel Stovner

2.3.1 Faktabeskrivelse

Nøkkeltall

Av tabell 3 framgår enkelte nøkkeltall for barneverntjenesten for utvalgte år.

Tabell 3 Netto driftsutgifter, stillinger, antall barn med tiltak totalt og med etterverntiltak per 31.12., Bydel Stovner. 2005, 2007, 2009 og 2011.

År	Netto driftsutgifter barneverntjenesten (mill. kroner)	Stillinger (årsverk)	Antall barn med tiltak totalt	Antall ungdom med etterverntiltak
2005	56,6	29,0	-	-
2007	79,5	37,0	303	21
2009	83,5	38,5	319	26
2011	105,8	52,0	336	48

Note: Netto driftsutgifter (samlet for KOSTRA-funksjon 244, 251 og 252) er hentet fra den aktuelle årsberetningen for Bydel Stovner. For de øvrige tre kolonnene er tall hentet fra Utviklings- og kompetanseetatens tabell 31:06. "Barn med tiltak i barnevernet per 31.12.2004–2010/2011 etter alder". Kilder oppgitt i tabellene: Bydelsstatistikken (for 2007 og 2009) og Oslo kommunes datavarehus/Familia (for 2011). Tabellen omfatter kun barn og ungdom som hadde tiltak per 31.12, ikke de hvis tiltak var avsluttet før 31.12.

Tabell 3 viser at antallet med etterverntiltak har steget; det samme hadde antallet stillinger. Også andelen med etterverntiltak har økt, fra 6,9 prosent i 2007 til 14,3 prosent i 2011.

Barneverntjenesten oppga at den totalt hadde 25 enslige mindreårige flyktninger som var omfattet av barneverntiltak totalt. Av disse var det ni som var fylt 18 år og hadde etterverntiltak (tall per april 2012).

I tabell 4 framgår antall ungdom med etterverntiltak fordelt på alder for årene 2007, 2009–2011. Det gjøres oppmerksom på at antallet som framgår her, er ungdommer med etterverntiltak gjennom året, og ikke som oversikten i tabell 3, der ettervernklinter per 31.12. framgår.

Tabell 4 Antall ungdom med etterverntiltak gjennom året fordelt på alder. 2007, 2009, 2010 og 2011. Bydel Stovner.

År	18 år	19 år	20 år	21 år	22 år	Totalt
2007	28	14	7	2	1	52
2009	23	12	7	4	2	48
2010	22	11	9	5	2	49
2011	38	13	9	7	4	71

Note: Kilden er Helseetaten. Basert på uttrekk fra Oslo kommunes datavarehus etter avtale med Kommunerevisjonen. Ungdom med etterverntiltak gjennom året 2007, 2009, 2010 og 2011. Tabellen omfatter altså alle med etterverntiltak, ikke bare de med tiltak 31.12.

Tabell 4 viser at antall ungdom med etterverntiltak var relativt likt i 2007, 2009 og 2010, mens antallet økte fra 2010 til 2011. Tabellen viser videre at de fleste som hadde etterverntiltak, var 18 og 19 år.¹⁴

Organisering

Bydelen hadde en to-nivå-modell der åtte enhetsledere – deriblant barnevernlederen – var direkte underlagt, og rapporterte til, bydelsdirektøren. Enhetsleder for barneverntjenesten (barnevernleder) var også utpekt som barnevernadministrasjonens leder.

Barnevernleder oppga at barneverntjenesten hadde vært gjennom en omfattende omlegging av tjenesten siden hans ansettelse i 2008. Antall ansatte hadde økt betydelig. I 2008 ble tjenesten også omorganisert. Det ble da valgt en spesialistmodell med siktemål å sikre bedre oppfølging av den enkelte klient. Barneverntjenesten ble organisert i to seksjoner: Seksjon for undersøkelse, mottak og akutt- og uteteam og Seksjon for tiltak og fosterhjem. Hver av de to seksjonene hadde en egen leder som rapporterte til barnevernleder.

Barneverntjenesten opprettet én stilling som ettervernkonsulent i 2009. Sommeren 2011 ble ettervernarbeidet styrket med ytterligere én stilling. Ettervernkonsulentene ble organisatorisk plassert i Seksjon for tiltak og fosterhjem.

Barneverntjenestens ledelse oppga at det i løpet av de siste tre–fire årene var gjennomført en prosess der private kjøp av tiltak var blitt erstattet med tiltak som drives i barneverntjenestens eller bydelens egen regi. De viktigste tiltakene som var etablert, og som også ble benyttet i ettervernsammenheng, ble oppgitt til å være følgende¹⁵:

- uteteamet, etablert i 2009, som var i beredskap hver dag hele året fram til kl. 22.00, og som også kunne rykke ut for å følge opp ungdom i med etterverntiltak
- eget bofellesskap for enslige mindreårige flyktninger med fire plasser i regi av Enhet for bo- og dagtilbud. Her kunne også ungdom over 18 år fortsette å bo som etterverntiltak.

De barnevernfaglige saksbehandlerne på full stilling hadde normalt 16–20 klienter som de fulgte opp i 2010 og 2011. Det gjaldt også de to ettervernkonsulentene.

Rutiner, prosedyrebeskrivelser, maler etc.

Barneverntjenesten hadde samlet sine prosedyrer for ettervern i et udatert dokument, *Rutiner ettervern*. Vi har fått oppgitt at det var utarbeidet ved årsskiftet 2010/2011. Rutinebeskrivelsen dekket både planleggings- og iverksettingsfasen. I dokumentet sto det at barneverntjenesten skulle begynne planleggingen og gi informasjon til ungdommen i god tid før fylte 18 år. Dokumentet omfattet også overføringen av saker til ettervernkonsulent og arbeidet med å motivere ungdommene til å takke ja til ettervern. For å skape stabile forhold for ungdom under omsorg skulle det vurderes å vente med overføring til ettervernkonsulent for disse ungdommene til det ble naturlig med en endring av bosituasjonen. Prosedyren beskrev videre hvem som kunne få

¹⁴ Ungdom i alderen 20–22 år utgjorde 20 prosent av de med etterverntiltak gjennom året i 2007, 27 prosent i 2009, 33 prosent i 2010 og 28 prosent i 2011.

¹⁵ I sin uttalelse til rapporten av 09.10.2012 har bydelen korrigert sin tidligere verifisering av fakta, og framstillingen nedenfor er justert i lys av det (ett kulepunkt er fjernet).

ettervern, ulike etterverntiltak og avslutning av barnevernsak når ungdom takker nei til ettervern. Tiltaksplaner, individuelle planer og ulike boligtilbud var også beskrevet.

Det var videre utarbeidet et kartleggingsskjema høsten 2011, *Kartlegging Ettervern Ungdom*, som skulle brukes i planleggingen av ettervernet for den enkelte ungdom.

Videre forelå det et annet skjema til utfylling for den enkelte, *Fremdriftsplan – Ettervern Ungdom over 18 år*, også fra 2011, som omhandlet bolig, utdanning/arbeid, helse, selvstendige egenskaper, økonomi, nettverk, etnisitet/identitet/kultur og handlingsplan. I dette dokumentet var det egne felt for meningene til ungdommen og forelderen/omsorgspersonen. Ifølge rutinen for ettervern skulle denne planen fylles ut ved behov som supplement til tiltaksplanen etter at ungdommen hadde samtykket til ettervern. Gjennomgangen av dokumentet sammen med ungdommen skulle bidra til å avklare hvilke områder ungdommen trengte å jobbe med i prosessen mot en selvstendig tilværelse.

Barneverntjenesten hadde tidlig i 2012 utarbeidet et registrerings skjema for å ha en samlet oversikt over ungdom som ikke samtykket til tiltak ved fylte 18 år. Oversikten ble oppdatert med de som ikke hadde samtykket fra og med sommeren 2011. Barneverntjenesten hadde samtidig med utarbeidelsen av skjemaet også utarbeidet en brevmal, *Vedr: Ettervern og innkalling til samtale*, som skulle benyttes ett år etter at ungdommene hadde takket nei til ettervern.

Samarbeidsavtaler mv. med andre instanser

Prosedyren *Rutiner ettervern* omfattet også barneverntjenestens samarbeid med andre tjenester og instanser. Det var presisert at samarbeid skulle etterstrebtes, at det var viktig med jevnlig samarbeidsmøter, og at barnevernet hadde plikt til å utarbeide individuelle planer der slike var vurdert nødvendig. Naturlige samarbeidspartnere som nevnes i prosedyren, var NAV sosial, bydelens bestillerenhet, Enhet for psykisk helse, DPS, utdanningsinstitusjoner, foreldre, fosterforeldre, barnevernsinstitusjoner og diverse behandlingsinstitusjoner.

Bydelen hadde etablert en egen rutine for samarbeid mellom barneverntjenesten og NAV sosial ved prosedyren *Samarbeid mellom barneverntjenesten og sosialtjenesten* fra 2010. Bydelen hadde videre en mer detaljert prosedyre for overføring av saker, *Rutine for samarbeid i overføring av saker fra barneverntjenesten til sosialtjenesten* (sist revidert februar 2010). Prosedyrene dekket blant annet rutiner for samarbeidsmøter på leder- og saksnivå, klargjøring av behov for samarbeid i enkeltsaker, utveksling av informasjon og samtykke fra ungdommen.

Barneverntjenesten har i tillegg inngått det som omtales som *Samarbeidsavtale barnevern ungdom*, en avtale inngått i 2010 som omfattet ungdomsskolene, videregående skole, SALTO, skolehelsetjenesten, Ungdom og kultur og NAV sosial.

2.3.2 Kommunerevisjonens vurdering

Barneverntjenesten hadde skriftlige rutiner for sitt arbeid med ettervern. Rutinene omfattet barneverntjenestens samarbeid med andre instanser i forbindelse med ettervernet. Etter Kommunerevisjonens vurdering var ikke rutinene tilstrekkelig tydelig på enkelte områder, som dokumentasjon av informasjon om ettervern til ungdommene og tidspunkt for slik informasjon. De fleste rutinebeskrivelsene og prosedyrene var ikke

daterte. Kommunerevisjonen er av den oppfatning at det er en fordel om rutinebeskrivelsene hadde vært daterte, slik at det framgikk når de var utarbeidet, og når de eventuelt hadde blitt revidert.

3. Planleggingen av ettervernet før ungdommen fyller 18 år

3.1 Revisjonskriterier

- Barneverntiltak skal som hovedregel tilbys videreført etter at ungdommen fyller 18 år.
- I god tid før ungdommen fyller 18 år, skal barneverntjenesten
 - ha informert ungdommen om muligheten for ettervern
 - i samarbeid med ungdommen ha utarbeidet plan for tiltak etter fylte 18 år

3.2 Bydel Gamle Oslo

3.2.1 Beskrivelse av fakta

Praksis for tilbud om ettervern

Bydelens og barneverntjenestens ledelse formidlet under oppstartsmøtet at det i utgangspunktet var bydelens policy at alle med barneverntiltak ville få et tilbud om ettervern, både de som hadde hatt tiltak i og utenfor hjemmet, og de som hadde vært under omsorg og hatt hjelpetiltak. Barnevernkonsulentene som vi intervjuet, formidlet den samme forståelsen av bydelens praksis på området; dvs. at det normalt ville være slik at tiltak ble videreført eller eventuelt erstattet med andre barneverntiltak etter fylte 18 år.

Tidspunkt for informasjon til ungdommen om ettervern

Barnevernkonsulentene som vi intervjuet, hadde ikke helt samme oppfatning av hva som var det riktige tidspunktet for å ta den første samtalen om ettervern med ungdommene. Det ble påpekt fra enkelte at det kunne være individuelle forskjeller mellom ungdommene og ungdommenes livssituasjon som gjorde at det ikke ville være hensiktsmessig med en helt fast alder på ungdommen for når informasjonen første gang skulle gis. Det ble framhevet av enkelte at informasjon om ettervern på et for tidlig tidspunkt, rundt 16 års alder, kunne skape uro eller usikkerhet hos ungdommer, ettersom mange ungdommer var meget vare for endringer. Andre ga uttrykk for at det var riktig med god informasjon på et tidligst mulig tidspunkt for å unngå tvetydighet for ungdommen. Det ble uttalt at spørsmålet om når det er riktig å informere om ettervern, var gjenstand for faglige drøftinger blant kollegaer i barneverntjenesten.

Flere av konsulentene påpekte også at nye rutinebeskrivelser og overføring av mange av klientene til saksbehandlere i ettervernteamet hadde medført økt bevissthet om planleggingsfasen og bedre systematikk i dette arbeidet. Ifølge barnevernkonsulentene startet vanligvis samarbeidet rundt en ungdom som skulle overføres fra saksbehandlere i andre team til saksbehandler i ettervernteamet, rundt 17 års alder. Da hadde ettervernteamet overføringsmøter med den opprinnelige saksbehandleren og ungdommen selv.

Kommunerevisjonen har gjennomgått klientmapper og journalnotater for å se om tidspunktet da barnevernkonsulentene informerte den enkelte ungdom om ettervern for første gang, kunne tidfestes. Det var seks slike hvor det var aktuelt å se etter tidspunkt

for informasjon om muligheten for ettervern.¹⁶ Gjennomgangen viste at informasjon om ettervernet

- var dokumentert i fem av mappene, alle fosterhjems plasseringer. I tre av sakene var ettervernet tematisert da ungdommene var mellom 16 og 16,5 år, og i to av sakene da ungdommene var rundt 17 år.
- ikke var dokumentert i mappen til én ungdom som hadde tiltak i hjemmet

Samarbeid med ungdommen om utarbeidelse av plan for etterverntiltak

Kommunerevisjonen fant ingen eksempler på at det var utarbeidet et eget dokument / en skriftlig plan for de planlagte etterverntiltakene. Barnevernkonsulentene oppga at planlagte tiltak skulle nedfelles i den enkeltes tiltaksplan, men at dette var rutiner som hadde blitt etablert i senere tid. At langsiktige planer nå skulle nedfelles i tiltaks-/eller omsorgsplanene, framgikk av to av prosedyrebeskrivelsene (en fra februar 2011 og en fra januar 2012).

Vi undersøkte om framtidig tiltak var dokumentert i ungdommenes tiltaksplaner eller på annen måte var skriftlig nedfelt. Gjennomgangen vår i seks aktuelle klientmapper viste følgende:

- I én tiltaksplan, datert om lag et halvt år før ungdommen fylte 18 år, var planer for framtidig tiltak omtalt ved at det framgikk at saksbehandler og ungdommen skulle ha samtaler og drøfting om videre tiltak fram til ungdommen fylte 18 år. Målene var at ungdommen skulle ha en trygg omsorgsbasis, fokusere på skolearbeid, redusere sosial angst, og ha et godt nok tilbud om oppfølging etter fylte 18 år.
- I en annen tiltaksplan, datert om lag åtte måneder før ungdommen fylte 18, ble det vist til at ungdommen skulle være plassert i fosterhjemmet til myndighetsalder, og at det ville "vurderes videre plassering etter fylte 18 år".
- I dokumentasjonen i en av mappene, bl.a. evaluering av omsorgsplan for ungdom ved 16 års alder og brev til fosterhjemmet ved 17 års alder, vises det til planer for framtidige tiltak.
- I tiltaksplaner / annen dokumentasjon som omfattet tre ungdommer, fant vi ikke nedfelt planer for framtidige tiltak.

Blant de ungdommene som Kommunerevisjonen intervjuet, var det flere som ikke kunne huske når de fikk sin første informasjon om ettervernet. Ungdommene var imidlertid gjennomgående fornøyd med den informasjonen de hadde fått fra sin saksbehandler om ettervernet før de fylte 18 år, og de fleste var også fornøyd med muligheten de hadde hatt for å komme med innspill til aktuelle tiltak.

De aller fleste fosterforeldre som har besvart Kommunerevisjonens spørreskjema, bekreftet det ungdommene sa; barneverntjenesten hadde bedt om synspunkter fra ungdommen, og tatt hensyn til disse i planleggingen av ettervernet. Flertallet av fosterforeldrene oppga videre at barneverntjenesten hadde gitt dem informasjon om ettervernet på et tilstrekkelig tidlig tidspunkt. Enkelte ga imidlertid uttrykk for at så ikke var tilfelle.

¹⁶ Totalt har vi gjennomgått mapper som omfattet 15 ungdommer. I mange saker var det ikke aktuelt å undersøke dette, ettersom planleggingen hadde foregått før presiseringen i barnevernloven i 2009, eller fordi ungdommen fikk tiltak etter barnevernloven kort tid før myndighetsalder og det allerede ved igangsetning av tiltaket var kommunisert/dokumentert at barneverntjenesten ønsket at tiltaket skulle videreføres etter fylte 18 år, mv.

I rutinebeskrivelsen fra januar 2012, *Forberedelse til 18 år*, var blant annet sentrale aktiviteter / sjekklister for saksbehandling fram mot myndighetsalder beskrevet. Av denne framgikk blant annet at saksbehandler skulle gjøre en helhetsvurdering av ungdommens framtidige situasjon når ungdommen er ca. 16 år. Videre framgikk at saksbehandler skulle snakke med ungdommen og kartlegge ønsker/behov for oppfølging etter fylte 18 år, og at saksbehandler eventuelt skulle trekke inn ungdommens nettverk i slikt planarbeid.

Oppgitte utfordringer

Den viktigste utfordringen som barnevernkonsulentene formidlet for planlegging av etterverntiltak, var å motivere ungdommene til å ta imot tilbud om etterverntiltak. Det kunne videre være en utfordring å få ungdommene til å akseptere tiltak som var realistiske, og som barneverntjenesten vurderte at de kunne nyttiggjøre seg.

3.2.2 Kommunerevisjonens vurdering

Kommunerevisjonen konstaterer at barneverntjenestens policy var at barneverntiltak som hovedregel skulle tilbys videreført etter at ungdommen fyller 18 år. I fem av seks klientmapper var det dokumentert at informasjon om ettervern var gitt til ungdommene da de var mellom 16 og 17 år, hvilket Kommunerevisjonen anser å være innenfor kravet om «i god tid før».

Barneverntjenesten hadde utarbeidet skriftlige prosedyrer både i 2011 og 2012 som blant annet omhandlet hvordan saksbehandler i samarbeid med ungdommen skulle utarbeide en langsiktig plan for tiltak etter fylte 18 år. I halvparten av sakene som Kommunerevisjonen gjennomgikk, manglet imidlertid dokumenterte planer for tiltak etter fylte 18 år.

3.3 Bydel Stovner

3.3.1 Beskrivelse av fakta

Praksis for tilbud om ettervern

Barneverntjenestens ledelse formidlet at alle tiltak ble videreført eller erstattet av nye tiltak ved fylte 18 år, uavhengig av hva slags tiltak ungdommen hadde hatt før myndighetsalder, gitt at ungdommene selv samtykket. Dette ble bekreftet av saksbehandlerne vi intervjuet. Både ledelsen og saksbehandlere understreket at nådd myndighetsalder i realiteten ikke innebar en endring i vurderingen av behovene for tiltakene, med mindre tiltaket var av mer rendyrket foreldrestøttende art. Slike sistnevnte tiltak ville kunne bli faset ut når ungdommen fylte 18 år, men ledelsen presiserte at dette var hypotetisk, og at det hadde ikke forekommet i perioden 2010–1. halvår 2012.

Tidspunkt for informasjon til ungdommen om ettervern

Barneverntjenestens ledelse oppga at barneverntjenesten har arbeidet systematisk med å få på plass gode rutiner for å planlegge ettervernet fra ungdommene fyller 17 år. Det ble oppgitt at rundt 17 års alder var det barneverntjenesten hadde definert som «i god tid»-kravet etter barnevernloven.

Fosterhjems konsulentene som vi intervjuet, påpekte at de vanligvis ville starte den første samtalen med ungdommen og fosterforeldre om ettervern i 16-årsalderen, og

deretter ta opp spørsmålet jevnlig under fosterhjemsbesøk. Fosterhjems konsulentene formidlet at det ikke alltid var lett å snakke om ettervern når ungdommene var så unge, men at ungdommene ofte ville ha et klarere bilde av hva de ønsket etter hvert som de nærmet seg myndighetsalder. Konsulentene mente at dersom ungdommene ikke var godt informert om hvorvidt de for eksempel hadde penger og et sted å bo etter at de ble myndige, kunne det skape usikkerhet. De påpekte videre at det ikke var fastsatt når de skulle ha den første samtalen om ettervernet.

I prosedyrebeskrivelsen *Rutiner Ettervern* framkom følgende:

Planleggingen av ettervern skal starte i god tid før fylte 18 år. Ungdommen må informeres om sine rettigheter og hvilke fordeler det kan innebære å fortsatt ha tiltak etter Barnevernloven.

Kommunerevisjonen har gjennomgått klientmapper og journalnotater for å se om tidspunktet da barnevernkonsulentene informerte den enkelte ungdom om ettervern for første gang, kunne tidfestes. Det var sju mapper hvor det var aktuelt å se etter tidspunkt for informasjon om muligheten for ettervern.¹⁷ Gjennomgangen viste at informasjon om ettervernet

- var dokumentert i fem av mappene. I to av sakene, begge fosterhjems plasseringer, var ettervernet tematisert da ungdommene var ca. 16,5 år. I tre av sakene, der en ungdom bodde i et av bydelens bofellesskap, én plassert i institusjon og én i fosterhjem, var det første sporet av dokumentert informasjon om ettervern da ungdommene var ca. 17,5 år.
- var tvetydig dokumentert i en av sakene. Den gjaldt en ungdom plassert i beredskapshjem der det ikke var mulig å avgjøre om det var informert om ettervernet. Det var imidlertid vist til drøfting av framtidig behov for tiltak fra annen instans i møte med ungdommen ca. fire måneder før ungdommen fylte 18 år.
- ikke var dokumentert i en av sakene (for en ungdom i bofellesskap)

Samarbeid med ungdommen om plan for etterverntiltak

Barneverntjenestens kartleggings skjema *Kartlegging Ettervern Ungdom*, som var utarbeidet høsten 2011, skulle utfylles i samarbeid med ungdommen og skulle brukes til å planlegge nødvendig ettervernstøtte. I skjemaet var det blant annet avsatt plass til å fylle ut *Tiltaksplan i forberedelse av ungdommen til et selvstendig voksenliv*. Av prosedyrebeskrivelsen *Rutiner Ettervern* framgikk det at det var ettervernkonsulentene som var ansvarlige for å fylle ut dette dokumentet etter at ungdommen var blitt henvist av dem av sin opprinnelige saksbehandler. Det var ikke her eksplisitt stilt krav til de andre saksbehandlere dersom ungdom skulle fortsette å ha den samme saksbehandleren, dvs. ikke bli overført til ettervernkonsulentene.

Fosterhjems konsulentene opplyste at de ikke benyttet kartleggings skjemaet, og at det heller ikke var en fast praksis for å nedfelle hva de var blitt enige med ungdommene om i skriftlige planer eller liknende for framtidige tiltak etter fylte 18 år. De presiserte at de alltid ville samarbeide med ungdommen og fosterforeldre i planleggingsfasen, men at det varierte hva som ble skriftliggjort av planleggingsarbeidet.

¹⁷ Av de 16 mappene som vi totalt sett har gjennomgått, var ungdommene i planleggingsfasen før 2010 (gjaldt mange), i én sak kom ungdommen først i kontakt med barnevernet rett før 18 års-alderen, én sak var svært spesiell, og i én sak var ungdommen størstedelen av planleggingsfasen hjemmehørende i en annen bydel.

Ettervernkonsulentene oppga at kartleggingsskjemaet var nyttig i noen tilfeller, for eksempel dersom en ungdom som nærmet seg 18 år, kom inn i barnevernet for første gang. De oppga at skjemaet generelt hadde vært lite i bruk, og at de selv i liten grad hadde benyttet det. De anslo at det var brukt to til tre ganger i perioden høsten 2011–våren 2012. I Kommunerevisjonens gjennomgang av klientmapper for utvalgte ungdommer var det i ett tilfelle at skjemaet var utfyllt og signert av ungdommen. Av dette skjemaet framgikk barneverntjenestens vurdering av hva slags etterverntiltak som ville tilbys, hva som ble forventet av ungdommen, og hva ungdommen selv hadde av framtidige planer.

Vi undersøkte også seks andre aktuelle klientmapper for å se om barneverntjenesten hadde dokumentert å ha utarbeidet plan for tiltak etter fylte 18 år i samarbeid med ungdommen. Gjennomgangen viste

- en omsorgsplan da ungdommen var 16,5 år, der det framgikk at det ble tatt sikte på fortsatt fosterhjemsplassering etter at ungdommen nådde myndighetsalder. Vi så også dokumentasjon på at etterverntiltak var diskutert etter dette med ungdommen og fosterforeldre.
- en plan for etterverntiltak utarbeidet da ungdommen, også fosterhjemsplassert, var 17 år. Av denne framgikk det at barneverntjenesten så for seg etterverntiltak til ungdommen var 23 år, forutsatt samtykke og vilje til å få seg et dagtilbud – enten skole eller arbeid.
- en ny tiltaksplan der framtidige tiltak var skissert ca. fire måneder før ungdommen fylte 18 år
- skjemaet *Vurdering av behov fra andre instanser* fylt ut for en ungdom ca. fire måneder før vedkommende ble 18 år. Av samme dato forelå det en ny tiltaksplan med målsettinger om trygt, forutsigbart botilbud, oppfølging av skole, selvstendig tilværelse, opprettelse av ansvarsgruppe mv. som ungdommen hadde samtykket til
- at det i to saker ikke forelå dokumentasjon av planlegging av etterverntiltak i samarbeid med ungdommene

Oppgitte utfordringer

Den viktigste utfordringen som ettervernkonsulentene formidlet for planlegging av etterverntiltak, var å få andre instanser “på banen”, særlig innen psykisk helsevern. I saker der det var behov for tjenester fra flere instanser, oppga barneverntjenestens ledelse at det erfaringsmessig var utfordrende å få andre til å ta sin del av ansvaret for gode tiltakspakker rundt ungdommene.

3.3.2 Kommunerevisjonens vurdering

Av vår gjennomgang av dokumentasjon for enkeltklienter så vi at det i fem av sju tilfeller var dokumentert at det var informert om ettervern. I to av sakene var det informert da ungdommene var om lag 16,5 år, og i de øvrige tre var det informert da ungdommene var om lag 17,5 år. Tilbakemeldingen fra ansatte i barnevernstjenesten tydet på at føringen om at det skulle vært gitt informasjon om ettervernet ved fylte 17 år kunne vært sterkere forankret og framhevet i prosedyrebeskrivelsen. For to av sju ungdommer synes det videre uklart om slik informasjon tydelig var gitt før de fylte 18 år. Kommunerevisjonen vil også anføre at barneverntjenesten ikke hadde en rutine som entydig slo fast hvordan den første, og påfølgende, informasjon om ettervern skulle dokumenteres.

Det var fastsatt skriftlige prosedyrer for hvordan barneverntjenesten i samarbeid med ungdommen skulle utarbeide en plan for tiltak etter fylte 18 år, og barneverntjenesten hadde i 2011 utarbeidet en mal, et kartleggingsskjema, for dette formålet. I klientmappene til fem av sju ungdommer var det dokumentert omtale av framtidige tiltak etter fylte 18 år, men det var lite systematikk i hvordan omtalen framgikk. Barneverntjenesten hadde fastsatt skriftlige prosedyrer for hvordan den i samarbeid med ungdommen skulle utarbeide en plan for tiltak etter fylte 18 år. Det var utarbeidet et kartleggingsskjema for dette formålet, og av dette framgikk at ettervernkonsulent skulle foreta en kartlegging sammen med ungdommen om lag et halvt år før vedkommende fylte 18 år. Det var ikke stilt tilsvarende krav i rutinen til fosterhjemskonsulenter eller andre som fortsatt skulle ha saksbehandleransvaret etter at ungdommene fylte 18 år. Kartleggingsskjemaet var dessuten benyttet i svært få saker. Rutinen var med andre ord ikke fullt ut implementert. Det er videre et spørsmål om rutinen for utfylling av skjemaet sikrer barnevernlovens krav om at planleggingen skal starte "i god tid" før fylte 18 år.

4. Avslutning av tiltak ved fylte 18 år

I dette kapitlet skal vi se nærmere på hvilken praksis barneverntjenestene hadde når det gjaldt avslutning av tiltak ved fylte 18 år. Opphør av tiltak kan oppstå dersom barneverntjenesten vurderte at det ikke var behov eller ikke lenger var hensiktsmessig, og dersom om ungdommen selv etter nådd myndighetsalder ikke samtykket til videre tiltak.

4.1 Revisjonskriterier

- Vedtak om opphør av tiltak ved fylte 18 år skal være skriftlig. Vedtaket skal begrunnes ut fra hensynet til barnets beste, og ungdommen skal gis informasjon om at vedtaket kan påklages til fylkesmannen.
- Ungdom som har takket nei til ettervern, skal kontaktes ett år etter at alle tiltak er avsluttet for å høre om de likevel ønsker å motta tiltak.

4.2 Bydel Gamle Oslo

4.2.1 Beskrivelse av fakta

Som beskrevet i kapittel 3 var utgangspunktet for barneverntjenesten, slik det ble formidlet av ledelsen og barnevernkonsulentene, at alle med barneverntiltak skulle tilbys tiltak etter fylte 18 år (dvs. uavhengig av om de hadde tiltak i eller utenfor hjemmet, eller om de var under omsorg eller hadde hjelpetiltak før de fylte 18 år).

Barneverntjenesten oppga at det var én ungdom som hadde fått saken avsluttet ved fylte 18 år i løpet av årene 2010 og 2011. Vi fikk opplyst at barneverntjenesten avsluttet saken fordi den vurderte at ungdommen, som hadde hjelpetiltak før fylte 18 år, klarte seg godt på egen hånd, og at ungdommen selv var enig i avslutningen av saken. Vi har sett barneverntjenestens skriftlige vedtak om avslutning av saken, og her framkom begrunnelse, samt informasjon om ungdommens klageadgang til fylkesmannen.

Det var ifølge barneverntjenesten totalt elleve ungdommer som i løpet av 2010 og 2011 hadde takket nei til etterverntiltak da de fylte 18 år; tre ungdommer i 2010 og åtte i 2011. Det var ingen ungdommer med fosterhjemsplassering som takket nei.

De tre som ikke ønsket videre tiltak i 2010, var ikke blitt kontaktet av barneverntjenesten i ettertid. Årsakene ble oppgitt å være at to ikke ønsket videre kontakt, mens den tredje hadde flyttet til en annen del av landet.

De åtte som takket nei i 2011, var blitt kontaktet i ettertid, alle i brev form, mens enkelte i tillegg hadde blitt kontaktet per telefon, sms eller e-post. Barneverntjenesten oppga at tre av disse ungdommene angret seg etter at de ble kontaktet, og fikk vedtak om etterverntiltak.

Barneverntjenesten hadde videre etablert en prosedyre i januar 2012, *Der tiltak ikke opprettholdes, Klagerett, Når ungdom angret og Kontakte ungdom ved 19 års alder*. Denne prosedyren omfattet saksbehandlingsrutiner om angrefrist, utsendelse av brev ved 19 års alder til ungdommen som hadde takket nei til ettervern, samarbeid med ungdommen om å undersøke behov for andre tiltak eller tjenester mv. Fra ledelsens side

ble det framhevet at rutinen vil bidra til å sikre mer oppmerksomhet rundt disse klientene, samt på etterlevelse av krav og føringer på området.

4.2.2 Kommunerevisjonens vurderinger

Barneverntjenesten oppga at det var én ungdom som fikk avsluttet sin sak ved fylte 18 år i løpet av 2010 og 2011. Barneverntjenesten hadde fattet skriftlig vedtak om opphør av tiltak ved fylte 18 år i den aktuelle saken, begrunnet opphøret med barnevernfaglige vurderinger og informerte om at vedtaket kunne påklages til fylkesmannen. Dette anser Kommunerevisjonen å være i tråd med kravene på området.

Barneverntjenesten hadde kontaktet ungdommene som hadde takket nei i 2011 med sikte på å undersøke om ungdommen hadde angret, og om det var behov for etterverntiltak. De tre som takket nei til etterverntiltak i 2010, hadde imidlertid ikke blitt kontaktet i ettertid. Etter Kommunerevisjonens vurdering plikter barneverntjenesten å kontakte ungdommen etter ett år, uavhengig av om ungdommene selv – på det tidspunktet da de takket nei – ga uttrykk for at de ikke ønsket videre kontakt. Videre er det den bydelen som har iverksatt tiltak etter barnevernloven før ungdommen fylte 18 år, som har ansvaret for å kontakte ungdommen, selv om vedkommende skulle ha flyttet til annen bydel/kommune.

Den skriftlige prosedyren om å kontakte ungdom etter ett år gjaldt kun dem som takket nei til etterverntiltak da de fylte 18 år. Kommunerevisjonen stiller spørsmål om denne forståelsen av føringer gitt i departementets ettervernrunndskriv er korrekt, og om ungdom som trekker sitt samtykke etter at de har mottatt etterverntiltak en periode, også burde vært omfattet. I ettervernrunndskrivet framgår det følgende: «Under enhver omstendighet bør ungdom som har takket nei til tiltak kontaktes ett år etter at alle tiltak er avsluttet, for å høre om de nå likevel ønsker å motta tiltak.» Fylkesmannen i Oslo og Akershus har på spørsmål om dette fra Kommunerevisjonen presisert at oppfordringen fra departementet om å ta kontakt etter ett år like mye gjelder for ungdom som trekker sitt samtykke etter at de har mottatt etterverntiltak en periode som for ungdom som takker nei når de fyller 18 år.

4.3 Bydel Stovner

4.3.1 Beskrivelse av fakta

Utgangspunktet for barneverntjenesten, slik ledelsen oppga det, var at alle med barneverntiltak ville få tilbud om tiltak etter fylte 18 år. Det ble presisert at det vil være behovet som er styrende for om ungdommene får ettervern eller ikke, og at det ikke var en holdning i bydelen om å begrense antallet ungdommer eller omfanget av etterverntiltak. Ifølge barneverntjenestens ledelse var det ingen ungdommer som hadde fått saken avsluttet ved fylte 18 år i løpet av årene 2010 og 2011 fordi barneverntjenesten mente at det var det mest hensiktsmessige.

Barneverntjenesten oppga at det hadde vært noen ungdommer som selv ikke ønsket etterverntiltak i 2010 og 2011. Barneverntjenestens ledelse opplyste at det tidligere ikke hadde vært noen rutine for å registrere hvem som takket nei til ettervern, og kunne heller ikke informere Kommunerevisjonen om hvor mange dette gjaldt.

Barneverntjenestens ledelse opplyste at den fra juni 2011 hadde startet registrering i et eget skjema av ungdommer som takket nei. Kommunerevisjonen så det utfylte skjemaet

våren 2012, og det viste at det i perioden fra juni 2011 til mars 2012 var fire ungdommer som hadde takket nei til ettervern.

Fram til mars 2012 var ingen ungdommer som hadde takket nei ved fylte 18 år, blitt kontaktet i ettertid av barneverntjenesten med sikte på å høre om de nå likevel ønsket etterverntiltak. I mars 2012 ble den første av de fire ungdommene som framgikk av oversikten, kontaktet i brev form med innkalling til samtale. Det ble oppgitt at de andre tre ville bli kontaktet når det var gått ett år siden de sa nei til tiltak.

Av prosedyren *Rutiner Ettervern* framkom bl.a. følgende føring:

Dersom en ungdom takker nei til videre tiltak gjennom barneverntjenesten ved fylte 18 år, skal han eller hun gjøres oppmerksom på at de har anledning til å ombestemme seg. [...] Ungdommer som har takket nei til tiltak skal kontaktes innen et år for å spørre om de likevel ønsker tiltak.

Ettervernkonsulentene påpekte at de ungdommene som skal registreres i skjema for de som har takket nei, var de som takket nei umiddelbart ved fylte 18 år.

Barneverntjenesten hadde i 2011 også utarbeidet en brevmal som skulle benyttes i avslutningen av barnevernsaker der det framgikk informasjon til ungdommen om muligheten deres til å kunne søke om etterverntiltak på et senere tidspunkt.

4.3.2 Kommunerevisjonens vurderinger

Barneverntjenesten oppga at det ikke var noen ungdommer som fikk avsluttet sin sak ved fylte 18 år i løpet av 2010 og 2011.

Barneverntjenesten etablerte først sommeren 2011 en rutine for å registrere ungdom som takket nei til etterverntiltak ved fylte 18 år. De som takket nei, skal ifølge barneverntjenesten kontaktes ett år etter. Vi så ett eksempel på at slik kontakt var tatt.

For de som takket nei tidligere, hadde barneverntjenesten ikke etterlevd kravet om å kontakte ungdom ett år etter at alle tiltak var avsluttet for å høre om ungdommen likevel ønsket å motta tiltak. Barneverntjenesten hadde ikke oversikt over hvor mange ungdommer som takket nei ved fylte 18 år, og som følgelig skulle ha vært kontaktet.

Den skriftlige prosedyren om å kontakte ungdom etter ett år gjaldt kun dem som takket nei til etterverntiltak når de fylte 18 år. Kommunerevisjonen stiller spørsmål om denne forståelsen av føringer gitt i departementets ettervernrundskriv er korrekt, og om ungdom som trekker sitt samtykke etter at de har mottatt etterverntiltak en periode, også burde vært omfattet. I ettervernrundskrivet framgår det følgende: «Under enhver omstendighet bør ungdom som har takket nei til tiltak kontaktes ett år etter at alle tiltak er avsluttet, for å høre om de nå likevel ønsker å motta tiltak.» Fylkesmannen i Oslo og Akershus har på spørsmål om dette fra Kommunerevisjonen presisert at oppfordringen fra departementet om å ta kontakt etter ett år like mye gjelder for ungdom som trekker sitt samtykke etter at de har mottatt etterverntiltak en periode som for ungdom som takker nei når de fyller 18 år.

5. Iverksetting av og samarbeid om etterverntiltak

I dette kapitlet skal vi se nærmere på etterverntiltakene, det vil si tiltak som blir iverksatt etter at ungdommene har samtykket ved/etter fylte 18 år. Det er utfordrende å beskrive eller kategorisere ettervernklientene i de to barneverntjenestene; de var en uensartet gruppe. Grunnlaget for tiltak fra barnevernets side før de fylte 18 år kunne være forhold i hjemmet, omsorgssvikt, atferdsvansker hos ungdommen, mishandling, mv. Det var også flere som var enslig mindreårige flyktninger. Etterverntiltak var heller ikke særegne typer av tiltak; de samme typer av tiltak benyttes for ungdom over 18 år som tiltak for de under 18 år.

Ungdommene, hvis klientmapper vi har gjennomgått, hadde svært ulik bakgrunn og historikk; noen hadde vært under omsorg (ca. en tredjedel), de andre hadde hatt hjelpetiltak. Noen hadde vært under barnevernets omsorg store deler av oppveksten, andre kom i kontakt med barnevernet da de nærmet seg 18 år. Noen hadde også bodd i utlandet i kortere eller lengre perioder. Barneverntjenestens kontakthypighet med den enkelte varierte fra ungdom til ungdom, og varierte også over tid. For enkelte besto etterverntiltaket på undersøkelsestidspunktet utelukkende av råd og veiledning, mens det for andre var mer omfattende ”pakker” av flere barneverntiltak. For noen ungdommer var det samarbeid med andre instanser.

5.1 Revisjonskriterier

- Barneverntjenesten bør innhente skriftlig samtykke fra ungdommen til tiltak etter fylte 18 år.
- Barneverntjenesten skal i samarbeid med ungdommen vurdere om iverksatte tiltak skal opprettholdes eller erstattes av andre tiltak. Barneverntjenesten bør vurdere tiltak slik at valgte tiltak i størst mulig grad bidrar til at ungdommen settes i stand til å greie seg på egen hånd.
- Barneverntjenesten skal utarbeide en tidsavgrenset tiltaksplan. Tiltaksplanen skal evalueres jevnlig.
- Barneverntjenesten bør, hvis det er formålstjenlig, og ungdommen samtykker, samarbeide med andre instanser om tilretteleggingen av tiltak. Barneverntjenesten bør i samarbeid med ungdommen også vurdere om det er behov for tiltak som hører inn under andre deler av hjelpeapparatet / annet lovverk, og eventuelt bistå ungdommen i kontakten med disse.

I tillegg har Kommunerevisjonen i denne undersøkelsen operert med et generelt krav om at barneverntjenestens saksbehandling i stor grad bør være skriftlig og etterprøvbar.

5.2 Bydel Gamle Oslo

5.2.1 Beskrivelse av fakta

Av tabell 5 framgår de tiltakene som oftest var benyttet slik det framgikk av bydelens rapportering per 31.12.2011. Flere ungdommer hadde mer enn ett tiltak.

Tabell 5 Oversikt over etterverntiltak i Bydel Gamle Oslo per 31.12. 2011. Antall ungdommer. N=45

<i>Andre tiltak</i>	<i>Fosterhjem</i>	<i>Råd og veiledning</i>	<i>Økonomisk hjelp</i>	<i>Bolig/hybel med oppfølging</i>	<i>Egen bolig/hybel</i>	<i>Støttekontakt</i>
26	17	14	11	9	7	7

Kilde: Basert på oversikt fra Bydel Gamle Oslo over hvilke typer tiltak ungdommen som var 18 år eller eldre, hadde per 31.12.2011.

Tabell 5 viser at mange ungdommer hadde tiltak som var kategorisert som “andre tiltak”. Denne dekket ifølge barneverntjenesten tiltak som miljøarbeider, samværsutgifter, livsopphold, klær/utstyr mv. Av de 16 som var i fosterhjem, hadde seks fosterhjem i familien og sju utenfor, pluss fire i forsterket fosterhjem. De sistnevnte var enslige mindreårige flyktninger som hadde gruppefosterhjem i regi av BYMIF. Andre tiltak som enkelte ungdommer hadde vedtak om, men som ikke inngår i tabell 5, var blant annet fritidsaktiviteter, besøk/avlastningstiltak, tilsyn i hjemmet og vedtak om deltakelse i ansvarsgruppe.

Det var ingen ungdommer over 18 år som per desember 2011 var i barneverninstitusjon, men det ble oppgitt at det var en ungdom på 20 år som flyttet ut av institusjon høsten 2011. Barneverntjenestens ledelse formidlet at det ikke var så ofte at ungdom hadde institusjonsplassering som etterverntiltak, men at det heller ikke var uvanlig. Per august 2012 oppga barneverntjenesten at det var to ungdommer over 18 år som var i institusjon.

Den enkelte ungdom med etterverntiltak hadde vedtak om ett eller flere tiltak samtidig; av rapporteringsoversikten framkom at det varierte fra vedtak om ett tiltak til sju tiltak.

Bydelen hadde flere hybler og bofelleskap som også ble benyttet i ettervernsammenheng. I boligene var det ofte tilknyttet miljøtjenester levert av bydelen, og som barneverntjenesten bestilte og betalte for. Barneverntjenesten oppga at den så flere fordeler ved å ha flere tiltak i egen regi; foruten at dette ga kostnadsbesparelser, ble det påpekt at egne tiltak også gjorde det lettere for bydelen å skreddersy tiltak knyttet til den enkeltes behov for tjenester.

Fosterhjems konsulentene opplyste at ungdommene kunne bli boende i fosterhjem etter at de hadde fylt 18 år, uavhengig av om de gikk på videregående skole eller ikke. Det var videre eksempler på at ungdommen hadde hatt et opphold på folkehøyskole, for så å flytte tilbake igjen i fosterhjemmet som etterverntiltak.

Skriftlig samtykke fra ungdommen til tiltak etter fylte 18 år

Kommunerevisjonen har undersøkt om samtykke var dokumentert i de klientmappene vi gjennomgikk. Det var aktuelt å se etter samtykke i tolv av mappene.¹⁸ Gjennomgangen viste at

¹⁸ Totalt har vi gjennomgått mapper som omfattet 15 ungdommer. I tre mapper var det imidlertid ikke relevant å se etter samtykke: To ungdommer hadde flyttet ut av Norge før de fylte 18 år og mottok ikke etterverntiltak selv om dette var planlagt. Den tredje var akkurat fylt 18 år, og barneverntjenesten kunne dokumentere at den hadde sendt tiltaksplanen til ungdommen for signering.

- det forelå skriftlig samtykke i elleve av sakene
- det i en av sakene ikke ble funnet skriftlig samtykke

Fra januar 2012 hadde barneverntjenesten utarbeidet en mal for tiltaksplan for ungdom over 18 år der det var avsatt plass til skriftlig samtykke.

Barneverntjenestens samarbeid med ungdommen om aktuelle tiltak og fokus på selvstendigjøring av ungdommen

Barneverntjenestens/saksbehandlers kontakt med ungdommen var nedfelt i mange forskjellige dokumenter (som enkeltvedtak, tiltaksplaner, møterefater, journaler, e-poster, osv.). Enkelte ungdommer hadde ansvarsgrupper, der barneverntjenesten deltok sammen med andre samarbeidsparter eller var koordinator. I noen mapper så vi eksempler på at enkelte tiltak var faset ut og erstattet av andre tiltak, eller at ytterligere tiltak var satt inn etter dialog med eller ønsker fra ungdommen.

Vi så skriftlige spor av samarbeidet om aktuelle tiltak mellom ungdom og saksbehandler i de fleste klientmappene. I møter mellom den enkelte ungdom og saksbehandler ble blant annet bosituasjon, dagtilbud, skole og ungdommens sosiale situasjon diskutert, og tiltak ble ofte drøftet. I mappene til enkelte ungdommer der samarbeidet om tiltak ikke framkom, dreide det seg i hovedsak om situasjoner der barneverntjenesten ikke lyktes, etter gjentatte dokumenterte forsøk, å få kontakt med ungdommene. Flere av saksbehandlerne pekte også på kontakt og samarbeid med ungdommer i mer uformelle sammenhenger, som at de kunne være med ungdommene når de skulle gjøre innkjøp av klær eller møbler.

Barnevernkonsulentene som vi intervjuet, formidlet at det var et fokus på tiltak som skulle bidra til å gjøre ungdommen mest mulig selvstendige. En fosterhjemskonsulent understreket at barneverntjenesten etterstrebet at ungdommene skulle bli selvstendige, og ikke havne som sosialklienter i NAV. Det ble også påpekt at det erfaringsmessig var særskilt utfordrende for barneverntjenesten å motivere ungdommene til utdanning eller arbeid i de tilfellene ungdommen hadde foreldre som hadde vært sosialklienter i ungdommens oppvekstår. En annen fosterhjemskonsulent opplyste at barneverntjenesten hadde jobbet målrettet med at ungdommene skulle fullføre videregående skole, og så få høyere utdanning eller en jobb. I enkelte fosterhjemsplasseringssaker så vi også eksempler på at barneverntjenesten bistod ungdommen eller biologiske foreldre med reisepenger mv. slik at ungdommen kunne opprettholde kontakten med sitt opprinnelige nettverk.

De ungdommene vi intervjuet, var gjennomgående positive til samarbeidet med barneverntjenesten under gjennomføringen av etterverntiltak. De aller fleste ga uttrykk for at saksbehandlerne var tilgjengelige for dem og hørte på hva de hadde å si. De fleste syntes at de hadde medbestemmelse knyttet til valg mellom aktuelle tiltak, og at saksbehandlerne ga gode råd. En av ungdommene var kjempefornøyd med samarbeidet på grunn av at spørsmål som vedkommende hadde, ble besvart raskt og at barneverntjenesten tok tak i saker med en gang. En annen ungdom var takknemlig for at barneverntjenesten hadde akseptert beslutningen om å flytte ut av fosterhjemmet, og raskt sendt brev til Lånekassen slik at ungdommen kunne søke borteboerstipend.

De fleste fosterforeldrene som har besvart Kommunerevisjons spørreskjema, oppga at barneverntjenesten hadde bedt om synspunkter fra dem i arbeidet med etterverntiltak, og

at barneverntjenesten hadde tatt hensyn til deres synspunkter. Flesteparten var også enige eller delvis enige utsagnet om at barneverntjenesten hadde gitt gode råd til ungdommen som kunne bidra til selvstendigjøring.

Søknader og ønsker fra ungdommene om ytterligere støtte/tiltak

Flere ungdommer som hadde det vi kan omtale som et “hovedtiltak”, eksempelvis fosterhjemsplasing, hybeltiltak eller råd og veiledning, ga på forskjellige måter uttrykk for behov for ytterligere støtte/tiltak. Ungdommene hadde altså ønske om andre tiltak i tillegg, oftest økonomisk stønad til ymse formål som PC, ferietur, klær, møbler, treningsavgift, trafikalt grunnkurs/førerkort eller andre ting. Barneverntjenesten brukte melding om enkeltvedtak når den innvilget slike tiltak til ungdommene.

Barnevernkonsulentene formidlet at det i all hovedsak var deres skjønnsmessige vurdering i det enkelte tilfelle som avgjorde hva den enkelte ungdom ville få innvilget av slike tiltak. Det ble oppgitt at det ikke var utarbeidet vurderingskriterier som saksbehandlerne kunne benytte for å innvilge eller avslå slike ønsker eller søknader. Enkelte påpekte imidlertid at innvilgelse av trafikalt grunnkurs/førerkort i all hovedsak ble gjort for enkelte av ungdommene som hadde vært under omsorg før de fylte 18 år.

Under vår gjennomgang av klientmapper så vi at det i flere tilfeller ikke forelå søknader for vedtak som var fattet om økonomisk tilskudd til ulike formål. I enkelte tilfeller forelå det «søknader» – i form av en e-post, møtereferat, egen søknad eller annet. I de tilfellene det var aktuelt, framkom det ikke av vedtakene hvilken sum som var innvilget og hvilken sum det var gitt avslag på. For eksempel fikk to ungdommer innvilget henholdsvis tilskudd til PC på 3000 kroner og 1500 kroner til vinterklær. Det framgikk ikke hvor mye ungdommene hadde søkt om. En ungdom vi snakket med, hadde kommunisert med sin saksbehandler sitt ønske om å få dekket kostnader til treningsavgift. Ungdommen hadde ikke levert en skriftlig søknad og heller ikke fått skriftlig avslag, men hadde fått muntlig beskjed om å betale for trening selv uten å bli informert om at avslaget kunne påklages. Av enkelte mapper så vi eksempler på at ungdom hadde blitt informert om at utgifter til lege måtte dekkes av deres månedlige sum til livsopphold uten at det var fattet enkeltvedtak. I andre mapper så vi at barneverntjenesten hadde dekket utgifter til lege. Av et møtereferat så vi videre et eksempel på en ungdom som ønsket en farskapstest, og at saksbehandler hadde avslått dette. Det forelå med andre ord ikke et avslag i form av et enkeltvedtak.

Saksbehandlerne som vi intervjuet, oppga at slike muntlige beskjeder om avslag på ønsker ofte kunne bli gitt i samtaler med ungdommene, og saksbehandlerne hadde i slike tilfeller i liten grad opplyst om klageadgang. En av saksbehandlerne vi intervjuet, påpekte at hun nå forsøkte å lære opp ungdommene til å skrive skriftlige søknader når de hadde behov som de ønsket at barneverntjenesten skulle dekke.

Utarbeidelse og evaluering av tiltaksplaner

I vår gjennomgang av utvalgte klientmapper så vi om det forelå tiltaksplaner for de som hadde etterverntiltak. Det var relevant å se etter slike planer i saksmappene til tolv ungdommer. Det var utarbeidet tiltaksplaner for alle. Tiltaksplanene hadde i all hovedsak varighet på mellom et halvt år og ett år, mens én hadde varighet på 14 måneder. De aller fleste var signert av ungdommene, og der de ikke var signerte, framgikk det opplysninger i mappene som godtgjorde hvorfor.

Vi så videre etter dokumentasjon om at tiltaksplanene for de med etterverntiltak var blitt evaluert. Det var klientmapper knyttet til seks ungdommer hvor vi mente at det var relevant.¹⁹ Resultatet av vår gjennomgang viste følgende:

- I to mapper framgikk det at tiltaksplanene var evaluerte.
- I fire mapper var det ikke mulig å avgjøre om barneverntjenesten faktisk hadde evaluert tiltaksplanene. Barneverntjenesten oppga at alle tiltaksplanene var evaluerte.

Samarbeid med andre instanser

Saksbehandlerne vi intervjuet, ga uttrykk for at opprettelsen av et eget ettervernteam i barneverntjenesten hadde bidratt i positiv retning til mer oversikt over og bedre “grep om” aktuelle samarbeidspartnere. Dette mente de i tiden framover ytterligere ville styrke det barnevernfaglige arbeidet med ungdom over 18 år med etterverntiltak.

I flere av de utvalgte klientmappene så vi at det var mer eller mindre samarbeid med andre instanser i – og utenfor – bydelens tjenesteapparat rundt enkeltungdommer. Det var samarbeid med instanser som NAV, DPS, ruskonsulenter, skoler, private leverandører av tiltak mv. Enkelte ungdommer hadde oppfølging fra SALTO i tillegg til etterverntiltak. Samarbeidet kunne være ad hoc i enkelttilfeller eller mer permanent i form av ansvarsgrupper eller annet. I enkelte av mappene var det videre flere referater fra møter med ulike samarbeidsinstanser, med eller uten den aktuelle ungdommen til stede.

Bydelen, barneverntjenesten og ettervernteamet hadde flere samarbeidsavtaler, jf. kapittel 2.1. Samarbeidsavtalen med NAV berørte ungdom som hadde fylt 18 år; de øvrige avtalene omfattet større deler av barneverntjenestens nedslagsfelt. I vår gjennomgang av klientmapper så vi flere eksempler på at samarbeidsavtalene var i bruk.

I Kommunerevisjonens spørreskjemaundersøkelse rettet mot fosterforeldre var det fire som oppga at de var enige og tre som var uenige i framsatt påstand om at barneverntjenesten samarbeidet godt med andre instanser (som NAV, skole, DPS) etter at ungdommen ble 18 år. En av fosterforeldrene ga tilleggskommentarer og skrev at barneverntjenesten hadde brukt opp mot et halvt år på å ordne et møte mellom NAV og ungdommen.

Samarbeidet med NAV rundt enkeltungdom

Barneverntjenestens ledelse oppga at bydelen i løpet av de siste to årene i mindre grad enn tidligere hadde overført klienter fra barneverntjenesten til sosialtjenesten (NAV). Det ble påpekt at det var langt vanligere at barneverntjenesten og NAV nå jobbet parallelt med ungdommen for å kunne yte et mest mulig helhetlig tilbud. Et eksempel kan være at NAV var den instansen som ga bistand til ungdommens utgifter til husleie, mens barneverntjenesten ga tiltak som miljøarbeideroppfølging eller råd og veiledning.

Det ble uttalt av barneverntjenestens ledelse at barneverntjenesten og sosialtjenesten/NAV i en viss grad tidligere hadde forsøkt å skyve ansvaret over på

¹⁹ Dette var ikke relevant å se etter i denne typen dokumentasjon i mange av mappene. I flere av sakene hadde ungdommene fylt 18 for mindre enn fem måneder siden, og det var derfor ikke naturlig å kontrollere om de var evaluerte. I andre saker var det ikke relevant å undersøke fordi ungdommen hadde flyttet ut av landet før myndighetsalder, bodde i utlandet og relativt nylig hadde fylt 18, eller fordi saken hadde blitt avsluttet relativt nylig etter at ungdommen fylte 18, m.m.

hverandre, noe som ledelsen ikke lenger oppfattet var tilfelle. Ledelsen mente at samarbeidet mellom de to tjenestene nå var mye bedre, en oppfatning som NAVs ungdomskonsulent ga uttrykk for å dele (jf. kapittel 5.4). Det var blant annet etablert et team i sosialtjenesten som særskilt arbeidet med kvalifiseringsprogrammet og ungdom mellom 18–24 år. Det ble presisert at barneverntjenesten benyttet dette teamets kompetanse til etterverntiltak for enkelte ungdommer.

Både lederen av ettervernteamet og NAVs ungdomskonsulent formidlet at de to instansene hadde hatt månedlige møter siden våren 2011. Under møtene deltok hele ettervernteamet og eventuelt saksbehandlere tilhørende i andre team i barneverntjenesten hvis det var “deres” klienter som var på dagsorden. Under møtene ble generelle samarbeidsspørsmål tatt opp, så vel som at ettervernteamet snakket om enkeltungdommer som de vurderte ville ha utbytte av tjenester fra NAV. Når ungdom skulle ha tiltak fra NAV, var barneverntjenestens saksbehandler som hovedregel med på det første møtet. Vår gjennomgang av klientmapper, ungdom vi intervjuet og NAVs ungdomskonsulent bekreftet at dette var vanlig.

Ungdomskonsulenten mente å ha erfart at barneverntjenesten de siste årene i økende grad hadde fortsatt med etterverntiltak etter lov om barneverntjenester samtidig med at ungdommen fikk bistand fra NAV (som økonomisk sosialhjelp, arbeidsmarkedsrettede tiltak, boligtiltak, mv.). Kommunerevisjonen har bedt barneverntjenesten om å oppgi hvor mange ungdommer som hadde hatt etterverntiltak som ble overført til NAV, og hvor mange som hadde tiltak fra begge instanser. Dette er oppsummert i tabell 6.

Tabell 6 Antall ungdommer som ble overført til NAV, og antall som hadde tiltak fra begge instanser. 2010 og 2011. Bydel Gamle Oslo.

År	Overført til NAV	Parallele tiltak fra barneverntjenesten og fra NAV
2010	5	17
2011	4	20

Kilde: Oppgitt av barneverntjenesten i Bydel Gamle Oslo etter manuell optelling.

Tabell 6 viser at det både i 2010 og 2011 var betydelig mer vanlig at ungdommene hadde tiltak fra begge instansene enn at ungdom med etterverntiltak fikk sin sak avsluttet i barneverntjenesten og ble overført til NAV. Med utgangspunkt i tallene fra tabell 2 (kapittel 2.2.1) som viser antall ungdom med etterverntiltak gjennom året i 2010 og 2011 (som var henholdsvis 58 og 74 ungdommer), kan det fastslås at i underkant av 30 prosent av de med etterverntiltak i barneverntjenesten hadde parallelle tiltak fra NAV.

De ungdommene Kommunerevisjonen intervjuet, som også hadde tiltak fra NAV, var gjennomgående lite fornøyde, bl.a. med tilgjengeligheten til saksbehandler i NAV. Ungdommene ønsket at barneverntjenesten fortsatt kunne være den instansen som ga midler til livsopphold og eventuelt utgiftsdekning til bolig. Vi kommer nærmere tilbake til oppsummeringen av intervjuet med NAVs ungdomskonsulent i kapittel 5.4 og våre intervjuer med ungdommene i kapittel 6.1.

Avslutning av saker for ungdom som hadde hatt etterverntiltak

Barneverntjenesten oppga at den i 2010 og 2011 avsluttet 17 saker for ungdom som hadde hatt etterverntiltak. Disse ble avsluttet fordi

- barneverntjenesten var enig med ungdommen om at saken skulle avsluttes siden det ikke lenger forelå behov for barneverntiltak
- ungdommen ikke svarte på henvendelser, ikke kom til avtaler eller ikke var mulig å få tak i
- ungdommen fylte 23 år
- videre tiltak fra NAV eller andre instanser ble oppfattet som det mest hensiktsmessige i forhold til ungdommens behov
- ungdommen skulle sendes / var blitt sendt ut av landet.

Barneverntjenesten oppga at det ikke hadde vært saker i 2010 og 2011 der ungdom med etterverntiltak etter en tid hadde takket nei, mens barneverntjenesten mente at ungdommen fortsatt burde ha tiltak. Det hadde derfor ikke vært en aktuell problemstilling om slik ungdom ville bli kontaktet i ettertid med forespørsel om de nå angret seg og ønsket tiltak.

En av respondentene som besvarte vårt spørreskjema, oppga at barneverntjenesten hadde avsluttet etterverntiltaket for en ungdom der verken ungdommen eller fosterforeldre var enig i denne beslutningen.

Andre problemstillinger som ble aktualisert

En problemstilling dreide seg om bydelens praksis når ungdom med etterverntiltak ble gravide. Ut fra dokumentasjonen i en enkeltsak framkom opplysning om at barneverntjenesten hadde som prinsipp at gravide med etterverntiltak ble overført til sosialtjenesten/NAV. Prinsippet ble også bekreftet av utsagn fra enkelte saksbehandlere og av skriftlig dokumentasjon i en annen sak. Barneverntjenestens ledelse bekreftet at dette inntil nylig hadde vært praksis, men at policyen nå var å gjøre individuelle vurderinger.

En annen problemstilling som ble reist i enkelte av våre intervjuer med saksbehandlerne, dreide seg om barneverntjenesten som "boligkontor" for de som hadde bodd hjemme, dvs. hatt tiltak i hjemmet, fram til de fylte 18 år. Spørsmålet som ble reist, var i hvilken grad det var riktig at barneverntjenesten skulle hjelpe disse ungdommene på et stramt boligmarked eller om disse ungdommene burde henvises til andre instanser for slik bistand. Det ble også etterlyst felles retningslinjer for barneverntjenestene i Oslo når det gjaldt dette.

5.2.2 Kommunerevisjonens vurdering

Det forelå skriftlig samtykke til tiltak etter fylte 18 år fra ungdommene i de sakene som Kommunerevisjonen gjennomgikk, med ett unntak. I barneverntjenestens mal for etterverntiltak fra januar 2012 er dette hensynet ivaretatt.

Slik Kommunerevisjonen kan bedømme det, basert på møter og intervjuer, var det bevissthet blant de ansatte i barneverntjenesten om at de valgte tiltakene skulle bidra til å gjøre ungdommene mest mulig selvhjulpne og i stand til å greie seg på egen hånd.

Det var vanskelig, basert på den skriftlige dokumentasjonen i klientmappene, å fastslå entydig om, og i tilfelle på hvilken måte, barneverntjenesten hadde samarbeidet med den enkelte ungdommen rundt valg av tiltak. Det var skriftlig spor av samarbeid, dialog og møteplasser mellom saksbehandler og ungdommene. Gjennomgangen av klientmappene viste at de aller fleste ungdommene hadde gitt skriftlig samtykke til

etterverntiltak og hadde signert sine tiltaksplaner. Når det for øvrig gjelder ungdommens medvirkning og kravet om at barneverntjenestene *i samarbeid* med ungdommen skal vurdere hvorvidt iverksatte tiltak skal opprettholdes eller erstattes av andre tiltak, er det utfordrende å vurdere det ut fra gjennomgangen av klientmappene. Ifølge utsagn fra ungdommer vi snakket med og svarene fra fosterforeldrene, var Bydel Gamle Oslo lydhøre for ungdommens ønsker og synspunkter om tiltak.

Barneverntjenesten har endret sin praksis om å avslutte etterverntiltak dersom klienter ble gravide. Det mener Kommunerevisjonen er riktig, sett i lys av at det er den enkelte ungdoms behov for tiltak etter barnevernloven som skal vurderes av barneverntjenesten.

Når det gjelder forespørsler, ønsker og muntlige søknader av ymse art fra ungdommene, viser vår gjennomgang at barneverntjenesten ikke hadde utviklet en felles praksis for håndtering av slike. Videre ser vi at mye saksbehandling skjedde på muntlig basis, og var lite etterprøvable. Dette innebærer at ungdommenes rettssikkerhet kan svekkes ved at de f.eks. ikke fikk informasjon om klageadgang, og at det kan oppstå risiko for forskjellsbehandling. Det var heller ikke alltid lett å se hvilke begrunnelser som lå til grunn for innvilgelse eller avslag på slike søknader eller anmodninger.

Barneverntjenesten hadde utarbeidet tidsavgrensede tiltaksplaner for samtlige ungdommer vi gjennomgikk klientmappene til. Tiltaksplanene hadde i all hovedsak et tidsperspektiv på mellom et halvt og ett år. Bydelens dokumentasjon av dette oppfattes å være i tråd med revisjonskriteriene. I to tilfeller framgikk det av dokumentasjonen at tiltaksplanene var blitt evaluerte, mens det i fire tilfeller ikke var mulig å fastslå hvorvidt barneverntjenesten faktisk hadde foretatt evalueringer. Det er viktig at det sikres god dokumentasjon av at evaluering er gjennomført.

Barneverntjenesten kunne dokumentere samarbeid med andre instanser i mange saker, og kunne også dokumentere at den hadde bistått ungdommen med å ta kontakt med andre deler av hjelpeapparatet. Vi har ikke grunnlag for å vurdere om andre instanser burde vært inne i sakene, eller om omfanget lå på riktig nivå. Vi konstaterer at ledelsen og saksbehandlerne ga uttrykk for at opprettelsen av et eget ettervernteam hadde styrket og fortsatt ville styrke kompetansen knyttet til relevante samarbeidsinstanser og barneverntjenestens arbeid med ungdom over 18 år. Vi har også sett at barneverntjenesten nå i større grad enn tidligere hadde etterverntiltak parallelt med at ungdommene fikk tiltak gjennom NAV, og at hele ettervernteamet deltok i møter med NAVs ungdomskonsulenter.

5.3 Bydel Stovner

5.3.1 Beskrivelse av fakta

Av tabell 7 framgår de tiltakene som oftest var benyttet slik det framgikk av bydelens rapportering per desember 2011. Flere ungdommer hadde mer enn ett tiltak.

Tabell 7 Oversikt over etterverntiltak i Bydel Stovner i desember 2011. Antall ungdommer. N=52

<i>Andre tiltak</i>	<i>Egen bolig/hybel</i>	<i>Bolig med oppfølging</i>	<i>Fosterhjem</i>	<i>Råd og veiledning</i>
41	18	11	10	5

Kilde: Basert på oversikt fra Bydel Stovner over hvilke typer tiltak ungdommen som var 18 år eller eldre, hadde i desember 2011.

Tabell 7 viser at mange ungdommer hadde tiltak som var kategorisert som “andre tiltak”. Denne kategorien dekker tiltak som miljøarbeider, samværsutgifter, livsopphold mv. Av de ti som var i fosterhjem, hadde fem fosterhjem i og fem fosterhjem utenfor familien. Andre tiltak som enkelte ungdommer hadde vedtak om, men som ikke inngår i tabell 7, var blant annet fritidsaktiviteter, støttekontakt, tilsyn i hjemmet, og vedtak om deltakelse i ansvarsgruppe. To ungdommer over 18 år var ifølge rapporteringsoversikten plassert i barneverninstitusjon.

Av Kommunerevisjonens gjennomgang av utvalgte klientmapper så vi mange eksempler på økonomisk hjelp, men i tiltaksoversikten til bydelen var ingen kategorisert som mottakere av økonomisk hjelp. Barneverntjenestens ledelse oppga at dette berodde på at barneverntjenesten må hjemle tiltak etter barnevernloven § 4-4, jf. §§ 1-3 og 9-1 når det gjelder ungdom over 18 år. Det ble presisert at den derfor ikke kunne benytte tiltakstypen økonomiske hjelpetiltak fordi dette er registrert under § 4-4 3. ledd i saksbehandlingssystemet *Familia*.

Den enkelte ungdom med etterverntiltak hadde vedtak om ett eller flere tiltak samtidig; av rapporteringsoversikten framkom at det varierte fra vedtak om ett tiltak til fire tiltak.

Skriftlig samtykke fra ungdommen til tiltak etter fylte 18 år

Kommunerevisjonen har undersøkt om samtykke var dokumentert i de klientmappene vi undersøkte. Det var aktuelt å se etter samtykke i tolv av mappene. Gjennomgangen viste følgende:

- Det forelå skriftlig samtykke i 11 av sakene.
- I en av sakene fant vi ikke skriftlig samtykke.

Barneverntjenestens samarbeid med ungdommen om aktuelle tiltak og fokus på selvstendigjøring av ungdommen

Barneverntjenestens/saksbehandlers kontakt med ungdommen var nedfelt i mange forskjellige dokumenter (som enkeltvedtak, tiltaksplaner, møtereferater, journaler, e-poster, osv.). I flere mapper så vi eksempler på at enkelte tiltak var faset ut og erstattet av andre tiltak eller at ytterligere tiltak var satt inn. Det var imidlertid gjennomgående vanskelig å avgjøre hvorvidt slike endringer bunnet i dialog med ungdommene, selv om vi så enkelte eksempler der det eksplisitt var vist til ungdommens medvirkning. Vi så skriftlige spor av samarbeid med ungdommen både i form av møtereferater og journalnotater i flere saker. At tiltaksplaner i stor grad var signerte og samtykket til av ungdommen, kan indikere at det hadde foregått samarbeid mellom barneverntjenesten og ungdommene ved utarbeidelsen.

Ettervernkonsulentene oppga at det hendte at ungdommene selv ikke ville ta i mot tiltak som barneverntjenesten mente ville være til ungdommens beste, for eksempel henvisning til psykiatrisk hjelp eller oppfølging fra uteteamet. Ettervernkonsulentene formidlet da at de forsøkte å motivere ungdommene i lys av hva de mente var det beste tiltaket på lang sikt, og som kunne bidra til et mest mulig selvstendig voksenliv.

Av de gjennomgåtte tiltaksplanene for de som var plassert i fosterhjem, framgikk det at et mål for de fleste igangsatte tiltak var selvstendigjøring av ungdommene. Fosterhjemkonsulentene bekreftet at dette var noe de la vekt på i drøftingen av aktuelle tiltak med ungdommer og fosterforeldre.

Ettervernkonsulentene ga imidlertid også uttrykk for at mange av ungdommene som de hadde saksbehandleransvaret for hadde tiltak som økonomisk stønad og bolig. (Ettervernkonsulentene hadde saksbehandleransvaret for de fleste ungdommer med etterverntiltak med unntak for de som var plassert i fosterhjem; der hadde fosterhjemskonsulentene i hovedsak beholdt saksbehandleransvaret.) Konsulentene oppga at de løpende har spurt seg selv om disse tiltakene var tilstrekkelige for å bidra til at ungdommen skulle bli selvstendiggjort. De viste til at det har vært diskusjoner i barneverntjenesten i løpet av 2011 om den hyppigere burde pålegge ungdommene å ta i mot andre tiltak i tillegg, som betingelse for å yte økonomisk støtte og boligtiltak.

Ettervernkonsulentene var opptatt av at ungdommen ikke skulle se på barneverntjenesten som et boligkontor eller et sosialkontor. Både i 2010 og 2011 hadde ettervernkonsulentene hatt ungdommer "på døra", venner og bekjente av de med tiltak, som også ønsket barneverntiltak, gjerne i form av bolig. Konsulentene var engstelig for at barneverntjenesten i enkelte ungdomsmiljøer ble oppfattet som et sted der ungdom enklere kunne skaffe seg tilgang til bolig eller penger. Hvis ungdommer kun ønsket tiltak i form av bolig eller penger, ga konsulentene uttrykk for at disse ungdommene like gjerne kunne overføres til NAV.

Søknader og ønsker fra ungdommene om ytterligere støtte/tiltak

Flere ungdommer hadde det vi kan omtale som et "hovedtiltak", eksempelvis fosterhjemsplassing eller hybeltiltak. Samtidig kunne ungdommen ha eller ha ønske om andre tiltak i tillegg, oftest økonomisk stønad til ymse formål som PC, ferietur, klær, møbler, treningsavgift, briller/kontaktlinser, sertifikat eller andre ting. Barneverntjenesten brukte melding om enkeltvedtak når den innvilget slike tiltak til ungdommene.

Barnevernkonsulentene som vi intervjuet formidlet at det i all hovedsak var deres skjønnsmessige vurdering i det enkelte tilfelle som avgjorde hva den enkelte ungdom ville få innvilget av slike tiltak. Det ble oppgitt at det ikke var utarbeidet vurderingskriterier som saksbehandlerne kunne benytte for å innvilge eller avslå slike ønsker eller søknader.²⁰

²⁰ I bydelens uttalelse til rapporten av 09.11.2012 gis følgende tilleggsopplysning til tidligere verifisert faktaframstilling: "Alle vedtak som fattes av barnevernkonsulenter ved tjenesten godkjennes av teamleder eller seksjonsleder, og det er tenkt at dette er med på å sikre en mer lik behandling av søknadene."

Vår gjennomgang av klientmapper viste at det i mange tilfeller ikke forelå søknader fra ungdommene, men at det forelå vedtak. Vi så også eksempler på at det forelå søknader, men ikke vedtak som samsvarte med det som ungdommen hadde søkt om. I ett tilfelle så vi at barneverntjenesten trolig hadde bedt om skriftlig søknad fra ungdommen, ettersom søknaden i dette tilfellet var datert dagen etter at vedtaket ble fattet. I en mappe var det noen søknader hvor vi ikke fant korresponderende enkeltvedtak. I en annen mappe forelå det søknad fra ungdommen om kr 6000, mens vedtaket refererte til en søknad på kr 3000. Det var ikke her gjort en distinksjon i vedtaket mellom det som ble innvilget, og det som ble avslått. I ett tilfelle var det fattet vedtak om økonomisk støtte til innkjøp av innbo på kr 16000 da en ungdom hadde fått bolig, uten at det framgikk hva ungdommen hadde søkt om. Tilsvarende var det i et annet tilfelle fattet vedtak om kr 5000 til innkjøp av en seng. I ett tilfelle hadde barneverntjenesten dekket telefonutgifter for en ungdom selv om det framgikk av annen dokumentasjon at dette skulle dekkes av livsoppholdspenger.

Barneverntjenestens ledelse opplyste at barneverntjenesten av praktiske grunner ikke alltid spurte om å få en skriftlig søknad når de fikk en muntlig henvendelse fra ungdommene. Det ble videre opplyst at dersom barneverntjenesten ga en delvis innvilgelse av søknaden, så burde dette framkomme av vedtaket. Ledelsen påpekte imidlertid at barneverntjenestens praksis her ikke alltid var ideell, og at den ikke hadde etablert rutiner for hvordan saksbehandlerne skal behandle ønskemål og søknader når de kommer i muntlige sammenhenger.

Ettervernkonsulentene formidlet at det hendte at ungdom fikk innvilget økonomisk støtte til ymse formål fordi barneverntjenesten ikke ønsket at ungdommene skulle pådra seg inkassokrav, og at det ikke ville være uvanlig at ungdom uten tiltak i samme alder ofte ville få tilsvarende bistand hjemmefra. Fosterhjemkonsulentene opplyste at de ofte tok "søknader" om støtte muntlig i sin kommunikasjon med ungdom og fosterforeldre. I slike tilfeller ble det fattet skriftlig vedtak hvis de fikk innvilget "søknadene" helt eller delvis, eller så ga saksbehandler muntlig avslag der og da.

Utarbeidelse av tiltaksplaner og evalueringer av disse

I vår gjennomgang av ungdommenes klientmapper så vi om det forelå tiltaksplaner for de som hadde etterverntiltak. Det var relevant å se etter slike planer i mapper som omfattet 13 ungdommer.²¹ Det var utarbeidet tiltaksplaner for samtlige, og planene hadde varighet som følger:

- mellom et halvt år og ett år for åtte ungdommer
- mellom tre og fem år for fem ungdommer

De fleste av tiltaksplanene var signerte av ungdommene, men slik signatur manglet i tre tilfeller. I ett av disse tilfellene framgikk det av dokumentasjonen at ungdommen var uenig i deler av innholdet i tiltaksplanen og ikke hadde signert.

Vi så videre etter skriftlig dokumentasjon i klientmappene på om tiltaksplanene for de med etterverntiltak var blitt evaluerte. Det var mapper knyttet til sju ungdommer hvor dette var relevant. Resultatet av vår gjennomgang viste følgende:

²¹ Av totalt 16 mapper var det tre ungdommer som ikke hadde fylt 18 år.

- I tre mapper framgikk det at tiltaksplanene var evaluerte.
- I fire mapper var det ikke dokumentert hvorvidt tiltaksplanene var evaluerte eller ikke.

Samarbeid med andre instanser

I mange av de utvalgte klientmappene som vi har gjennomgått, så vi at det var mer eller mindre samarbeid med andre instanser i – og utenfor – bydelens tjenesteapparat. Det var samarbeid rundt enkeltungdommer med instanser som NAV, DPS, ruskonsulenter, institusjoner, skoler, private leverandører av tiltak mv. I enkelte av mappene var det videre flere referater fra møter med ulike samarbeidsinstanser, med eller uten den aktuelle ungdommen til stede.

Ettervernkonsulentene formidlet at en stor utfordring for barneverntjenesten knyttet til arbeidet med enkelte ungdommer, er samarbeidet med DPS. Konsulentene erfarte at DPS ofte hadde liten kapasitet, og at DPS i mindre grad enn det barneverntjenesten mente var ønskelig, tok seg tid til å vurdere aktuelle ungdommer. I vår gjennomgang av utvalgte klientmapper så vi ett eksempel på samarbeid mellom barneverntjenesten og DPS.

Samarbeid med NAV rundt enkeltungdom

Det var siden 2010 blitt avholdt kvartalsvise samarbeidsmøter mellom NAV sosialtjenesten og barneverntjenesten på seksjonsledernivå (omtales som BASO-møter). Dette samarbeidet var forankret i bydelens *Rutinehåndbok*, og der var det også skissert forventninger til møtene og innholdet i dem. Seksjonslederen oppga at gjennomføringen av disse møtene hadde bidratt til et bedre samarbeidsklima mellom barneverntjenesten og NAV. I disse samarbeidsmøtene skulle ledernivå berede grunnen for et samarbeid på saksbehandlernivå knyttet til enkeltungdom. Både ettervernkonsulentene i barneverntjenesten og ungdomskonsulentene i NAV ga uttrykk for at samarbeidet mellom instansene var forbedret de siste årene, men at det ikke alltid var mulig å vente på et BASO-møte før det ble tatt kontakt om en enkeltungdom.

I vår gjennomgang av klientmapper så vi eksempler på at saksbehandlere hadde informert ungdommene om hvordan NAV kunne hjelpe med arbeid og bolig. I tre mapper så vi at overføring av ungdommen var satt på dagsorden, og drøftet med ungdommen.

Ungdomskonsulentene i NAV hadde inntrykk av at det var få som hadde tiltak både fra NAV og fra barneverntjenesten, og at ungdommene normalt var i ferd med å bli faset ut av barnevernet når NAV kom inn i bildet. Ettervernkonsulentene opplyste at overføring til NAV var den eneste muligheten barneverntjenesten hadde for enkelte ungdommer. Dette gjaldt særlig ungdommer som ikke synes å kunne nyttiggjøre seg barneverntiltakene som var iverksatt. Konsulentene ga uttrykk for at de hadde et godt samarbeid med ungdomskonsulentene og kvalifiseringsprogrammet i NAV. De hadde forståelse for at NAV kunne framstå som et vanskelig og uoversiktlig system for ungdommene. Derfor mente de at det var viktig at barneverntjenestens saksbehandlere bidro med å hjelpe ungdommene med å forstå “det nye systemet”, og å sikre god overføring ved blant annet felles møter med NAV, barneverntjenesten og den aktuelle ungdom.

Kommunerevisjonen ba barneverntjenesten om å oppgi hvor mange ungdommer som hadde hatt etterverntiltak som ble overført til NAV, og hvor mange som hadde tiltak fra begge instanser. Dette er oppsummert i tabell 8.

Tabell 8 Antall ungdommer som ble overført til NAV, og antall som hadde tiltak fra begge instanser. 2010 og 2011. Bydel Stovner.

År	Overført til NAV	Parallele tiltak fra barneverntjenesten og fra NAV
2010	4	1
2011	5	5

Kilde: Oppgitt av barneverntjenesten i Bydel Stovner etter manuell optelling.

Tabell 8 viser at det både i 2010 og 2011 var relativt få ungdommer som ble overført til NAV eller som hadde tiltak fra begge instansene. Med utgangspunkt i tallene fra tabell 4 (kapittel 2.3.1) som viser antall ungdom med etterverntiltak gjennom året i 2010 og 2011 (som var henholdsvis 49 og 71 ungdommer), kan det fastslås at 7 prosent av de med etterverntiltak i barneverntjenesten hadde parallelle tiltak fra NAV i 2011.

Avslutning av saker for ungdom som hadde hatt etterverntiltak

Barneverntjenesten hadde ikke oversikt over antallet saker som i 2010 og 2011 var avsluttet for ungdom i alderen 18–23 år som hadde hatt etterverntiltak.²² Årsakene til at tiltakene ble avsluttet, var de samme som barneverntjenesten i Bydel Gamle Oslo oppga (jf. kapittel 5.2.1).

Barneverntjenesten oppga at det hadde vært noen få saker i 2010 og 2011 der ungdommen etter en tid med etterverntiltak takket nei og trakk sitt samtykke til tiltak, mens barneverntjenesten mente at ungdommen fortsatt burde ha barneverntiltak. Barneverntjenesten hadde ikke oversikt over hvor mange det gjaldt. Disse ungdommene hadde ikke blitt kontaktet i ettertid med forespørsel om de nå angret seg og ønsket tiltak. Disse ungdommene var heller ikke registrert på barneverntjenestens oversikt fra 2011 (jf. kapittel 3.2.1).

5.3.2 Kommunerevisjonens vurderinger

Det forelå samtykke til tiltak etter fylte 18 år fra ungdommene i de sakene som Kommunerevisjonen gjennomgikk, med ett unntak.

Basert på den skriftlige dokumentasjonen i klientmappene var det vanskelig å fastslå entydig om, og i tilfelle på hvilken måte, barneverntjenesten hadde samarbeidet med den enkelte ungdommen rundt valg av tiltak. Det var skriftlig spor av samarbeid, dialog og møteplasser mellom saksbehandler og ungdommen i de aller fleste klientmapper. Gjennomgangen av klientmappene viste at de aller fleste ungdommene hadde gitt skriftlig samtykke til etterverntiltak, og at 10 av 13 hadde signert sine tiltaksplaner. Når det for øvrig gjelder ungdommens medvirkning og kravet om at barneverntjenestene i samarbeid med ungdommen skal vurdere hvorvidt iverksatte tiltak skal opprettholdes eller erstattes av andre tiltak, er det ikke grunnlag for å gjøre en fullstendig vurdering av det basert på gjennomgangen av klientmappene. Det var, slik vi kan bedømme det, bevissthet i barneverntjenesten om at tiltak skulle bidra til å gjøre ungdommene mest

²² I bydelens uttalelse til rapporten av 09.11.2012 gis følgende opplysning: “Stovner barneverntjeneste avsluttet 30 saker for ungdom som hadde mottatt ettervern i 2010 og 2011.”

mulig selvhjulpne og i stand til å greie seg på egen hånd. Imidlertid stilte ettervernkonsulentene selv spørsmål ved om barneverntjenesten var seg dette hensynet tilstrekkelig bevisst.

Når det gjelder spørsmålet om rapportering av vedtak om økonomisk hjelp, har Kommunerevisjonen forespurt Fylkesmannen i Oslo og Akershus om en vurdering. Fylkesmannen sier i sitt svar at etter dens vurdering kan, og bør, barneverntjenesten hjemle tiltak i barnevernloven §§ 1-3 jf. 4-4, og er av den oppfatning at tiltaket bør hjemles i det leddet det hører hjemme. Det innebærer at dersom det fattes vedtak om økonomisk hjelp, blir det riktig å hjemle dette i barnevernloven §§ 1-3, jf. 4-4 3. ledd.

Når det gjelder forespørsler, ønsker og muntlige søknader av ymse art, viser vår gjennomgang at barneverntjenesten ikke hadde utviklet en felles praksis, og at mye saksbehandling skjedde på muntlig basis og var lite etterprøvbare. Utfordringen, slik vi ser det, var knyttet til de ønskene og forespørslene som ble “silt bort” på muntlig/uformell basis. Dette innebærer at ungdommenes rettssikkerhet kan svekkes ved at de f.eks. ikke fikk informasjon om klageadgang. Det var heller ikke alltid lett å se hvilke begrunnelser som lå til grunn for innvilgelsen eller avslag av enkelte slike “søknader”, noe som kan medføre forskjellsbehandling ungdommene imellom.

Barneverntjenesten hadde utarbeidet tidsavgrensede tiltaksplaner for samtlige ungdommer vi gjennomgikk klientmappene til. Åtte av tiltaksplanene hadde et tidsperspektiv på mellom et halvt og ett år, mens fem hadde en varighet på mellom tre og fem år. Så vidt Kommunerevisjonen er kjent med, er det ikke satt krav til en tiltaksplans varighet, bare at den skal være tidsavgrenset. I departementets veileder om tiltaksplaner er barnevernlovens krav om tidsavgrensede planer satt i sammenheng med lovens krav om evaluering. I tre tilfeller framgikk det av dokumentasjonen at tiltaksplanene var blitt evaluerte, mens det i fire tilfeller ikke var dokumentert evaluering.

Barneverntjenesten kunne dokumentere samarbeid med andre instanser i mange saker, og kunne også dokumentere at den hadde bistått ungdommen med å ta kontakt med andre deler av hjelpeapparatet. Vi har ikke grunnlag for å vurdere om andre instanser burde vært inne i sakene, eller om omfanget lå på riktig nivå. Antallet ungdommer med tiltak både fra barneverntjenesten og NAV hadde økt fra én ungdom i 2010 til fem i 2011. Antallet som ble overført, var om lag på samme nivå de to årene.

5.4 Beskrivelse av erfaringer fra NAVs ungdomskonsulenter i de to bydelene

I det følgende skal vi med utgangspunkt i våre intervjuer med ungdomskonsulenter i de to bydelene beskrive enkelte av deres erfaringer. De to ungdomskonsulentene som vi intervjuet, hadde arbeidet som ungdomskonsulenter i sine respektive bydeler siden 2008 (Bydel Gamle Oslo) og 2009 (Bydel Stovner).

Ved NAV i Bydel Gamle Oslo var det to ungdomskonsulenter tilknyttet Kvalifiseringsprogram for ungdom. Målgruppen for ungdomskonsulentenes arbeid var ungdom i alderen 18–24 år.

Ved NAV i Bydel Stovner var det to ungdomskonsulenter fram til utgangen av 2010, og da hadde ungdomskonsulentene ansvaret for ungdom i aldersgruppen 18–25 år. Etter

den tid har det vært én ungdomskonsulent i NAV med ansvaret for ungdom i aldersgruppen 18–22 år. Ungdomskonsulenten oppga at det var gjennomført samtaler med seks ungdommer med tiltak fra Stovner barneverntjeneste, og to med tiltak fra andre bydeler i 2011. I løpet av 1. kvartal 2012 hadde det blitt henvist én ungdom fra Stovner barneverntjeneste til ungdomskonsulenten i NAV.

Ungdomskonsulenten i Bydel Stovner påpekte at det også var andre enn barneverntjenesten i bydelen som overførte ungdom til NAV. Dette kunne skje når ungdom med tiltak fra barneverntjenesten i andre bydeler bisto en ungdom med å flytte i privat leilighet i bydelen. Konsulenten etterlyste felles skriftlige rutiner i Oslo for når ungdom fra andre bydelers barneverntjenester skulle ha bistand fra Stovner, og ikke NAV-kontoret beliggende i den bydelen der ungdommen hadde/hadde hatt barneverntiltak.

Ungdomskonsulentene oppga at deres viktigste oppgaver var å bistå ungdommer med boligsøk, jobbsøk, videre skolegang eller videre utdanning, ev. arbeidsavklaringspenger. Ungdomskonsulentene viderehenviste ungdom til ruskonsulenter ved NAV der det var aktuelt. Et viktig siktemål for ungdomskonsulentene var å bidra til at ungdom ikke gjør seg avhengig av økonomisk sosialhjelp.

Begge ungdomskonsulentene kjente godt til samarbeidsavtalene som var inngått med barneverntjenestene og NAV. I Bydel Gamle Oslo hadde de to ungdomskonsulentene månedlige møter med ettervernsteamet. Slike møter hadde blitt gjennomført fra 2011. Før den tid var det mer sporadiske møter. I møtene var det enkelte ganger også andre barnevernkonsulenter til stede for å drøfte ungdom som de hadde beholdt saksbehandlansvaret for. Ettervernklienter som skulle ha tiltak fra NAV, ble som regel drøftet i god tid før overføringen fant sted; to til seks måneder var det vanlige. Fra ungdomskonsulenten i Bydel Gamle Oslo ble det uttrykt at de faste møtene hadde medført at NAV ikke lenger fikk saker “kastet i fanget”.

Som det framgår i kapittel 5.3.1, deltok ikke ungdomskonsulenten i BASO-møtene. Ifølge ungdomskonsulenten hendte det at noen ungdommer fikk tiltak både fra barneverntjenesten og NAV, særlig hvis det var kompliserte saker med omfattende problematikk rundt ungdommen. Da kunne NAV og barneverntjenesten delta i ansvarsgrupper sammen, og NAV kunne bidra med blant annet avklaring av arbeidstreningspenger, forvaltning av inntekt og bolig. Ungdomskonsulentens inntrykk var at det var få ungdommer som hadde slike parallelle tiltak, og at ungdommene normalt var i ferd med å bli faset ut av barnevernet når NAV kom inn i bildet.

Ungdomskonsulenten i Bydel Stovner formidlet at selv om overføring av en klient fra barneverntjenesten til NAV skulle drøftes på ledernivå først, så var det ikke alltid at dette skjedde. Ungdomskonsulenten hadde derfor en del direkte kontakt med ettervernkonsulentene. Ungdomskonsulenten opplyste at det ikke var uvanlig at ettervernkonsulentene tok direkte kontakt for å avtale et felles møte med ungdommen som skulle overføres.

Ungdomskonsulentene i begge bydelene oppga at de hadde om lag 60 klienter hver. De påpekte at deres kapasitet til å følge opp den enkelte var betydelig dårligere enn hos barneverntjenesten. Dette medførte at ungdommene som kom fra barneverntjenesten, basert på erfaringen derfra, ofte hadde høyere forventninger til hva

ungdomskonsulentene kunne bistå med enn annen ungdom og høyere forventninger til NAV enn det de maktet å innfri. De fleste klientene til ungdomskonsulentene hadde kommet ved at de selv kontaktet NAVs mottak. Ungdomskonsulenten i Bydel Stovner oppfattet det slik at barneverntjenesten overførte ungdommer til NAV i situasjoner der barneverntjenestens tiltak i liten grad hadde lyktes. Det at ungdommene ofte hadde tung og komplisert problematikk, skapte utfordringer for NAV, ettersom kapasiteten til å følge opp hver enkelt ungdom ikke var som i barneverntjenesten.

Ifølge begge ungdomskonsulentene hadde flere ungdommer møtt mange utfordringer i overgangen fra barneverntjenesten til NAV. Mange ungdommer kunne oppleve at NAV stilte strengere krav til dem enn barneverntjenesten, og at ungdommene var vant til et annet regelverk. Ungdomskonsulentene har erfart at det ofte kan være vanskeligere å forholde seg til NAV for de ungdommene som har hatt en barnevernssak, enn for andre ungdommer. Dette fordi at ungdommene kan være vant til å få penger fra det offentlige, men basert på et annet lovverk. Etter sosialtjenesteloven inntektsberegnes alt. Den innebar eksempelvis at for en ungdom som hadde en deltidsjobb, så vil inntekten fra arbeidet komme i fratrukk på utbetalingen fra NAV. Ungdomskonsulenten i Bydel Stovner erfarte at slik inntekt normalt ikke kommer til fratrukk for de som mottar livsoppholdspenger etter barnevernloven, mens ungdomskonsulenten i Bydel Gamle Oslo ga uttrykk for at barneverntjenesten normalt ikke vil være like strenge på inntektsberegninger.

Et annet forhold som ble trukket fram av ungdomskonsulentene, er at NAV stiller mye strengere krav til dokumentasjon av ymse slag, f.eks. selvangivelse, enn barneverntjenesten. Ungdomskonsulentene mente at de som har hatt barneverntiltak, oftere enn annen ungdom uttrykker misnøye med NAVs tjenester og tilgjengelighet.

Dersom ungdom ville fullføre videregående skole eller ta seg annen utdanning, påpekte ungdomskonsulentene at NAV ikke kunne finansiere dette, mens barneverntjenesten kunne gjøre det. Ungdom som var overført til NAV, måtte søke Lånekassen om stipend og studielån på ordinær måte. Begge ungdomskonsulentene påpekte at ungdom som var overført fra barneverntjenesten, som regel ikke var interessert i videre skole, slik at det oftere var ulike former for arbeidsmarkedstiltak som var aktuelle.

6. Brukernes tilbakemeldinger om ettervernet

Vi har redegjort for enkelte tilbakemeldinger i de foregående kapitlene. I det følgende vil synspunkter fra henholdsvis ungdommene og fosterforeldre bli oppsummert mer samlet.

Det er noen vesentlige begrensninger ved datamaterialet knyttet til intervjuene med ungdommene. For det første har Kommunerevisjonen intervjuet få ungdommer, og har heller ikke valgt ut ungdommene selv. For det andre har vi intervjuet færre ungdommer i Bydel Stovner enn i Bydel Gamle Oslo. I Bydel Gamle Oslo intervjuet vi åtte ungdommer som hadde eller hadde hatt etterverntiltak. For å sikre anonymiteten til ungdommene som ble intervjuet i Bydel Stovner – også overfor barneverntjenesten der – ønsker vi ikke å gå ut med det eksakte antallet intervjuede. Det hadde vært ønskelig med en lik/likere fordeling, men det har vært utfordringer knyttet til å få avtaler om intervju med ungdommer med etterverntiltak fra Bydel Stovner.

Det kan være betydelige eller systematiske skjevheter i utvalget. Det er derfor all grunn til å være varsomme med å trekke slutninger fra ungdommenes synspunkter og erfaringer.

Det er videre noen vesentlige begrensninger knyttet til spørreskjemaundersøkelsen rettet mot fosterforeldre. Det var utelukkende fosterforeldre tilknyttet barneverntjenesten i Bydel Gamle Oslo som besvarte spørreskjemaet. Svarprosenten var 40. Den relativt sett lave svarprosenten innebærer at resultatet også her må benyttes med varsomhet.

6.1 Beskrivelse av ungdommenes synspunkter og erfaringer

Ungdom med etterverntiltak fra Bydel Gamle Oslo

De åtte ungdommene med tiltak fra Bydel Gamle Oslo var gjennomgående fornøyd med den informasjonen de hadde fått fra sin saksbehandler om ettervernet før de fylte 18 år, selv om mange ikke kunne huske tilbake til planleggingsfasen i detalj.

For Bydel Gamle Oslo ga ungdommene videre uttrykk for at de var fornøyd med tilgjengeligheten til saksbehandler, og at saksbehandler var rask til å gi tilbakemelding når det var noe ungdommen lurte på. To ungdommer uttrykte det slik:

- (1) Jeg synes barnevernet er bra. Det er hyggelige folk. Det er lett å få kontakt med saksbehandler. Jeg er glad for støtten jeg har fått fra dem.
- (2) Jeg er veldig fornøyd: Jeg føler virkelig at jeg har blitt prioritert av barnevernet. Jeg kan bli sinna når jeg leser dårlige ting om barnevernet i avisa, og er veldig takknemlig.

De fleste av de åtte ungdommene vi snakket med, ga uttrykk for at saksbehandler hørte på hva de hadde å si, og syntes at de hadde medbestemmelse knyttet til valg mellom aktuelle tiltak. En uttrykte imidlertid også at det var en dobbelthet her:

Etter at jeg fylte 18 år, synes jeg at saksbehandler har hørt mer på meg – og hva jeg vil. Men har også latt meg stå mer aleine.

De fleste av de åtte ungdommene formidlet at de hadde blitt fortalt, og forstått det slik at de ville kunne få tiltak fra barneverntjenesten til de fylte 23 år. Det var enkelte som likevel følte en viss utrygghet:

Saksbehandleren min har sagt at barnevernet skal hjelpe meg til sånn 22–23 år. Til etter at jeg er ferdig med videregående. Men reglene går opp og ned – og da kan det bli annerledes. Kanskje jeg ikke vil få hjelp. Det er loven som bestemmer. Jeg vet ikke.

De fleste av de åtte ungdommene ga uttrykk for at de så det som ønskelig å ha kontakt med barneverntjenesten til de var 23 år. Enkelte mente at de kun hadde behov for råd og veiledning, andre mente at det var behov for ulike typer av tiltak i tillegg. Enkelte kunne også ønske at kontakten kunne vare lenger enn etter fylte 23 år, og en av disse uttalte:

Etter at du er fylt 23 år, blir du sagt opp av barnevernet. Jeg skulle ønske at det ikke var sånn.

Det var bare én av ungdommene som ga uttrykk for å ville avslutte kontakten så snart som mulig etter at et behov som barneverntjenesten nå hjalp ungdommen med, var blitt dekket.

Flere av disse ungdommene sa at de luftet større og mindre spørsmål med barneverntjenesten. Enkelte hadde lite nettverk av voksne personer, og dermed få andre voksne å henvende seg til. Som en uttalte:

Det er skikkelig flaut å stille spørsmål om hvordan regninger skal betales, hvor ofte man bør skifte sengetøy og vaske håndklær. Men det er ikke flaut å spørre saksbehandleren min om sånne ting.

De fleste hadde opplevd skifter av saksbehandlere. Enkelte med lang fartstid mente at det hadde vært slitsomt opp gjennom årene stadig å forholde seg til nye personer og fortelle den samme historien på nytt og på nytt. Det var imidlertid ingen av de som hadde fått ny saksbehandler i forbindelse med ettervernet i Bydel Gamle Oslo (dvs. overført til en ny saksbehandler som var organisatorisk plassert i ettervernteamet), som ga uttrykk for negative erfaringer knyttet til dette skiftet.

De ungdommene som hadde hatt eller som hadde miljøarbeidere på timebasis, ga generelt uttrykk for at tiltaket fungerte godt. En uttrykte det slik:

Barneverntjenesten i Gamle Oslo er flinke til å finne bra og hyggelige miljøarbeidere som hjelper meg, og som jeg har blitt gode venner med.

Ungdom med etterverntiltak fra Bydel Stovner

Vi minner om at vi har intervjuet et fåtall ungdommer, og de vesentlige begrensningene som ligger i dette kildematerialet, som Kommunerevisjonen tar opp innledningsvis i kapitlet. Med dette in mente er det likevel slik at hvis vi skal oppsummere det som ungdommen i Bydel Stovner formidlet, så var de ikke fullt så fornøyde med barneverntjenestens arbeid som ungdommene tilknyttet Bydel Gamle Oslo. Ungdommene ytret seg noe mer forbeholdent til tilgjengeligheten til saksbehandlere. Det ble også vist også til at de i kort tid før fylte 18 år ble informert om ettervernet. Disse ungdommene ga også uttrykk for noe usikkerhet knyttet til hvor lenge de kunne ha etterverntiltak fra barneverntjenesten.

Utfordringer mv. reist i intervjuene med ungdom med etterverntiltak fra begge barneverntjenester

De ungdommene som hadde kontakt med NAV, ønsket at barneverntjenesten fremdeles kunne være den instansen som ga dekning til livsopphold og eventuelt utgiftsdekning til bolig. De ga uttrykk for at de ikke var fornøyd med tilgjengeligheten, dvs. at det var vanskelig å få kontakt med saksbehandleren i NAV. Det var også misnøye med dokumentasjonskravene; at ungdommene måtte skaffe dokumentasjon på ulike ting. Ungdommen hadde erfart at det var to ulike “verdener”; det var enkelt å forholde seg til saksbehandler i barneverntjenesten, mens det var vanskelig å forholde seg til NAV. Enkelte skjønnte heller ikke hva NAV ville, og ga uttrykk for at de trengte barnevernets saksbehandler til å fungere som en “oversetter”/mellomperson.

I tillegg til ovennevnte framkom følgende utfordringer, eller forbedringspunkter, nevnt av en eller flere i intervjuene med ungdom med etterverntiltak i begge bydelene hvis ikke annet framkommer:

- Bolig:
 - at de opplevde utrygge boområder – “bydelen har hybler i områder der ungdommer ikke bør bo og oppholde seg pga. kriminalitet og dopmisbruk”
 - at den enkelte i hybel eller leilighet forventes å tegne innboforsikring selv: Det ble påpekt at ungdommer ikke vil prioritere dette med “egne” livsoppholdspenger, og at de dermed sto uten forsikring.
 - at ikke alle hybeltiltakene hadde den standard ungdommene ønsket – mht. TV og internettilkopling
 - at barneverntjenesten kunne gjøre mer for å hjelpe ungdommene å skaffe egnet bolig
- Utdanning/fullføre videregående skole:
 - at å finansiere videregående skole med studielån ikke var motiverende for å fullføre (for enkelte som hadde droppet ut av utdanningsløpet flere ganger)
 - at barneverntjenester i andre bydeler hadde betalt for at ungdommer skulle være med på BYMIFs feriereiser (del av leksehjelpsprosjekt), mens Bydel Gamle Oslos barneverntjeneste ikke hadde villet betale for slike reiser. Dette ble oppfattet som urettferdig.
 - at barneverntjenestens løfte om at ungdom kunne ha etterverntiltak til etter fullført videregående skole, kunne medføre forsinkelse i ungdommenes skoleløp fordi de ønsket å ha barneverntjenesten inne med etterverntiltak, og var dermed ikke motiverte til å fullføre
- Saksbehandling/saksbehandler:
 - at det var uklarerhet med hensyn til muntlige ønsker og søknader – og tilbakemelding på slike – knyttet til økonomisk støtte til trafikalt grunnkurs/fører kort, tannlege, trening mv.
 - at betydningen av oppmerksomhet eller gave til jul og bursdager fra saksbehandler ble understreket. Det ble bl.a. referert til at Eksternavdelingen ved Barne- og familieetaten hadde rutine for dette, og at det varmet.

6.2 Fosterforeldres svar på spørreskjema om ettervern i Bydel Gamle Oslo

Kommunerevisjonen har gjennomført en enkel postal spørreskjemaundersøkelse rettet mot fosterforeldre for ungdom over 17 år som var plassert i fosterhjem i 2010 og 2011 i begge bydelene. Departementet har presisert i ettervernrunskrivet at dersom

ungdommen bor i fosterhjem, skal fosterforeldrene involveres i planleggingen av ettervernet så tidlig som mulig.

Det var utelukkende fosterforeldre tilknyttet barneverntjenesten i Bydel Gamle Oslo som besvarte spørreskjemaet. Av 35 utsendte skjemaer til fosterforeldre som var eller hadde vært tilknyttet Bydel Gamle Oslo, ble tre returnert av Posten på grunn av ukjent adresse, mens ytterligere 18 ikke ble besvart. Det var 14 som besvarte skjemaet, noe som ga en svarprosent på 40. Den relativt sett lave svarprosenten innebærer at resultatet må tolkes med varsomhet.

Alle fosterforeldre ble bedt om å besvare spørreskjemaets del om planleggingen av ettervernet (før ungdommen fylte 18 år), mens bare de som har / hadde hatt ungdom med etterverntiltak (fra ungdommen fylte 18 år) ble bedt om å besvare delen om gjennomføringen av etterverntiltak. Spørreskjemaet besto i hovedsak av påstander som fosterforeldre ble bedt om å ta stilling til. Det var 14 fosterforeldre som besvarte spørreskjemaets del om planleggingen av ettervernet, ti av disse besvarte i tillegg delen om gjennomføringen av etterverntiltak.

Resultatene fra spørreundersøkelsen til fosterforeldrene er sammenstilt i vedlegg 4 (tabellene 14 og 15). Vi har også gitt noe informasjon om resultatene fra undersøkelsen der det har vært aktuelt i kapittel 3 og 5. I det følgende vil derfor kortfattet oppsummere enkelte resultater. Det var flere fosterforeldre som ikke besvarte alle påstandene, derfor kan antallet respondenter variere fra utsagn til utsagn. I det følgende har vi slått sammen svaralternativene “enig” og “delvis enig”; i tabellene i vedlegg 4 framkommer svarene per svaralternativ.

De fleste fosterforeldrene som besvarte spørreskjemaet, var tilfredse med planlegging av ettervernet. Ti av tolv fosterforeldre oppga at barneverntjenesten samlet sett hadde håndtert planleggingen av ettervernet på en god måte. Flest var enige i følgende påstand (12 av 13 var enige):

Jeg opplever at barnevernet har bedt om synspunkter fra ungdommen når de har arbeidet med planleggingen av ettervernet.

Færrest var enig i følgende to påstander (åtte av 13 var enige):

Jeg har i lang tid før ungdommen fylte 18 vært klar over at fosterhjems plasseringen kunne fortsette etter at hun/han fylte 18 år.
Det er/var enkelt å få informasjon fra saksbehandler knyttet til planleggingen av ettervernet.

Fem av åtte fosterforeldre oppga at barneverntjenesten samlet sett gjennomførte etterverntiltak på en god måte. Flest var enige i følgende to påstander (sju av åtte var enige):

Barnevernet har bedt om synspunkter fra meg/oss når de har arbeidet med etterverntiltak.
Barnevernet har tatt hensyn til synspunkter fra meg/oss når de har arbeidet med etterverntiltak.

Færrest var enig i (fire av sju var enige):

Jeg opplever at barnevernet har samarbeidet godt med andre instanser (som NAV, skole, DPS) etter at ungdommen ble 18 år.

Det var to av fosterforeldrene som nærmest gjennomgående oppga at de ikke var enige i de positivt formulerte påstandene om barneverntjenestens arbeid med planlegging og gjennomføring av ettervernet. Den ene av disse ga tilleggsinformasjon om en lang historie med sterk uenighet mellom seg og barneverntjenesten.

7. Kommunerevisjonens konklusjoner og anbefalinger

I denne undersøkelsen har Kommunerevisjonen sett på ettervernet i Bydel Gamle Oslo og Bydel Stovner. Det er undersøkt om disse bydelene på en tilfredsstillende måte ivaretok vesentlige krav knyttet til planlegging og gjennomføring av ettervernet.

Barneverntjenesten i Bydel Gamle Oslo hadde opprettet et ettervernteam fra januar 2011. Teamet besto av seks årsverk, inklusiv en teamleder fra 01.01.2012.

Barneverntjenesten i Bydel Stovner hadde i 2009 opprettet en stilling som ettervernkonsulent, fra sommeren 2011 hadde tjenesten opprettet en slik stilling til. I tillegg var det ved begge barneverntjenester også andre barnevernkonsulenter som var saksbehandlere for ungdom med etterverntiltak.

Antallet ungdommer med etterverntiltak har økt i begge bydeler. Per 31.12 var det i Bydel Gamle Oslo 24 ungdommer som hadde etterverntiltak i 2007, mens det var 47 i 2011. I Bydel Stovner var det 21 ungdommer som hadde etterverntiltak i 2007, mens det var 48 i 2011. Også andelen har økt i begge bydeler:

- fra 7,0 prosent i 2007 til 11,7 prosent i Bydel Gamle Oslo
- fra 6,9 prosent i 2007 til 14,3 prosent i Bydel Stovner

7.1 Konklusjoner

Hadde barneverntjenestene skriftlige og oppdaterte rutiner for sitt arbeid med ettervern?

Begge barneverntjenestene hadde skriftlige og oppdaterte rutiner for sitt arbeid med ettervern, og disse omfattet barneverntjenestenes samarbeid med andre instanser i forbindelse med ettervernet. De fleste rutine og prosedyrebeskrivelsene i Bydel Gamle Oslo var fra 2011 og 2012, da ettervernteamet ble etablert først som et prosjekt og så som et permanent team i barneverntjenesten. Rutinene var imidlertid ikke fullt ut implementert på undersøkelsestidspunktet. Bydel Stovners rutiner var ikke tilstrekkelig tydelig på enkelte områder som informasjon om ettervern til ungdommene, og var heller ikke på alle punkter fullt ut implementert.

I hvilken grad fikk ungdommene tilbud om ettervern da de fylte 18 år?

Basert på opplysninger fra barneverntjenestene hadde begge fulgt hovedregelen om at tiltak skal tilbys videreført etter at ungdommen fyller 18 år. Gjennom Kommunerevisjonens datainnsamling har vi ikke gjort funn som tyder på noe annet.

Bydel Stovner oppga at ingen ungdommer hadde fått sin sak avsluttet ved fylte 18 år i løpet av 2010 og 2011 fordi barneverntjenesten vurderte at det ikke var behov for etterverntiltak. Bydel Gamle Oslo oppga at det var én ungdom som hadde fått saken sin avsluttet ved fylte 18 år i samme tidsperiode. I dette tilfellet hadde barneverntjenesten vurdert at ungdommen ikke hadde behov for etterverntiltak, og ungdommen selv hadde vært enig i avslutningen. Etter Kommunerevisjonens vurdering var saksbehandlingen i dette tilfellet korrekt.

Ble ungdom som eventuelt ikke samtykket til etterverntiltak, kontaktet etter ett år?

Ifølge Bydel Gamle Oslo var det totalt elleve ungdommer som i løpet av 2010 og 2011 hadde takket nei til etterverntiltak da de fylte 18 år; tre ungdommer i 2010 og åtte i

2011. Ungdommer som takket nei i 2011, var blitt kontaktet i ettertid i tråd med kravet om å ta slik kontakt. De som takket nei til etterverntiltak i 2010, var ikke kontaktet i ettertid med sikte på å undersøke om de hadde angret seg.

Bydel Stovner etablerte sommeren 2011 en rutine for å registrere ungdom som takket nei til etterverntiltak ved fylte 18 år. Bydelen hadde således ikke oversikt over hvor mange ungdommer dette gjaldt i 2010 og første halvdel av 2011. Følgelig var heller ingen ungdommer blitt kontaktet i ettertid i løpet av 2010 og 2011.

Begge barneverntjenester hadde etablert skriftlig prosedyre om å kontakte ungdom etter ett år hvis vedkommende ikke samtykket til etterverntiltak ved fylte 18 år. Ingen av barneverntjenestene hadde tilsvarende prosedyre og praksis dersom ungdom som hadde hatt etterverntiltak en periode, trakk sitt samtykke til videre tiltak mot barneverntjenestens ønske om videreføring. Fylkesmannen i Oslo og Akershus har på spørsmål om dette fra Kommunerevisjonen presisert at oppfordringen fra departementet om å ta kontakt etter ett år like mye gjelder for ungdom som trekker sitt samtykke etter at de har mottatt etterverntiltak en periode, som for ungdom som takker nei når de fyller 18 år.

Var planleggingen av ettervernet tilfredsstillende?

Med hensyn til kravet om å ha informert ungdommen om mulighet for ettervern i god tid før vedkommende fyller 18 år, avdekket vår stikkprøvegjennomgang av seks relevante klientmapper i Bydel Gamle Oslo at det var dokumentert at slik informasjon var gitt i fem av seks saker. Ungdommene var på det tidspunktet mellom 16 og 17 år, hvilket Kommunerevisjonen anser å være innenfor kravet om "i god tid før".

I Bydel Stovner avdekket en tilsvarende gjennomgang at informasjon om ettervernet var dokumentert i fem av sju saker. To av ungdommene var på det tidspunktet ca. 16,5 år, mens tre var 17,5 år. Etter Kommunerevisjonens vurdering er det grunn til å reise spørsmål ved om 17,5 års alder kan anses å fylle lovkravet om "i god tid før".

I halvparten av relevante klientmapper i Bydel Gamle Oslo, tre av seks, fant Kommunerevisjonen ikke dokumenterte planer for tiltak etter fylte 18 år. Barneverntjenesten hadde imidlertid utarbeidet skriftlige prosedyrer både i 2011 og 2012 som blant annet omhandlet hvordan saksbehandler i samarbeid med ungdommen skulle utarbeide en langsiktig plan for tiltak etter fylte 18 år.

For Bydel Stovner fant Kommunerevisjonen dokumentert omtale av framtidige tiltak etter fylte 18 år i fem av sju relevante klientmapper, men det var lite systematikk i omtalen. Barneverntjenesten hadde fastsatt skriftlige prosedyrer for hvordan den i samarbeid med ungdommen skulle utarbeide en plan for tiltak etter fylte 18 år. Det var utarbeidet et kartleggingsskjema for dette formålet, og av dette framgikk at ettervernkonsulent skulle foreta en kartlegging sammen med ungdommen om lag et halvt år før vedkommende fylte 18 år. Kartleggingsskjemaet var imidlertid benyttet i svært få saker. Det er videre et spørsmål om rutinene for utfylling av skjemaet sikrer barnevernlovens krav om at planleggingen skal starte "i god tid" før fylte 18 år.

Var iverksettingen av etterverntiltak tilfredsstillende?

Ettervernklientene var en uensartet gruppe. Forskjellene mellom ungdommenes situasjon før de fylte 18 år ga følgelig ulike behov for etterverntiltak. For enkelte besto

tiltaket per utgangen av 2011 av ett tiltak, eksempelvis råd og veiledning, mens for andre var det mer omfattende ”pakker” av flere barneverntiltak. For noen ungdommer var det samarbeid med andre instanser. Ungdommer med etterverntiltak i Bydel Gamle Oslo hadde på rapporteringstidspunktet fra ett til sju tiltak, mens tilsvarende i Bydel Stovner var fra ett til fire tiltak.

Det forelå skriftlig samtykke til tiltak etter fylte 18 år fra ungdommene i de klientmappene som Kommunerevisjonen har gjennomgått, med ett unntak i hver av barneverntjenestene.

Begge barneverntjenestene hadde utarbeidet tiltaksplaner for samtlige ungdommer som Kommunerevisjonen gjennomgikk klientmappene til. Tiltaksplanene i Bydel Gamle Oslo hadde i all hovedsak en varighet på mellom et halvt og ett år. I Bydel Stovner hadde åtte av tiltaksplanene tilsvarende varighet, mens fem hadde en varighet på mellom tre og fem år. I departementets veileder *Tiltaksplaner og omsorgsplaner i barneverntjenesten* presiseres det at det ikke er satt krav til en tiltaksplans varighet, bare at den skal være tidsavgrenset. I veilederen er videre barnevernlovens krav om tidsavgrensede planer satt i sammenheng med lovens krav om regelmessig evaluering, og det understrekes jevnlig “stoppunkter”. I sju av klientmappene i Bydel Stovner var det relevant å se om tiltaksplanene var evaluerte. I tre tilfeller framgikk det av dokumentasjonen at tiltaksplanene var blitt evaluerte, mens det i fire tilfeller ikke var dokumentert evaluering. I Bydel Gamle Oslo var det dokumentert at evaluering av tiltaksplanene var gjennomført i to av seks klientmapper.

Det var spor av samarbeid, dialog og møteplasser mellom saksbehandler og ungdommene i begge bydeler. Gjennomgangen av klientmappene viste at de fleste ungdommene hadde gitt skriftlig samtykke til etterverntiltak og hadde signert sine respektive tiltaksplaner. Når det for øvrig gjelder ungdommens medvirkning og kravet om at barneverntjenestene i *samarbeid med* ungdommen skal vurdere hvorvidt iverksette tiltak skal opprettholdes eller erstattes av andre tiltak, har Kommunerevisjonen ikke grunnlag for å konkludere.

Slik Kommunerevisjonen kan bedømme det, basert på møter og intervjuer, var det bevissthet blant de ansatte i begge barneverntjenestene om at de valgte tiltakene skulle bidra til å gjøre ungdommene mest mulig selvhjulpne og i stand til å greie seg på egen hånd.

Gjennom Kommunerevisjonens intervjuer med saksbehandlere og ungdommer, samt dokumentasjon i klientmapper inklusiv journalnotater, framkom det at det ikke var uvanlig at ungdom framsatte forespørsler, ønsker og muntlige “søknader” av ymse art. Barneverntjenestene hadde ikke utviklet rutine for håndteringen av slike. Søknader, selv om slike framsettes muntlig, skal behandles som søknader – der barneverntjenesten skal fatte et enkeltvedtak som svar. Dersom søknaden delvis innvilges, skal det fattes avslag på den delen som ikke innvilges. Slik framgangsmåte var ikke benyttet i flere av sakene i begge bydeler; enten framgikk det ikke hva ungdommen søkte om, eller så var det ikke gitt avslag på resterende del i vedtakene.

Kommunerevisjonen vil påpeke at det er viktig at saksbehandlere i dialogen med ungdommen makter å skille mellom hva som er søknader, og hva som er sondering av muligheter. Når det gjelder de sistnevnte tilfellene, skjedde mye av saksbehandlingen på

muntlig basis der og da. Dette medførte liten etterprøvnbarhet, risiko for forskjellsbehandling og svekket rettssikkerhet for ungdommene. På den andre siden ser Kommunerevisjonen at det rent barnevernfaglig vil kunne være lite hensiktsmessig å betrakte enhver sondering fra ungdommene som en formell søknad om økonomisk støtte eller andre tiltak.

Ungdom med etterverntiltak er, som annen ungdom flest, i den fasen av livet da man ønsker egen bolig. Et spørsmål som er reist fra enkelte ansatte som vi har intervjuet, er hvorvidt det er barneverntjenestens oppgave å bistå ungdommer på boligmarkedet. Spørsmålet gjaldt ungdom som hadde hatt tiltak i hjemmet fram til fylte 18 år.

Hvordan ble det eventuelt samarbeidet med andre instanser?

Begge barneverntjenestene kunne dokumentere samarbeid med andre instanser i mange saker, og de kunne også dokumentere at de hadde bistått ungdommen med å ta kontakt med andre deler av hjelpeapparatet. Kommunerevisjonen har ikke grunnlag for å vurdere om andre instanser burde vært inne i sakene, eller om omfanget lå på riktig nivå. Saksbehandlere i barneverntjenesten i Bydel Gamle Oslo oppga at opprettelsen av ettervernteamet hadde bidratt i positiv retning til mer oversikt over og bedre "grep om" aktuelle samarbeidspartnere. Dette mente de i tiden framover ytterligere ville styrke det barnevernfaglige arbeidet med ungdom over 18 år.

I Bydel Stovner oppga barneverntjenestens ledelse og barnevernkonsulenter at samarbeid var en sentral utfordring i ettervernarbeidet. Spesielt utfordrende var det å få andre instanser "på banen", særlig innenfor psykisk helse. Det har ikke vært påpekt samarbeidsutfordringer under gjennomføringen av undersøkelsen i Bydel Gamle Oslo.

I 2011 hadde nesten 30 prosent av ungdommene (20 av 74) i Bydel Gamle Oslo parallelle tiltak, det vil si både etterverntiltak fra barneverntjenesten og tiltak fra NAV sosial. Tilsvarende for Bydel Stovner var 7 prosent (5 av 71). Når det gjaldt overføring av ungdom som hadde hatt etterverntiltak til NAV, oppga de to barneverntjenestene at fire–fem ungdommer i hver av bydelene ble overført både i 2010 og 2011.

De to barneverntjenestene hadde organisert sitt samarbeid med NAV på ulike måter. Mens hele ettervernteamet ved barneverntjenesten i Bydel Gamle Oslo hadde månedlige møter med NAVs to ungdomskonsulenter, ble det avholdt kvartalsvise møter på seksjonsleder-nivå i Bydel Stovner. Ved NAV i Bydel Stovner var det to ungdomskonsulenter fram til utgangen av 2010, én ungdomskonsulent etter den tid.

Kommunerevisjonen vil i denne sammenheng også peke på at en av NAVs ungdomskonsulenter etterlyste felles skriftlige rutiner i Oslo for når ungdom fra andre bydelers barneverntjenester skulle ha bistand fra NAV-kontoret med beliggenhet der ungdommen bodde, og ikke NAV-kontoret beliggende i den bydelen der ungdommen hadde/hadde hatt barneverntiltak.

Samlet konklusjon

Samlet sett mener Kommunerevisjonen at de to barneverntjenestene i stor grad hadde ivare tatt planlegging og iverksetting av etterverntiltak på tilfredsstillende vis. Undersøkelsen har imidlertid også avdekket enkelte mangler ved dokumentasjonen for enkeltklienter, svakheter i saksbehandlingen og andre forbedringsmuligheter.

7.2 Anbefalinger

- Barneverntjenesten i Bydel Stovner bør vurdere ytterligere tiltak som kan sikre at det i god tid før ungdommen fyller 18 år, utarbeides plan for framtidige tiltak etter fylte 18 år.
- Barneverntjenestene bør etablere en rutine for å registrere ungdom som har hatt etterverntiltak og deretter trukket sitt samtykke mot barneverntjenestens faglige vurdering. Det bør herunder utarbeides en rutine for å kontakte disse ungdommene ett år etter at alle tiltak er avsluttet.
- Barneverntjenestene bør vurdere aktuelle tiltak for å sikre mest mulig likhet i saksbehandlernes håndtering av ønsker som framsettes av ungdommene, tiltak som også er egnet til å sikre ungdommenes rettssikkerhet.
- Barneverntjenestene bør etablere rutiner for å sikre at ivaretagelsen av sentrale krav i lovverket blir tilfredsstillende dokumentert i hvert enkelt tilfelle (samarbeid med ungdommen om tiltak, informasjon i god tid før ungdommen fyller 18 år, evaluering av tiltaksplaner).

8. Mottatte uttalelser og Kommunerevisjonens vurdering

Kommunerevisjonen sendte rapport til uttalelse 21.09.2012 til byråden for helse og sosiale tjenester, Bydel Gamle Oslo og Bydel Stovner. Nedenfor gjør vi rede for og kommenterer utvalgte momenter i uttalelsene. Uttalelsene følger rapporten som trykte vedlegg.

8.1 Byrådsavdeling for kunnskap og utdanning

8.1.1 Byrådsavdelingens uttalelse

Byrådsavdelingens uttalelse er datert 11.10.2012, og finnes i sin helhet i vedlegg 5. Byrådsavdelingen gir uttrykk for at Kommunerevisjonens vurderinger og konklusjoner er svært nyttig for arbeidet med å sikre et godt arbeid med ettervern, og at anbefalingene er tydelige og definerer forbedringsområder på en konkret måte. Byrådsavdelingen er som nevnt tilfreds med den samlede konklusjonen om at de to barneverntjenestene i stor grad hadde ivaretatt planlegging og iverksetting av etterverntiltak på tilfredsstillende vis. Samtidig peker byrådsavdelingen at den har merket seg hva som kan forbedres – å sikre at planlegging starter tidlig nok i hver enkelt sak, oppfølging også av ungdom som har gitt og senere trukket samtykke, å sikre enhetlig behandling av ønsker som ungdommene kommer med, og å sikre tilfredsstillende dokumentasjon i hvert enkelt tilfelle.

Byrådsavdelingen skriver at den allerede har gjennomgått Kommunerevisjonens anbefalinger i et oppfølgingsmøte med bydelenes barneverntjenester den 28.09.2012. Byrådsavdelingen informerer også om at den har planlagt å gjennomføre en besøksrunde til alle barneverntjenestene for å følge opp bydelenes internkontroll. Et av punktene som skal gjennomgås er hvilke rutiner bydelene har for å sikre planlegging av ettervern og oppfølging av de som takker nei til dette. Byrådsavdelingen presiserer at anbefalingene i Kommunerevisjonens rapport vil stå sentralt i denne gjennomgangen, og at rapporten har stor nytteverdi. Besøkene til bydelene er planlagt gjennomført i løpet av mars 2013.

8.1.2 Kommunerevisjonens vurdering

Kommunerevisjonen har ingen kommentarer til uttalelsen fra Byrådsavdeling for eldre og sosiale tjenester.

8.2 Bydel Gamle Oslo

8.2.1 Bydelens uttalelse

Bydel Gamle Oslos uttalelse er datert 09.10.2012, og finnes i sin helhet i vedlegg 6. Bydelen peker i sin uttalelse på at revisjonskriteriene ikke var bestemt ved oppstarten av undersøkelsen, og at dette gjorde det noe uklart for bydelen hva Kommunerevisjonen skulle etterse, og hvordan dette skulle gjøres. Bydelen har ingen andre kommentarer til Kommunerevisjonens metode, anvendte kilder eller data, eller revisjonskriteriene som ligger til grunn for vurderinger og konklusjoner. Bydelen gir uttrykk for at den oppfatter rapporten som nyttig.

Bydel Gamle Oslo skriver at den er fornøyd med rapportens vurderinger og konklusjoner, og at den tar til etterretning at barneverntjenesten mangler enkelte prosedyrer. Bydelen peker videre på følgende tiltak som den vil iverksette eller vurdere å iverksette:

- Innen utgangen av november 2012 vil barneverntjenesten utarbeide og etablere prosedyre for registrering av ungdom som har hatt ettervernstiltak, og deretter trukket sitt samtykke mot barneverntjenestens faglige vurdering. Herunder vil det utarbeides en prosedyre for å kontakte disse ungdommene ett år etter at alle tiltak er avsluttet. Prosedyrene vil iverksettes fra januar 2013.
- Innen utgangen av 2012 vil barneverntjenesten vurdere hvordan den best kan sikre mest mulig likhet i håndtering av ønsker som framsettes muntlig av ungdommen. Eksisterende rutiner vil gjennomgås, og det vil gjennomføres interne drøftinger der saksbehandlerne vil inkluderes for å finne ut hvordan dette best kan sikres.
- Barneverntjenesten vil etablere prosedyre for å sikre at ivaretagelse av sentrale krav i lovverket blir tilfredsstillende dokumentert i hvert enkelt tilfelle, herunder utarbeide et informasjonsskriv om ettervern og muligheten til å opprettholde tiltak etter fylte 18 år som vil gjennomgås og signeres av ungdommen når den er mellom 16 og 17 år.
- Barneverntjenesten vil foreta en internkontroll av ettervernarbeidet for å kontrollere at krav om planer for tiltak etter fylte 18 år, samarbeid med ungdommen, og evaluering av tiltak, er tilstrekkelig dokumentert i saksmappene.

8.2.2 Kommunerevisjonens vurdering

Kommunerevisjonen forstår bydelens tilbakemelding slik at den muntlige informasjon under oppstartsmøtet 07.02.2012 knyttet til revisjonskriteriene i undersøkelsen ikke var tilstrekkelig informativ. For ordens skyld presiserer Kommunerevisjonen at et skriv med revisjonskriterier ble oversendt 11.03.2012 til begge barneverntjenester. I oversendelsen ble det gitt mulighet for bydelene å gi tilbakemeldinger dersom noe var uklart eller ansett som ikke gyldige føringer. Det oversendte skrevet var nærmest identisk med det som nå ligger i rapportens vedlegg 2 vedrørende kriteriene. Kommunerevisjonen mottok den gangen ingen tilbakemelding fra bydelen på kriteriene.

Etter Kommunerevisjonens vurdering er tiltakene som Bydel Gamle Oslo varsler i sin tilbakemelding relevante for å lukke avvik og bidra til forbedring av bydelens ivaretagelse av oppgaver knyttet til planlegging av ettervernet og iverksetting av etterverntiltak. Kommunerevisjonen har for øvrig ingen kommentarer til bydelens uttalelse.

8.3 Bydel Stovner

8.3.1 Bydelens uttalelse

Bydel Stovners uttalelse er datert 09.10.2012, og finnes i sin helhet i vedlegg 7. Bydelen har ingen kommentarer til Kommunerevisjonens metode, anvendte kilder eller data, eller revisjonskriteriene som ligger til grunn for rapportens vurderinger og konklusjoner.

Når det gjelder tiltak på bakgrunn av rapporten og Kommunerevisjonens anbefalinger, viser bydelen i sin uttalelse til at det er utarbeidet nye rutiner når det gjelder mottak av muntlige søknader fra ungdommene. Det påpekes at det alltid avklares om en forespørsel er å anse som en søknad, og at det skal gis et skriftlig avslag dersom dette ikke innvilges slik at vedtaket kan påklages.

Bydelen oppgir videre at det vil bli utarbeidet vurderingskriterier i løpet av 2012 for å sikre en mer lik behandling av ungdommer som mottar ytelse i ettervernsfasen. I

uttalelsen vises det til at antallet ettervernkonsulenter vil økes fra to til tre innen utgangen av 2012 ved interne omdisponeringer. Dette vil ifølge bydelen sikre at det i god tid før ungdommen fyller 18 år utarbeides plan for fremtidige tiltak og bedre kapasitet til å følge opp ungdommene fra en tidligere alder. Barneverntjenesten vil videre innføre en rutine for at alle ungdommer skal ha gjennomført en samtale med ettervernkonsulent før fylte 17 år. Kartleggingsskjema for videre tiltak etter fylte 18 år skal være benyttet for alle når ettervern vurderes. Dette tiltaket skal ifølge bydelen være gjennomført i første halvdel av 2013.

Av bydelens uttalelse framgår dessuten påpekninger av en del forhold som er omtalt i rapporten under overskriften "Øvrige forhold". Sidehenvisningene og referansene her er ikke knyttet til høringsrapporten. De er i stedet knyttet til en faktabeskrivelse vedrørende Bydel Stovner som Kommunerevisjonen ba om eventuelle kommentarer til etter presentasjonsmøtet 11.09.2012, det vil si før rapport til uttalelse ble sendt ut. Kommunerevisjonen mottok den gang ingen kommentarer.

8.3.2 Kommunerevisjonens vurdering

Kommunerevisjonen vurderer det slik at tiltakene som Bydel Stovner varsler i sin tilbakemelding langt på vei er relevante for å lukke avvik og bidra til forbedring av bydelens ivaretagelse av oppgaver knyttet til planlegging av ettervernet og iverksetting av etterverntiltak.

Kommunerevisjonen kan imidlertid ikke se av uttalelsen om bydelen har vurdert tiltak knyttet til anbefalingen om at barneverntjenesten bør etablere en rutine for å registrere ungdom som har hatt etterverntiltak og deretter trukket sitt samtykke mot barneverntjenestens faglige vurdering. Fylkesmannen har presisert at oppfordringen fra departementet om å ta kontakt etter ett år like mye gjelder for ungdom som trekker sitt samtykke etter at de har mottatt etterverntiltak en periode, som for ungdom som takker nei når de fyller 18 år. Derfor er det etter Kommunerevisjonens vurdering viktig at barneverntjenesten også på dette området iverksetter tiltak. Bydelen har heller ikke varslet tiltak for å sikre tilfredsstillende dokumentasjon av evaluering av tiltaksplaner.

Når det gjelder Kommunerevisjonens anbefaling til bydelen om å vurdere aktuelle tiltak for å sikre mest mulig likhet i saksbehandlerens håndtering av ønsker som framsettes av ungdommene, herunder tiltak som også er egnet til å sikre ungdommenes rettssikkerhet, er Kommunerevisjonen usikker på om det varslede tiltaket knyttet til utarbeidelse av vurderingskriterier omfatter denne utfordringen. Kommunerevisjonen vil påpeke viktigheten av at også tiltak knyttet til denne anbefalingen bør vurderes.

Når det gjelder bydelens påpekninger i sin uttalelse under overskriften "Øvrige forhold", så har Kommunerevisjonen korrigert eller komplettert teksten i rapporten der det har vært ansett hensiktsmessig. I de tilfellene der dette er gjort, vil korrigeringsene mv. framkomme av fotnoter eller ved at det refereres til uttalelsen av 09.10.2012.

Referanser

Her gjør Kommunerevisjonen rede for sentrale dokumenter mv. som er vist til i rapporten. Dette er ikke en fullstendig oversikt over det kildematerialet vi har benyttet.

a) Referanser fra Oslo kommune

Byråden for sosiale tjenester: Notat til helse- og sosialkomiteen av 25.02.2010 *Ekstra kriteriefordelt tilskudd til ettervern i barnevernet i 2009 – verbalvedtak H 62*

Byrådsavdeling for eldre og sosiale tjenester: Fellesskriv til bydelene nr. 2/2010 av 24.02.2010 *Bydelenes tilrettelegging av ettervern for ungdom som har hatt omsorgs- og/eller hjelpetiltak i barnevernet*

Byrådsavdeling for eldre og sosiale tjenester: Fellesskriv til bydelene nr. 3/2012 av 15.06.2012 *Bydelenes tilrettelegging av ettervern for ungdom som har hatt omsorgs- og/eller hjelpetiltak i barnevernet* [erstatter fellesskriv 2/2010]

Helse- og velferdsetaten: *Undersøkelse blant fosterbarn 2010. Intervjuundersøkelse blant barn og unge plassert i fosterhjem av barnevernet i Oslo kommune* (desember 2010).

b) Eksterne referanser

Bakketeig, Elisiv og Backe-Hansen, Elisabeth (red). 2008. *Forskningskunnskap om ettervern*. Oslo: NOVA-rapport 17/08

Barne- og familiedepartementet: *Barnevernloven § 1-3 - tiltak for ungdom over 18 år*. (Rundskriv Q-2003-1964 J, datert 01.07.2003) (Erstattet av Q-2011-13)

Barne- og likestillingsdepartementet: *Tiltaksplaner og omsorgsplaner i barneverntjenesten – en veileder* (mars 2006, Q-1104 B)

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet: *Forskrift om internkontroll for kommunens oppgaver etter lov om barneverntjenester*, FOR 2005-12-14 nr 1584

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet: *Rundskriv om tiltak etter barnevernloven for ungdom over 18 år*. (Q-2011-13, datert 22.06.2011)

Barne- og likestillingsdepartementet: *Om lov om endringer i barnevernloven*, Ot.prp.nr.69 (2008–2009)

Fylkesmannen i Oslo og Akershus: *Tilsyn vedrørende barneverntjenestene i Oslo og Akershus sitt arbeid med ettervern*. 2008-2009 (datert august 2009)

Henningsen, M og T. Kornstad *Kvalitetsforskjeller i barnevernets arbeid*, Statistisk Sentralbyrå, Rapport nr. 4/2010

Kristofersen, Lars B. 2009. *Barnevern og ettervern. Hjelpetiltak for 16-22-åringer og levekår for unge voksne*

Lov om barneverntjenester (barnevernloven), LOV 1992-07-17 nr 100

PricewaterhouseCoopers AS: *Evaluering av barneverntjenesten i Oslo kommunes bydeler* (datert januar 2012)

Tabelloversikt

Tabell 1	Netto driftsutgifter, stillinger, antall barn med tiltak totalt og med etterverntiltak per 31.12, Bydel Gamle Oslo. 2005, 2007, 2009 og 2011.	17
Tabell 2	Antall ungdom med etterverntiltak gjennom året fordelt på alder. 2007, 2009, 2010 og 2011. Bydel Gamle Oslo.	18
Tabell 3	Netto driftsutgifter, stillinger, antall barn med tiltak totalt og med etterverntiltak per 31.12., Bydel Stovner. 2005, 2007, 2009 og 2011.	21
Tabell 4	Antall ungdom med etterverntiltak gjennom året fordelt på alder. 2007, 2009, 2010 og 2011. Bydel Stovner.	21
Tabell 5	Oversikt over etterverntiltak i Bydel Gamle Oslo per 31.12. 2011. Antall ungdommer. N=45	35
Tabell 6	Antall ungdommer som ble overført til NAV, og antall som hadde tiltak fra begge instanser. 2010 og 2011. Bydel Gamle Oslo.	39
Tabell 7	Oversikt over etterverntiltak i Bydel Stovner i desember 2011. Antall ungdommer. N=52	42
Tabell 8	Antall ungdommer som ble overført til NAV, og antall som hadde tiltak fra begge instanser. 2010 og 2011. Bydel Stovner.	46
Tabell 9	Antall barn og unge med barneverntiltak totalt. Antall og andel med etterverntiltak per 31.12. 2006–2011. Oslo kommune.	78
Tabell 10	Oversikt over antall og andel ungdom 18 år og eldre med etterverntiltak per 31.12. av alle barn og unge med tiltak etter barnevernloven. ASSS-kommuner. Sortert etter andel fra lav til høy i 2011.	79
Tabell 11	Antall ungdom 18 år og eldre med etterverntiltak per 31.12. Per bydel og totalt for Oslo kommune. 2007, 2009 og 2011.	80
Tabell 12	Oversikt over andel ungdom 18 år og eldre med etterverntiltak av alle barn og unge med tiltak etter barnevernloven. Bydelene i Oslo kommune. 2007, 2009 og 2011.	81
Tabell 13	Antall ungdom med etterverntiltak gjennom året fordelt på alder. 2007, 2009, 2010 og 2011. Oslo kommune.	82
Tabell 14	Fosterforeldres stillingtaken til utsagn om planleggingen av ettervernet. Bydel Gamle Oslo. Absolutte tall. N=14.	83
Tabell 15	Fosterforeldres stillingtaken til utsagn om gjennomføringen av etterverntiltak. Bydel Gamle Oslo. Absolutte tall. N=10	84

Vedlegg 1 Nærmere om metode og undersøkelsesopplegg

Undersøkelsen ble formelt startet ved brev av 15.12.2011 til de to utvalgte bydelene og brev av 13.12.2011 til Byrådsavdeling for eldre og sosiale tjenester. I brevene ba Kommunerevisjonen om at bydelene og byrådsavdelingen utpekte kontaktpersoner vi kunne kommunisere med underveis.

Undersøkelsesopplegg

Valg av bydeler

Vi ønsket å gjennomføre undersøkelsen i en sentrumsnær bydel og i en bydel beliggende mer i ytterkanten av Oslo. Vi ønsket også bydeler med et visst antall ettervernklienter. Det ble også hensyntatt belastningen den enkelte bydel hadde hatt når det gjaldt forvaltningsrevisjoner, samt ev. tilsyn fra Fylkesmannens side. Etter en samlet vurdering falt valget på Bydel Gamle Oslo og Bydel Stovner.

Undersøkelsesperiode

Undersøkelsesperioden omfatter i hovedsak årene 2010 og 2011. Vi har imidlertid vurdert det som nødvendig for enkelte formål i undersøkelsen å hente inn og bruke data fra både før og etter denne perioden for å danne et godt bilde av barneverntjenestenes arbeid med ettervern.

Konsulentbistand og annen møtevirksomhet

Som konsulent har vi knyttet til oss dr.psychol. Elisabeth-Backe Hansen, forsker I ved Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA). Backe-Hansen har lang erfaring fra forskning på barnevern, og var blant annet medforfatter av NOVA-rapport nr. 17/2008 *Forskningsskunnskap om ettervern* (Bakketeig, E. & E. Backe-Hansen). Backe-Hansen har kommet med faglige innspill under gjennomføringen av undersøkelsen, fungert som samtalepartner og kommentert rapportutkast. Hun har intet ansvar for det endelige sluttresultatet.

Kommunerevisjonen har dessuten hatt møte med representanter for Norsk fosterhjemforening og Fylkesmannen i Oslo og Akershus. Vi henvendte oss også til Landsforeningen for barnevernsbarn, men lyktes dessverre ikke med å få til et møte.

Datainnsamling

Datainnsamlingen er hovedsakelig gjennomført i perioden februar–juni 2012, med supplerende datainnsamling gjennom hele prosessen. Rapporten bygger på en rekke kilder som skriftlige prosedyrer og avtaler, gjennomgang av klientmapper/journalnotat, intervjuer med ledere og ansatte i barneverntjenestene, intervjuer med ungdom og spørreskjemaundersøkelse mv.

Det er videre foretatt en sammenstilling av statistikk på området. Data ble hovedsakelig hentet fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Rapporteringsbanken til Barne- og likestillingsdepartementet og rapportering fra bydelene som framgår av tabeller på Utviklings- og kompetanseetatens hjemmeside. Vi har videre, etter forespørsel, fått enkelte tall knyttet til alder på ungdommer med etterverntiltak fra Helsestaten.

Gjennomgang av skriftlig dokumentasjon, rutiner, maler, osv.

Vi fikk oversendt relevante prosedyrebeskrivelser, maler, rutiner og samarbeidsavtaler mv. fra de to barneverntjenestene. Disse er gjennomgått i den utstrekning det har blitt ansett hensiktsmessig.

Møter og intervjuer

Vi gjennomførte oppstartsmøter med

- Byrådsavdeling for eldre og sosiale tjenester 06.01.2012 ved seksjonssjef for oppvekst og fagsjef
- Bydel Stovner 18.01.2012 ved barnevernleder, en seksjonsleder og to ettervernkonsulenter
- Bydel Gamle Oslo 07.02.2012 ved bydelsdirektør, avd. sjef for myndighetsoppgaver for barn og unge, enhetsleder barnevern, teamleder ettervern, teamleder fosterhjem og en ettervernkonsulent

Formålet med oppstartsmøtene var å informere bydelene og byrådsavdelingen om undersøkelsen, få tilbakemelding på problemstillingene og å sikre en god dialog under gjennomføringen av undersøkelsen.

Vi gjennomførte individuelle intervjuer i Bydel Gamle Oslo med to konsulenter tilknyttet ettervernteamet og to konsulenter tilknyttet fosterhjemteamet. Vi har også løpende hatt dialog med teamlederen i ettervernteamet. I tillegg har vi gjennomført et intervju med en ungdomskonsulent i NAV.

I Bydel Stovner intervjuet vi seksjonsleder, to barnevernkonsulenter som jobbet med ettervern (ettervernkonsulenter), og to fosterhjemskonsulenter. I tillegg har vi gjennomført et intervju med ungdomskonsulenten i NAV.

Alle intervjuene, med ett unntak, ble gjennomført i fellesskap av prosjektleder og prosjektmedarbeider. Intervjuet med ungdomskonsulenten i NAV i Bydel Stovner ble gjennomført av prosjektleder alene. Intervjuene var semistrukturerte, og de som ble intervjuet, kunne også selv ta opp temaer de mente var relevante i tilknytning til ettervernet. Det ble benyttet båndopptaker i alle intervjuene.

Det ble avholdt et presentasjonsmøte 11.11.2012 i forkant av utsendelse av rapport til høring. Dette var et felles møte med byrådsavdelingen (fagsjef barnevern), Bydel Gamle Oslo (bydelsdirektør, avd. sjef for myndighetsoppgaver for barn og unge, enhetsleder barnevern, teamleder ettervern) og Bydel Stovner (barnevernleder).

Gjennomgang av klientmapper og journalnotat

Totalt har vi gjennomgått 31 klientmapper på stikkprøvebasis, mapper som omfattet 15 ungdommer i Bydel Gamle Oslo og 16 ungdommer i Bydel Stovner.

Barneverntjenesten i Stovner skrev ut liste over ungdommer som var klienter i ettervernet, dvs. alle med ettervern eller klienter som er overført til ettervernklientene fordi etterverntiltak var avtalt/påregnelig og en egen liste med fosterhjems plasseringer. Vi valgte da ut hver fjerde klient basert på ID-nummer, totalt 13 ungdommer. I tillegg kom ytterligere tre klientmapper, valgt ut etter fødselsdato, fordi vi ville se grundigere på forberedelsene til ettervern av nyere saker.

I Bydel Gamle Oslo fikk vi skrevet ut oversikt, og plukket ut hver fjerde klient basert på ID-nummer, men sørget også for å få en tilfredsstillende fordeling etter alder. Kontrollen omfattet tolv av totalt 79 ungdommer med etterverntiltak, samt tre under 18 år i planleggingsfasen.

I klientmappene vi gikk gjennom, fylte ungdommene 18 år mellom 2012 og 2007, de fleste ble myndige i 2011. Vi valgte klienter slik at vi kunne danne oss et godt bilde av både planleggingen før ungdommen fylte 18 år, og iverksettingen av ettervernet. Vi har også gjennomgått journalnotater for om lag halvparten av klientmappene. Vi gjennomgikk journaler der det ble ansett nødvendig for å belyse praksis opp mot revisjonskriteriene.

Kommunerevisjonen har også gjennomgått dokumentasjon knyttet til andre ungdommer enn de ovennevnte 31 på områder der det har vært aktuelt.

Gjennomgangen av klientmappene foregikk i barneverntjenestens lokaler i tre dager per bydel. Vi valgte dette for å sikre at vi hadde tilgang til all relevant dokumentasjon, fordi papirmengden er stor i flere av sakene, og fordi vi selv ikke ønsket å ha flere dokumenter med personopplysninger enn nødvendig i våre lokaler.

Intervjuer med ungdom

Kommunerevisjonen intervjuet åtte ungdommer som hadde eller hadde hatt etterverntiltak i Bydel Gamle Oslo, færre i Bydel Stovner. Årsaken til at vi ikke ønsker å være helt presise når det gjelder antallet, er at vi ønsker å sikre ungdommens anonymitet – også overfor barneverntjenesten i Bydel Stovner, der vi har gjennomført få intervjuer. I Bydel Gamle Oslo var det barneverntjenesten som med sin kjennskap til ungdommen hadde invitert til og avtalt tolv intervjuer, fire ble i ettertid av ulike grunner avlyst av ungdommene. Ifølge bydelen ble ungdommene i stor grad plukket ut systematisk på klientnummer. I Bydel Stovner fikk vi tilsendt en oversikt over navn og telefonnummer til ungdom som hadde samtykket til å snakke med Kommunerevisjonen, der vi selv ringte for å gjøre avtaler. Etter gjentatte forsøk på kontakt med enkelte, og andre som ikke møtte opp til inngåtte avtaler, valgte Kommunerevisjonen å nøye seg med de intervjuene vi hadde fått til.

Kommunerevisjonen benyttet båndopptaker i intervjuene der ungdommene samtykket til dette; om lag halvparten av intervjuene ble tatt opp på bånd. Alle intervjuene ble gjennomført med den enkelte ungdom, dvs. ingen gruppeintervjuer. Samtalene hadde en varighet på mellom 20 minutter og 1,5 time. De fleste ble gjennomført av Kommunerevisjonens prosjektleder, enkelte av prosjektmedarbeider. Det at barneverntjenestene “plukket ut” aktuelle ungdommer for oss, kan medføre en risiko for et skjevt utvalg ved at Kommunerevisjonen selv ikke satt premisser ved utvalget. Årsaken var at Kommunerevisjonen ønsket barneverntjenestens vurdering, slik at vi ikke påførte ungdom eventuelle belastninger. Alle ungdommene vi intervjuet, samtykket til etterverntiltak. Enkelte av dem hadde avsluttet sin barnevernsak.

Spørreskjemaundersøkelse mot fosterforeldre

Kommunerevisjonen ba barneverntjenestene om å gi oss en oversikt over navn og adresser til samtlige fosterforeldre som per april 2012 hadde eller hadde hatt ungdom over 17 år (født i 1993 eller tidligere) plassert i 2010 og 2011.

Bydel Gamle Oslo oppga 35 fosterforeldre og Bydel Stovner oppga seks fosterforeldre. Kommunerevisjonen forsøkte å få svar på hvorfor det var så få aktuelle fosterforeldre fra Bydel Stovner, men har ikke fått svar på det spørsmålet fra barneverntjenesten. Ut fra annen rapportering er det sannsynlig at antallet potensielle respondenter skulle være høyere. I sin uttalelse av 09.10.2012 skriver Bydel Stovner:

Stovner barneverntjeneste hadde på det aktuelle tidspunkt 6 ungdommer i etterspurt alder som bodde i fosterhjem. Totalt sett varierer antallet barn i fosterhjem noe over tid, men Stovner barneverntjeneste vurderer ikke at antall barn i fosterhjem i den etterspurte alderen er spesielt lavt sett i forhold til det totale antall barn i fosterhjem. Stovner barneverntjeneste fulgte opp noen ungdommer i hybel i den aktuelle alderen, og det kan være at dette er med på å forklare noe av forskjellen mellom de to bydelene. Det er ønskelig å presisere at ingen ungdommer har blitt flyttet ut fra fosterhjem mot sin vilje.

Av ovennevnte framgår at bydelen på et gitt tidspunkt hadde seks ungdommer i aktuell aldersgruppe i fosterhjem. Kommunerevisjonen ba imidlertid om oversikt over samtlige fosterforeldre som per april 2012 *hadde eller hadde hatt* ungdom over 17 år (født i 1993 eller tidligere) plassert i 2010 og 2011. Av tiltaksoversikten til bydelen – også på et gitt tidspunkt (desember 2011, jf. tabell 7) – framgikk at ti ungdommer var fosterhjemsplassert som etterverntiltak. Blant annet på den bakgrunn, mener Kommunerevisjonen at det derfor er sannsynlig at antallet respondenter skulle være høyere enn det vi fikk opplyst i forbindelse med datainnsamlingen.

Kommunerevisjonen valgte etter en samlet vurdering å gjennomføre en postal spørreundersøkelse rettet mot fosterforeldrene. En elektronisk spørreundersøkelse kunne vært et alternativ til en postal spørreundersøkelse. Det er mulig at svarprosenten ville ha blitt høyere, men det blir ren spekulasjon. Det ble valgt postal spørreskjemaundersøkelse, med vedlagt frankert svarkonvolutt, av to årsaker, For det første fordi barneverntjenestene var opptatt av at fosterforeldre ikke besvarte med eventuelle personsensitive opplysninger elektronisk. For det andre kunne ikke barneverntjenestene være sikre på at de hadde e-postadresse til alle aktuelle, eller at alle aktuelle hadde privat e-post. Gjennomføringen av undersøkelsen sikret respondentene full anonymitet, noe fosterforeldrene også ble forespeilet.

Spørreskjemaet ble sendt ut postalt 09.05.2012, med en ny oppfordring til fosterforeldrene om å besvare spørreskjemaet av 07.06.2012.

Det var utelukkende fosterforeldre tilknyttet barneverntjenesten i Bydel Gamle Oslo som besvarte spørreskjemaet. Av 35 utsendte skjemaer til fosterforeldre som var eller hadde vært tilknyttet Bydel Gamle Oslo, ble tre returnert av Posten på grunn av ukjent adresse, mens ytterligere 18 ikke ble besvart. 14 besvarte skjemaet, noe som ga en svarprosent på 40. Den relativt sett lave svarprosenten innebærer at resultatet må tolkes med varsomhet.

Alle fosterforeldre ble bedt om å besvare spørreskjemaets del om planleggingen av ettervernet (før ungdommen fylte 18 år), mens bare de som har/hadde hatt ungdom med etterverntiltak (fra ungdommen fylte 18 år), ble bedt om å besvare delen om gjennomføringen av etterverntiltak. Spørreskjemaet besto i hovedsak av påstander som fosterforeldre ble bedt om å ta stilling til. 14 fosterforeldre besvarte spørreskjemaets del

om planleggingen av ettervernet, ti av disse besvarte i tillegg delen om gjennomføringen av etterverntiltak. Det var imidlertid enkelte som ikke besvarte alle spørsmålene.

Datas gyldighet og pålitelighet

Vi har brukt flere metoder for å danne oss ett så godt bilde som mulig av ettervernet i de to barneverntjenestene. Vi har gjennomgått skriftlig dokumentasjon, herunder 31 klientmapper, og intervjuet ansatte i barneverntjenesten. Dette danner grunnlag for våre vurderinger.

Vi har også intervjuet ungdomskonsulenter i NAV, intervjuet ungdommer og utført en spørreundersøkelse til fosterforeldrene. Resultatet av dette er beskrevet i rapporten, men danner ikke grunnlag for vurderingene.

En utfordring med denne undersøkelsen er at vi har mer data fra Bydel Gamle Oslo enn Bydel Stovner, til tross for at vi har forsøkt å innhente samme/tilsvarende datamengde fra begge bydeler. Vi har også støtt på andre utfordringer i datainnsamlingen. Når det gjelder mappegjennomgangen, var noen mapper spesielt omfattende, særlig for de ungdommene som hadde hatt etterverntiltak lenge. Vi måtte her gjøre en skjønnsmessig utvelgelse av hvilke perioder og dokumenter vi mente det var nødvendig å se nærmere på.

En annen utfordring i denne undersøkelsen har vært hensynet til brukernes personvern. Dette har vært meget viktig for oss. Vi har hele tiden vært bevisste på at det ikke skal være mulig å gjenkjenne enkeltpersoner beskrevet i rapporten. Ivaretagelse av dette hensynet har nok til en viss grad gått ut over presisjonsnivået i formidlingen av resultater av undersøkelsen (dvs. foreliggende rapport).

Det kan i prinsippet være en risiko for at barnevernsaker avsluttes før fylte 18 år for å redusere antallet ungdom med etterverntiltak, eller for å unngå at det blir stilt spørsmål ved avslutning når de fyller 18 år. Kommunerevisjonen har ingen indikasjoner på at dette var tilfellet, verken i Bydel Gamle Oslo eller i Bydel Stovner. Hvis Kommunerevisjonen skulle undersøkt dette, ville det vært nødvendig å se på barnevernfaglige vurderinger i enkeltsaker. Det å foreta en kontroll av et utvalg saker, eller alle saker, som var avsluttet når ungdommene nærmet seg myndighetsalder, ville ikke enkelt la seg gjøre. Ny skjønnsmessig vurdering av enkeltsaker innebærer store utfordringer. Eventuelle motiv for avslutning av saker som ikke er forenelig med barnevernlovens bestemmelser og prinsipper, ville trolig ikke ligge som dokumentasjon i enkeltsaker. I den forbindelse er det også viktig å huske på at barnevernloven ikke er en rettighetslov; det å gi – og å avslutte – tiltak skal være basert på barnevernfaglige vurderinger og skjønnsutøvelse.

Barneverntjenestene har fått faktabeskrivelser til verifisering i to omganger, både i juli og i september. Vi har korrigert enkelte fakta etter tilbakemeldinger og også mottatt ytterligere dokumentasjon. Vi fikk ingen korreksjoner fra Bydel Stovner på den faktabeskrivelsen som sendt ut 11.09.2012. Imidlertid har bydelen i sitt hørings svar av 09.10.2012 korrigert denne faktabeskrivelsen og også gitt enkelte tilleggsopplysninger. Dette har skapt utfordringer. Kommunerevisjonen har løst dette blant annet ved å sette inn fotnoter eller referanser i teksten i den foreliggende rapporten.

Samlet vurdering av undersøkelsesopplegget

Samlet sett mener vi datagrunnlaget vårt gir et tilstrekkelig godt grunnlag for våre vurderinger, konklusjoner og anbefalinger. Vi har tatt nødvendige forbehold der vi har vurdert at datagrunnlaget tilsier det.

Vedlegg 2 Revisjonskriterier

Saksbehandling og rutiner

Faglige og administrative rutiner utgjør en sentral del av et internkontrollsystem og er viktige tiltak for å sikre at bydelenes tjenester er i samsvar med gjeldende regelverk.

Revisjonskriterier

- Barneverntjenesten bør ha skriftlige og oppdaterte rutiner for sitt ettervernarbeid, herunder for planleggingen av ettervernet. Rutinene bør omfatte barneverntjenestens samarbeid med andre instanser i forbindelse med ettervernet.
- Barneverntjenestens saksbehandling bør i stor grad være skriftlig og etterprøvbart.

Kriteriene er utledet fra:

Lov 17. juli 1992 om barneverntjenester (barnevernloven) § 2-1 annet ledd:

Kommunen skal ha internkontroll for å sikre at kommunen utfører oppgavene sine i samsvar med krav fastsatt i lov eller i medhold av lov. Kommunen må kunne gjøre rede for hvordan den oppfyller kravet til internkontroll. Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om internkontroll.

Forskrift 14. desember 2005 nr 1584 om internkontroll for kommunens oppgaver etter lov om barneverntjenester § 4 annet ledd bokstav g:

Internkontroll innebærer at kommunen blant annet skal:

g) utvikle, iverksette, kontrollere, evaluere og forbedre nødvendige prosedyrer, instruksjoner, rutiner eller andre tiltak for å avdekke, rette opp og forebygge overtredelse av barnevernlovgivningen.

Forskrift 14. desember 2005 nr 1584 om internkontroll for kommunens oppgaver etter lov om barneverntjenester § 5:

Internkontrollen må kunne dokumenteres i den form og det omfang som er nødvendig på bakgrunn av barneverntjenestens størrelse, aktiviteter og risikoforhold.

Dokumentasjonen skal til enhver tid være oppdatert og tilgjengelig.

Lov 10. februar 1967 nr 00 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven) § 17:

Forvaltningsorganet skal påse at saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes.

I tillegg kommer uskrevne normer for god forvaltningsskikk som innebærer krav om orden og skriftlighet i saksbehandlingen. Kravet til forsvarlig saksbehandling innebærer krav om at saksbehandlingen skal være etterprøvbart.

Planlegging av ettervernet

Revisjonskriterier

- I god tid før ungdommen fyller 18 år skal barneverntjenesten:
 - ha informert vedkommende om muligheten for ettervern
 - i samarbeid med ungdommen ha utarbeidet plan for tiltak etter fylte 18 år

Kriteriene er utledet fra:

Lov 17. juli 1992 om barneverntjenester (barnevernloven) § 1-3 annet ledd første punktum:

Når barnet samtykker, kan tiltak som er iverksatt før barnet har fylt 18 år, opprettholdes eller erstattes av andre tiltak som er omhandlet i denne lov inntil barnet har fylt 23 år. Jf. likevel § 4-24.

Lov 10. februar 1967 nr 00 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven) § 11 første ledd første og annet punktum:

Forvaltningsorganene har innenfor sitt sakområde en alminnelig veiledningsplikt. Formålet med veiledningen skal være å gi parter og andre interesserte adgang til å vareta sitt tarv i bestemte saker på best mulig måte.

Lov 10. februar 1967 nr 00 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven) § 11 annet ledd:

Forvaltningsorganer som behandler saker med en eller flere private parter, skal av eget tiltak vurdere partenes behov for veiledning. Etter forespørsel fra en part og ellers når sakens art eller partens forhold gir grunn til det, skal forvaltningsorganet gi veiledning om:

- a) gjeldende lover og forskrifter og vanlig praksis på vedkommende sakområde, og
- b) regler for saksbehandlingen, særlig om parters rettigheter og plikter etter forvaltningsloven. Om mulig bør forvaltningsorganet også peke på omstendigheter som i det konkrete tilfellet særlig kan få betydning for resultatet.

Lov 17. juli 1992 om barneverntjenester (barnevernloven) § 6-3:

Et barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i sak som berører ham eller henne. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet.

Et barn kan opptre som part i en sak og gjøre partsrettigheter gjeldende dersom det har fylt 15 år og forstår hva saken gjelder. Fylkesnemnda kan innvilge et barn under 15 år partsrettigheter i særskilte tilfeller. I sak som gjelder tiltak for barn med atferdsvansker, skal barnet alltid regnes som part.

Lov 17. juli 1992 om barneverntjenester (barnevernloven) § 4-5 første punktum:

Når hjelpetiltak vedtas, skal barneverntjenesten utarbeide en tidsavgrenset tiltaksplan.

Lov 17. juli 1992 om barneverntjenester (barnevernloven) § 4-15 tredje ledd:

I god tid før barnet fyller 18 år, skal barneverntjenesten i samarbeid med barnet vurdere om plasseringen skal opprettholdes eller om barnet skal motta andre hjelpetiltak etter fylte 18 år. Dersom barnet samtykker skal barneverntjenesten utarbeide en plan for framtidige tiltak. Planen kan endres.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets rundskriv Q-13/2011 av 22. juni 2011 *Rundskriv om tiltak etter barnevernloven for ungdom over 18 år:*

Formålet med tiltak etter fylte 18 år er å bidra til at ungdommene opplever overgangen til en selvstendig voksertilværelse som trygg og forutsigbar. Overgangen til en selvstendig voksertilværelse er en prosess der ungdommen skal gjøres godt forberedt på en av de største forandringene i livet. Dette innebærer at ungdommen må gjøres godt kjent med hva som kreves av dem etter fylte 18 år, og hvem som kan gi ungdommen støtte. Barneverntjenesten bør sørge for at ungdommen både gis tilstrekkelig tid før 18-årsdagen til å tenke på hva overgangen vil medføre, og tid til å få større klarhet om sine egne ønsker. De som har ansvar for ungdommen bør også bidra til å oppmuntre ungdommen til å gjøre en innsats for å realisere egne ønsker. Det er viktig at ungdom får oppmuntring og støtte til å søke utdanning eller jobb, eller til å gjennomføre utdanning og stå i arbeid.

Det er viktig at barneverntjenesten, i god tid før ungdommen fyller 18 år, informerer ungdommen om adgangen til å opprettholde tiltak etter fylte 18 år, og avklarer med ungdommen hva han eller hun selv ønsker.

Dersom barneverntjenesten har overtatt omsorgen for ungdommen, skal det i samarbeid med ungdommen og i god tid før han eller hun fyller 18 år, vurderes om plasseringen skal opprettholdes eller om ungdommen skal motta andre hjelpetiltak etter fylte 18 år. Dersom ungdommen samtykker, skal det utarbeides en plan for fremtidige tiltak, jf. barnevernloven § 4-15 fjerde ledd. Det fremgår av bestemmelsen at planen kan endres. Dersom ungdommen bor i fosterhjem, skal fosterforeldrene involveres i planleggingen så tidlig som mulig.

For barn som mottar frivillige hjelpetiltak, skal barneverntjenesten utarbeide en tidsavgrenset tiltaksplan. Oppfølgingen av tiltak og planleggingen av hva som skal skje etter fylte 18 år skal således gjøres i tiltaksplanen. Tiltaksplanene skal evalueres regelmessig, jf. § 4-5.

I Fellesskriv til bydelene nr. 2/2010 av 24.02.2010 *Bydelenes tilrettelegging av ettervern for ungdom som har hatt omsorgs- og/eller hjelpetiltak i barnevernet* gis også føringer for planleggingsperioden; planlegging til myndighetsalder – 16 til 18 år. Det heter bl.a.:

Et godt planlagt ettervern skal bidra til ungdommens selvstendigjøring. Myndighetsalderen må ikke medføre plutselige og uplanlagte endringer av aktiviteter og/eller bosted.

Også for barn som barneverntjenesten har kontakt med, må slik planlegging starte tidligst mulig. Perioden fra barnet er 16 til 18 år bør anses som en planleggings- og øvelsesperiode, organisert med gode rammer for ungdommens medvirkning. Barnets særskilte behov vil være styrende for hvordan samarbeidet i denne perioden organiseres.

I utgangspunktet bør barneverntjenesten ha klare og tydelige forventninger til ungdommen og aktuelle omsorgspersoner om at ettervern skal iverksettes ved myndighetsalder. Betydningen av en gjensidig og god relasjonen mellom ungdommen og de som har ansvaret for oppfølging er viktig. Stabilitet og varighet i kontakten og bruk av tid til drøfting og refleksjon vil være avgjørende for at tillit skal etableres. Tillit har betydning for saksbehandlers posisjon som ungdommens rådgiver og refleksjonspartner.

Ungdommens eventuelle motstand mot fremtidig ettervern må vises oppmerksomhet. Det vises til at denne ungdomsgruppen kan oppleve kontakten med barnevernet som stigmatiserende og at de derfor ønsker å avslutte kontakten ved fylte 18 år. Det krever innsats fra barneverntjenesten og eventuelt andre som bistår ungdommen dersom slik innstilling skal endres.

I fellesskriv nr. 2/2010 vises det videre til at planlegging for utdanning, arbeid og bolig er sentralt.

Revisjonskriterium

- Barneverntjenesten bør innhente skriftlig samtykke fra ungdommen til tiltak etter fylte 18 år.

Revisjonskriteriet er utledet fra:

Lov 17. juli 1992 om barneverntjenester (barnevernloven) § 1-3 annet ledd første punktum:

Når barnet samtykker, kan tiltak som er iverksatt før barnet har fylt 18 år, opprettholdes eller erstattes av andre tiltak som er omhandlet i denne lov inntil barnet har fylt 23 år. Jf. likevel § 4-24.

Lov 10. februar 1967 nr 00 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven) § 17:

Forvaltningsorganet skal påse at saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets veileder Q-1101 *Rutinehåndbok for barneverntjenesten i kommunene* kapittel 10.4.2 bokstav d:

Dersom ungdommen ønsker videre tiltak, og barneverntjenesten finner at det er grunnlag for å opprettholde eller erstatte tiltak etter 18 år, må barneverntjenesten innhente samtykke fra ungdommen. Samtykket kan, til enhver tid, trekkes tilbake.

Revisjonskriterium

- Ungdom som har takket nei til ettervern skal kontaktes ett år etter at alle tiltak er avsluttet for å høre om de likevel ønsker å motta tiltak.

Kriteriet er utledet fra:

Lov 17. juli 1992 om barneverntjenester (barnevernloven) § 1-3 annet ledd første punktum:

Når barnet samtykker, kan tiltak som er iverksatt før barnet har fylt 18 år, opprettholdes eller erstattes av andre tiltak som er omhandlet i denne lov inntil barnet har fylt 23 år. Jf. likevel § 4-24.

Ot.prp. nr 69 (2008-2009) Om lov om endringer i barnevernloven kapittel 5.2:

I høringsnotatet ble det også gitt enkelte eksempler på hva departementet ønsker å nedfelle i nye retningslinjer. Blant annet uttalte departementet at barneverntjenesten skal ta kontakt med ungdom som mottar etterverntiltak når de fyller 19 år for en evaluering av tiltaket.

Ungdom som har takket nei til ettervern skal også kontaktes når de fyller 19 år for å høre om de likevel ønsker å motta tiltak. Mange instanser har gitt gode og nyttige innspill om dette, og departementet vil ta disse med seg i det videre arbeidet.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets rundskriv Q-13/2011 av 22. juni 2011 *Rundskriv om tiltak etter barnevernloven for ungdom over 18 år*:

Hvis ungdommen selv ikke ønsker noe tiltak fra barneverntjenesten etter fylte 18 år, skal ungdommen gjøres oppmerksom på at han eller hun kan ombestemme seg.

Barneverntjenesten bør forsøke å få til en avtale om at det skal opprettholdes kontakt også med dem som ikke ønsker videre tiltak. Under enhver omstendighet bør ungdom som har takket nei til tiltak kontaktes ett år etter at alle tiltak er avsluttet, for å høre om de nå likevel ønsker å motta tiltak. Selv om ungdommen i mellomtiden har flyttet til en annen kommune, er det fraflyttingskommunen som har dette ansvaret.

Tiltak etter fylte 18 år

Revisjonskriterium

- Barneverntjenesten skal i samarbeid med ungdommen vurdere om iverksatte tiltak skal opprettholdes eller erstattes av andre tiltak når ungdommen ønsker videre tiltak og barneverntjenesten finner at tiltak er til ungdommens beste.

Kriteriet er utledet fra:

Lov 17. juli 1992 om barneverntjenester (barnevernloven) § 1-3 annet ledd første punktum:

Når barnet samtykker, kan tiltak som er iverksatt før barnet har fylt 18 år, opprettholdes eller erstattes av andre tiltak som er omhandlet i denne lov inntil barnet har fylt 23 år. Jf. likevel § 4-24.

Lov 17. juli 1992 om barneverntjenester (barnevernloven) § 6-3:

Et barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i sak som berører ham eller henne. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet.

Et barn kan opptre som part i en sak og gjøre partsrettigheter gjeldende dersom det har fylt 15 år og forstår hva saken gjelder. Fylkesnemnda kan innvilge et barn under 15 år partsrettigheter i særskilte tilfeller. I sak som gjelder tiltak for barn med atferdsvansker, skal barnet alltid regnes som part.

I Fellesskriv til bydelene nr. 2/2010 av 24.02.2010 *Bydelenes tilrettelegging av ettervern for ungdom som har hatt omsorgs- og/eller hjelpetiltak i barnevernet* presiseres:

Det vil være ungdommens behov for bistand, i den hensikt at de skal mestre voksenlivet sitt, som vil avgjøre valg av hjelpetiltak. Tiltakene som iverksettes vil følgelig variere fra ungdom til ungdom. Valg av tiltak vil normalt være gjenstand for grundig vurdering og forutsetter medvirkning fra ungdommen selv.

Det må ikke være alder, men ungdommens spesielle behov og forutsetninger som avgjør hvilke etterverntiltak som iverksettes.

Det vil være ungdommens behov og ønsker og tilgjengeligheten av andre aktuelle tjenester som avgjør hvilken rolle barneverntjenesten skal ha i ungdommens ettervernfase. Målet for kontakten må være selvstendigjøring.

Revisjonskriterium

- Barneverntjenesten skal utarbeide en tidsavgrenset tiltaksplan. Tiltaksplanen skal evalueres jevnlig.
- Barneverntjenesten bør vurdere tiltak slik at valgte tiltak i størst mulig grad bidrar til at ungdommen settes i stand til å greie seg på egen hånd.

Kriteriet er utledet fra:

Lov 17. juli 1992 om barneverntjenester (barnevernloven) § 4-5 første og siste punktum:

Når hjelpetiltak vedtas, skal barneverntjenesten utarbeide en tidsavgrenset tiltaksplan.

Tiltaksplanen skal evalueres regelmessig.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets rundskriv Q-13/2011 av 22. juni 2011 *Rundskriv om tiltak etter barnevernloven for ungdom over 18 år:*

Barneverntjenesten bør ta kontakt med ungdom som mottar etterverntiltak når de fyller 19 år for en evaluering av tiltaket. Det må tas utgangspunkt i den planen som er utarbeidet, og det må vurderes om de tiltakene som er iverksatt er hensiktsmessige med tanke på å oppnå de målsettinger som er satt.

I dagens samfunn er det avgjørende at ungdom mestrer utdanning eller jobb, bolig og økonomi, og at de har et godt sosialt nettverk. Det overordnede målet med tiltak etter 18 år er at ungdommen gradvis skal settes i stand til å greie seg på egen hånd. De tiltakene som settes inn bør derfor utformes slik at ungdommen gis mulighet til nettopp en slik utvikling. Dette tilsier at tiltak bør kunne endres etter hvert som den enkeltes behov endrer seg.

Revisjonskriterier

- Vedtak om opphør av tiltak ved fylte 18 år og avslag på søknad om tiltak etter fylte 18 år skal være skriftlig. Vedtaket skal begrunnes ut fra hensynet til barnets beste og ungdommen skal gis informasjon om at vedtaket kan påklages til fylkesmannen.

Kriteriet er utledet fra:

Lov 17. juli 1992 om barneverntjenester (barnevernloven) § 6-1 første ledd:
Forvaltningsloven gjelder med de særregler som er fastsatt i denne loven.

Lov 17. juli 1992 om barneverntjenester (barnevernloven) § 1-3 annet ledd siste punktum:

Opphør av tiltak ved fylte 18 år og avslag på søknad om tiltak etter fylte 18 år skal regnes som enkeltvedtak og skal begrunnes ut fra hensynet til barnets beste, jf. § 4-1.

Lov 10. februar 1967 nr 00 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven) § 23:

Et enkeltvedtak skal være skriftlig om ikke dette av praktiske grunner vil være særlig byrdefullt for forvaltningsorganet.

Lov 10. februar 1967 nr 00 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven) § 24:

Enkeltvedtak skal grunngis. Forvaltningsorganet skal gi begrunnelsen samtidig med at vedtaket treffes.

Lov 10. februar 1967 nr 00 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven) § 27 første ledd første setning:

Det forvaltningsorgan som har truffet vedtaket, skal sørge for at partene underrettes om vedtaket så snart som mulig.

Lov 10. februar 1967 nr 00 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven) § 27 tredje ledd første punktum:

I underretningen skal videre gis opplysning om klageadgang, klagefrist, klageinstans og den nærmere fremgangsmåte ved klage, samt om retten etter § 18, jfr § 19 til å se sakens dokumenter.

Lov 17. juli 1992 om barneverntjenester (barnevernloven) § 6-5 første ledd:

Enkeltvedtak som barneverntjenesten har truffet, og oppfølgingsvedtak som statlig regional barnevernmyndighet har truffet, kan påklages til fylkesmannen.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets rundskriv Q-13/2011 av 22. juni 2011 *Rundskriv om tiltak etter barnevernloven for ungdom over 18 år*:

Ved å innføre en slik begrunnelsesplikt for hvorfor ungdommen ikke trenger hjelp, sikres det at barneverntjenesten foretar en grundig vurdering av om tiltak skal opprettholdes eller erstattes av nye, og den synliggjør hvilke vurderinger som er foretatt. Barneverntjenesten skal, med utgangspunkt i den enkelte ungdoms behov, treffe gode, barnevernfaglige beslutninger, basert på en konkret og individuell vurdering i den enkelte sak. I begrunnelsen skal det gis en forklaring på hvorfor det eventuelt anses som barnets beste at han eller hun ikke lenger skal motta hjelp fra barnevernet. Det samme vil gjelde dersom ungdommen søker om et konkret etterverntiltak og ikke får det.

Hvis ungdommen får avslag på søknad om et bestemt tiltak, skal han eller hun gjøres oppmerksom på klageadgangen til fylkesmannen etter §§ 6-5 og 6-6. Dersom det gis avslag på å videreføre et tiltak, bør det vurderes om tiltaket skal opprettholdes til klagen er avgjort, jf. forvaltningsloven § 42.

Samarbeid med andre instanser

Barneverntjenesten bør, hvis det er formålstjenlig, og ungdommen samtykker, samarbeide med andre instanser om tilretteleggingen av tiltak.

Revisjonskriterier

- Barneverntjenesten bør i samarbeid med ungdommen vurdere om det er behov for tiltak som hører inn under andre deler av hjelpeapparatet/annet lovverk, og eventuelt bistå ungdommen i kontakten med disse.

Kriteriet er utledet fra:

Lov 17. juli 1992 om barneverntjenester (barnevernloven) § 3-2 annet ledd første punktum:

Barneverntjenesten skal samarbeide med andre sektorer og forvaltningsnivåer når dette kan bidra til å løse oppgaver som den er pålagt etter denne loven.

Ot.prp.nr. 44 (1991-1992) om lov om barneverntjenester (barnevernloven) s 106:

Bestemmelsen omhandler også samarbeidet i enkeltsaker. I de tilfelle barnet har behov for bistand fra flere sektorer samtidig, bør det opprettes et samarbeid mellom disse. Også i slike tilfelle bør samarbeidsformen fastsettes etter en vurdering av den enkelte samarbeidsoppgave.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets rundskriv Q-13/2011 av 22. juni 2011 *Rundskriv om tiltak etter barnevernloven for ungdom over 18 år:*

Dersom ungdommen etter fylte 18 år også har behov for tiltak som hører inn under andre deler av hjelpeapparatet, bør barneverntjenesten ha et særlig ansvar for å bistå ungdommen i kontakten med disse, og for å koordinere tiltakene. Dersom tiltak etter barnevernloven etter fylte 18 år ikke skal opprettholdes, må barnverntjenesten i samråd med ungdommen og i god tid før tiltak etter barnevernloven opphører undersøke om det er behov for tiltak eller tjenester som ligger under andre lover. I disse tilfellene må barneverntjenesten informere de øvrige tjenester om ungdommens behov og eventuelt bistå med å finne frem til aktuelle tiltak.

Lov 17. juli 1992 om barneverntjenester (barnevernloven) § 3-2a første ledd:

Barneverntjenesten skal utarbeide en individuell plan for barn med behov for langvarige og koordinerte tiltak eller tjenester dersom det anses nødvendig for å skape et helhetlig tilbud for barnet, og det foreligger samtykke. Barneverntjenesten skal samarbeide om planen med andre instanser barnet mottar tiltak fra.

Fellesskriv til bydelene nr. 2/2010 av 24.02.2010 *Bydelenes tilrettelegging av ettervern for ungdom som har hatt omsorgs- og/eller hjelpetiltak i barnevernet:*

Ettervern kan være et enkeltstående tiltak hjemlet i barnevernloven. Mest sannsynlig vil ettervernet bestå av et knippe med ulike tjenester som befinne seg i ansvarsområdet til andre instanser eller i skjæringspunktet mellom disse. Utfordringen vil være å ansvarliggjøre og koordinere tjenester innen bydelen, mellom bydelen og annen bydel eller kommune eller mellom bydel og spesialisthelsetjenesten. En viktig oppgave for barneverntjenesten vil være å formidle ungdommens behov og legge til rette for at et samarbeid om helhetlige og tilpassede tiltak iverksettes uten unødig opphold.

Vedlegg 3 Ettervernet i tall

I dette vedlegget gis beskrivelse av ettervern i tall. Tallene som presenteres, er hentet fra to ulike kilder, Rapporteringsbanken og Utviklings- og kompetanseetatens hjemmeside. Tallene er ikke helt identiske for Oslos vedkommende, og det er følgelig redegjort for kildene som er benyttet i teksten, fotnoter eller etter tabellene.

I tabell 9 vises en oversikt over utviklingen i Oslo kommune fra 2004 med hensyn til antall barn med barneverntiltak totalt, og antall og andel med etterverntiltak.

Tabell 9 Antall barn og unge med barneverntiltak totalt. Antall og andel med etterverntiltak per 31.12. 2006–2011. Oslo kommune.

	<i>Antall barn og unge med tiltak totalt</i>	<i>Herav antall 18 år og eldre</i>	<i>Andel 18 år og eldre av samtlige med tiltak</i>
2006	3387	274	8,1 %
2007	3551	353	9,9 %
2008	3682	347	9,4 %
2009	4019	414	10,3 %
2010	4047	455	11,2 %
2011	3954	489	12,4 %

Note: Tallene er hentet fra Utviklings- og kompetanseetatens hjemmesider, tabell 31:06 "Barn med tiltak i barnevernet per 31.12.2004–2010/2011 etter alder". Kilder oppgitt i tabellene: Bydelsstatistikken (for 2005–2010) og Familia/Oslo kommunes datavarehus (for 2011). Andeler er beregnet av Kommunerevisjonen. Tabellen er justert her sammenliknet med rapport til uttalelse. Justeringen er gjort på bakgrunn av opplysning fra Byrådsavdeling for eldre og sosiale tjenester om at det var feilrapportering både med hensyn til antall med tiltak totalt og antall 18 år og eldre for 2005. Tall for 2005 er derfor tatt ut av tabell 9.

Tabell 9 viser at det har vært en økning i antallet barn og ungdom med barneverntiltak årlig for Oslo, med unntak for 2011, der det er en nedgang fra året før. Når det gjelder antall og andel med etterverntiltak, ser vi av tabellen at begge har vært økende for hvert år med unntak for 2008 (både antall og andel).

Ser vi på Norge som helhet, var det ved utgangen av 2011 totalt i overkant av 38 000 barn og unge som hadde tiltak etter barnevernloven. Av disse var det 3 774 ungdommer med etterverntiltak.²³ For landet som helhet – alle kommuner – var andelen med etterverntiltak 9,9 i 2011. Det er også interessant å se på hvorvidt utviklingen i Oslo kommune er lik eller skiller seg fra andre større bykommuner. Tabell 10 viser antall og andel ettervernklinter sett i forhold til det totale antallet med barneverntiltak i de ti største byene (ASSS-kommunene) i 2007 og 2011.

²³ Rapporteringsbanken 2. halvår 2011

Tabell 10 Oversikt over antall og andel ungdom 18 år og eldre med etterverntiltak per 31.12. av alle barn og unge med tiltak etter barnevernloven. ASSS-kommuner. Sortert etter andel fra lav til høy i 2011.

<i>Kommune</i>	<i>Antall med etterverntiltak i 2007</i>	<i>Andel med etterverntiltak i 2007</i>	<i>Antall med etterverntiltak i 2011</i>	<i>Andel med etterverntiltak i 2011</i>
Kristiansand	18	3,6	46	6,8
Bergen	134	7,7	186	10,2
Oslo	353	9,9	489	12,4
Fredrikstad	31	6,8	72	12,5
Bærum	85	14,6	74	12,8
Sandnes	30	8,7	46	13,0
Tromsø	38	7,8	79	14,0
Trondheim	100	10,9	142	15,1
Drammen	2	10,5	97	16,0
Stavanger	75	8,3	138	17,7

Note: For Oslo har vi her benyttet tabell 31:06 på Utviklings- og kompetanseetatens hjemmeside. For de øvrige ASSS-kommunene er tallene hentet fra *Rapporteringsbanken* for 2. halvår for årene 2007 og 2011. Andeler er beregnet av Kommunerevisjonen.

Tabell 10 viser at antallet med etterverntiltak økte fra 2007 til 2011 i ni av de ti utvalgte kommunene. Tabellen viser videre at andelen av de med etterverntiltak av det totale antallet med barneverntiltak i de utvalgte byene økte fra 2007 til 2011, med unntak for Bærum. Vi ser at økningen var i ulik grad. Vi ser også at andelen varierte fra by til by både i 2007 og 2011. Forskjellene i andel mellom byene var imidlertid relativt lik på de to tidspunktene (forskjell mellom lavest og høyest andel var på 11,3 prosent i 2007 og 10,9 i 2011). Kristiansand skilte seg klart ut begge årene med å ligge vesentlig lavere enn de andre byene. Videre ser vi at økningen i andel også varierte. Stavanger lå på topp og hadde mer enn fordoblet sin andel, mens Oslo hadde en økning på 2,5. Andelen for Oslos vedkommende for 2011 var identisk, uavhengig av om vi benyttet tall fra årsstatistikken eller *Rapporteringsbanken*. Det kan være en feilrapportering for Drammen 2. halvår 2007.

Det er en kjent sak at det er store forskjeller innad i barneverntjenestene i Oslo kommune med hensyn til antall barn i tiltak. Disse forskjellene reflekteres også når det gjelder antall ungdom 18 år og eldre med etterverntiltak. I tabell 11 viser vi antall ungdom med etterverntiltak per bydel per 31.12. for årene 2007, 2009 og 2011.

Tabell 11 Antall ungdom 18 år og eldre med etterverntiltak per 31.12. Per bydel og totalt for Oslo kommune. 2007, 2009 og 2011.

<i>Bydel</i>	<i>Antall med etterverntiltak 2007</i>	<i>Antall med etterverntiltak 2009</i>	<i>Antall med etterverntiltak 2011</i>
01 Bydel Gamle Oslo	24	33	47
02 Bydel Grünerløkka	17	35	35
03 Bydel Sagene	34	47	60
04 Bydel St. Hanshaugen	13	16	26
05 Bydel Frogner	5	9	13
06 Bydel Ullern	7	8	13
07 Bydel Vestre Aker	9	19	22
08 Bydel Nordre Aker	7	12	14
09 Bydel Bjerke	15	18	23
10 Bydel Grorud	27	32	40
11 Bydel Stovner	21	26	48
12 Bydel Alna	63	37	27
13 Bydel Østensjø	41	36	42
14 Bydel Nordstrand	20	20	24
15 Bydel Søndre Nordstrand	50	66	55
<i>Totalt bydelsbarnevernet</i>	<i>353</i>	<i>414</i>	<i>489</i>

Kilde: Tallene er hentet fra Utviklings- og kompetanseetatens hjemmesider, tabell 31:06. "Barn med tiltak i barnevernet per 31.12.2004–2010/2011 etter alder". Kilder oppgitt i tabellene: Bydelsstatistikken (for 2007 og 2009) og Oslo kommunes datavarehus/Familia (for 2011).

Tabell 11 viser at antallet med etterverntiltak varierte mellom bydelene, i 2007 fra fem til 63 og i 2011 fra 13 til 60. Samtlige bydeler, med unntak for Bydel Alna, har rapportert at de hadde flere ungdommer med etterverntiltak i 2011 enn i 2007. Fordi barneverntjenestene viste antallsmessig stor variasjon, er det også relevant å oppgi andeler. Som vi så av tabell 9 over, var andelen av de med etterverntiltak 12,4 i 2011 for bydelsbarnevernet totalt. Imidlertid var det, som vi vil se nedenfor, markante forskjeller bydelene imellom. Tabell 12 viser en oversikt over andel ungdom med etterverntiltak i den enkelte bydel for årene 2007, 2009 og 2011.

Tabell 12 Oversikt over andel ungdom 18 år og eldre med etterverntiltak av alle barn og unge med tiltak etter barnevernloven. Bydelene i Oslo kommune. 2007, 2009 og 2011.

Bydel	Andel med etterverntiltak i 2007	Andel med etterverntiltak i 2009	Andel med etterverntiltak i 2011
01 Bydel Gamle Oslo	7,0	9,1	11,7
02 Bydel Grünerløkka	6,4	9,5	9,9
03 Bydel Sagene	12,0	14,5	19,7
04 Bydel St. Hanshaugen	10,7	12,6	21,5
05 Bydel Frogner	4,3	8,1	8,6
06 Bydel Ullern	7,2	9,4	12,9
07 Bydel Vestre Aker	8,5	15,4	18,0
08 Bydel Nordre Aker	5,1	9,0	11,7
09 Bydel Bjerke	7,5	7,1	8,1
10 Bydel Grorud	12,5	12,9	12,5
11 Bydel Stovner	6,9	8,2	14,3
12 Bydel Alna	18,0	10,4	9,4
13 Bydel Østensjø	14,7	10,9	20,7
14 Bydel Nordstrand	10,9	8,3	9,3
15 Bydel Søndre Nordstrand	9,1	10,4	9,4
<i>Totalt bydelsbarnevernet</i>	<i>9,9</i>	<i>10,3</i>	<i>12,4</i>

Note: Beregnet av Kommunerevisjonen med utgangspunkt i tall fra Utviklings- og kompetanseetatens hjemmesider, tabell 31:06. "Barn med tiltak i barnevernet per 31.12.2004–2010/2011 etter alder". Kilder oppgitt i tabellene: Bydelsstatistikken (for 2007 og 2009) og Oslo kommunes datavarehus/Familia (for 2011).

Tabell 12 viser at andelen med etterverntiltak i 2011 varierte mellom bydelene, fra 8,1 i Bydel Bjerke til over 20 i bydelene St. Hanshaugen og Østensjø. Med utgangspunkt i lovpresiseringen som kom i 2009 med sterkere føringer når det gjelder ettervern, hadde Kommunerevisjonen forventet at ettervern ungdom hadde økt både i antall og i andel i perioden fra 2007 til 2011. Samlet sett ser vi også at andelen har økt i perioden. Tabell 12 viser at andelen økte både i 2009 og 2011 for de aller fleste bydelene. Det var imidlertid to bydeler (Alna og Grorud) som skilte seg ut ved å ha en høyere andel ettervernklienter i 2009 enn i 2011. For Bydel Alnas vedkommende så vi av tabell 11 at antallet ettervernklienter var blitt redusert (med ti), mens for Bydel Grorud hadde antallet økt (med åtte).

Om denne variasjonen mellom bydelene i andel innebar reelle forskjeller mellom den enkelte ungdoms mulighet for å få tilbud om ettervern i Oslo kommune, gir denne undersøkelsen ikke informasjon om. Det *kan* ha vært ulikheter i den enkelte barneverntjenestes prioritering som har medført at det ikke var likeverdig tilgang til ettervern for de som hadde hatt tiltak etter barnevernloven før fylte 18 år. Dette kan i så fall skyldes en ulik terskel for å gi tilbud, ulik grad av motiveringsarbeid for å få ungdommene til å akseptere tilbud, ulik praksis for overføring av ungdom til andre deler av hjelpeapparatet som NAV, ulik organisering i barneverntjenesten som ga seg utslag i prioriteringsforskjeller, m.m. Variasjonene i andeler *kan* imidlertid også reflektere ulik sammensetning av årskull av de som hadde barneverntiltak, som igjen kan skyldes ulikt befolkningsgrunnlag mellom bydelene. Det er videre verdt å merke seg at antallet barn og unge med tiltak i enkelte bydeler var ganske lave sammenliknet med andre bydeler. Det innebærer at små variasjoner i antall har gitt sterkere utslag i andel for disse bydelene. Det kan også være feil i rapporteringen fra den enkelte bydel. Byrådsavdeling

for eldre og sosiale tjenester oppga under oppstartsmøtet for foreliggende undersøkelse at Fellesskriv 2/2010 hadde fått en kritisk merknad fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus. Fylkesmannen mente, ifølge byrådsavdelingen, at fellesskrivet i for stor grad hadde omtalt ettervern for ungdom som hadde vært under omsorg, og ikke i like stor grad synliggjort at også de som hadde hjelpetiltak før fylte 18 år, skulle vurderes på lik linje som aktuelle for etterverntiltak. Merknaden kom fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus. Hvorvidt innholdet i fellesskrivet har hatt betydning for tilbudet om etterverntiltak for de med hjelpetiltak i enkelte barneverntjenester, har vi heller ikke grunnlag for å si noe om. For øvrig kan det opplyses om at fellesskrivet er revidert, og ble i juni 2012 erstattet av Fellesskriv 3/2012.

Basert på tabell 12 kan vi videre si følgende om utviklingen i forskjeller mellom bydelene med hensyn høyest og lavest andel ettervern ungdom for de tre årene:

- for 2007 var forskjellen på 13,7 (høyest 18,0 – lavest 4,3)
- for 2009 var forskjellen på 7,4 (høyest 14,5 – lavest 7,1)
- for 2011 var forskjellen på 13,4 (høyest 21,5 – lavest 8,1)

Tabell 13 viser antall ungdom med etterverntiltak i Oslo kommune fordelt på alder for årene 2010 og 2011.

Tabell 13 Antall ungdom med etterverntiltak gjennom året fordelt på alder. 2007, 2009, 2010 og 2011. Oslo kommune.

År	18 år	19 år	20 år	21 år	22 år	Totalt
2007	305	138	89	36	26	594
2009	317	183	113	44	30	687
2010	315	209	109	69	23	725
2011	326	193	136	71	43	769

Kilde: Tall oversendt fra Helseetaten etter avtale med Kommunerevisjonen basert på uttrekk fra Oslo kommunes datavarehus. Ungdom med etterverntiltak gjennom året.

Tabell 13 viser at de fleste som mottok etterverntiltak, var 18 eller 19 år i alle de angitte årene. Andelen av 18- og 19-åringer av det totale antallet ettervernklinter har imidlertid sunket:

- 75 prosent i 2007
- 73 prosent i 2009
- 72 prosent i 2010
- 67 prosent i 2011

Av tabell 13 ser vi også at antallet ettervernklinter som var 22 år, nær hadde doblet seg fra 2010 til 2011.

Vedlegg 4 Tabeller vedr. svar på spørreskjema fra fosterforeldre tilknyttet Bydel Gamle Oslo

Tabell 14 Fosterforeldres stillingtaken til utsagn om planleggingen av ettervernet. Bydel Gamle Oslo. Absolutte tall. N=14

<i>Påstand</i>	<i>Enig</i>	<i>Delvis enig</i>	<i>Delvis uenig</i>	<i>Uenig</i>	<i>Ikke oppgitt</i>
Jeg har i lang tid før ungdommen fylte 18 vært klar over at fosterhjems plasseringen kunne fortsette etter at hun/han fylte 18 år.	7	1	2	3	1
Barnevernet ga meg informasjon om ettervernet på et tilstrekkelig tidlig tidspunkt.	6	4	0	3	1
Det er/var enkelt å få informasjon fra saksbehandler knyttet til planleggingen av ettervernet.	7	1	3	2	1
Barnevernet har bedt om synspunkter <i>fra meg/oss</i> når de har arbeidet med planleggingen av ettervernet.	7	2	2	2	1
Barnevernet har tatt hensyn til synspunkter <i>fra meg/oss</i> når de har arbeidet med planleggingen av ettervernet.	6	4	0	2	2
Jeg opplever at barnevernet har bedt om synspunkter <i>fra ungdommen</i> når de har arbeidet med planleggingen av ettervernet.	11	1	0	1	1
Jeg opplever at barnevernet har tatt hensyn til synspunkter <i>fra ungdommen</i> når de har arbeidet med planleggingen av ettervernet.	9	2	0	2	1
Jeg mener at de tiltakene som barnevernet ønsket/planla som ettervern etter fylte 18 år var gode sett i lys av ungdommens behov.	7	1	1	3	2
Jeg opplever at barnevernet har samarbeidet med andre instanser (f.eks. skole, BUP, NAV) på en god måte under planleggingen av ettervernet.	3	2	1	2	6
Samlet sett mener jeg at barnevernet har håndtert planleggingen av ettervernet på en god måte.	6	4	0	2	2

Note: Svar på Kommunerevisjonens spørreskjemaundersøkelse til fosterforeldre. Kolonnen "ikke oppgitt" inneholder både de oppga "vet ikke /husker ikke" og de som ikke besvarte.

Tabell 15 Fosterforeldres stillingtaken til utsagn om gjennomføringen av etterverntiltak. Bydel Gamle Oslo. Absolutte tall. N=10

<i>Påstand</i>	<i>Enig</i>	<i>Delvis enig</i>	<i>Delvis uenig</i>	<i>Uenig</i>	<i>Ikke oppgitt</i>
Barnevernet hjelper/har hjulpet meg som fosterforeldre med praktiske råd, veiledning og informasjon etter at ungdommen fylte 18 år.	5	1	1	1	2
Jeg opplever at barnevernet har lagt godt til rette for oversiktlige økonomiske forhold for <i>ungdommen</i> .	4	1	3	0	2
Barnevernet har lagt godt til rette for oversiktlige økonomiske forhold for <i>fosterhjemmet</i> .	4	1	2	1	2
Det er/var enkelt å få kontakt med barnevernets saksbehandler etter at ungdommen fylte 18 år.	6	0	1	1	2
Jeg mener at barnevernet har gitt/gir gode råd til ungdommen som kan bidra/har bidratt til selvstendigjøring.	4	2	1	1	2
Barnevernet har bedt om synspunkter fra meg/oss når de har arbeidet med etterverntiltak.	6	1	0	1	2
Barnevernet har tatt hensyn til synspunkter fra meg/oss når de har arbeidet med etterverntiltak.	5	2	0	1	2
Barnevernet har villet fortsette med fosterhjems plasseringen til ungdommen selv er/var klar for å flytte ut.	6	0	0	2	2
Barnevernet har raskt avgjort søknader <i>fra fosterhjemmet</i> når jeg/vi søkt om økonomisk støtte eller andre tiltak.	4	0	0	2	4
Jeg opplever at barnevernet raskt har avgjort søknader <i>fra ungdommen</i> når hun/han søkt om økonomisk støtte eller andre tiltak.	5	0	0	2	3
Jeg opplever at ungdommen har/har hatt en god relasjon til sin saksbehandler i barnevernet.	5	1	0	2	2
Jeg opplever at barnevernet har samarbeidet godt med andre instanser (som NAV, skole, DPS) etter at ungdommen ble 18 år.	3	1	0	3	3
Samlet sett mener jeg at barnevernet gjennomfører/ har gjennomført etterverntiltak på en god måte.	5	0	2	1	2

Note: Svar på Kommunerevisjonens spørreskjemaundersøkelse til fosterforeldre. Kolonnen "ikke oppgitt" inneholder både de som oppga "ikke vet/ikke aktuelt" og de som ikke besvarte.

Vedlegg 5 Uttalelse fra Byrådsavdeling for eldre og sosiale tjenester

Vedlegg 6 Uttalelse fra Bydel Gamle Oslo

Vedlegg 7 Uttalelse fra Bydel Stovner